

INFORMATOR

o egzaminie maturalnym z języka kaszubskiego jako języka regionalnego

od roku szkolnego 2022/2023

Centralna Komisja Egzaminacyjna
Warszawa 2021

Zespół redakcyjny:

Danuta Pioch
Iwona Makurat
dr Paulina Olechowska (CKE)
dr Wioletta Kozak (CKE)
dr Marcin Smolik (CKE)

Recenzenci:

prof. UG, dr hab. Marek Cybulski
dr Justyna Pomierska
Bożena Ugowska (recenzja językowa)

Informator został opracowany przez Centralną Komisję Egzaminacyjną we współpracy z okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi.

Centralna Komisja Egzaminacyjna
ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa
tel. 22 536 65 00
sekretariat@cke.gov.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku
ul. Na Stoku 49, 80-874 Gdańsk
tel. 58 320 55 90
komisja@oke.gda.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie
ul. Adama Mickiewicza 4, 43-600 Jaworzno
tel. 32 616 33 99
oke@oke.jaworzno.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie
os. Szkolne 37, 31-978 Kraków
tel. 12 683 21 99
oke@oke.krakow.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży
al. Legionów 9, 18-400 Łomża
tel. 86 473 71 20
sekretariat@oke.lomza.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łodzi
ul. Ksawerego Praussa 4, 94-203 Łódź
tel. 42 634 91 33
sekretariat@lodz.oke.gov.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Poznaniu
ul. Gronowa 22, 61-655 Poznań
tel. 61 854 01 60
sekretariat@oke.poznan.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie
pl. Europejski 3, 00-844 Warszawa
tel. 22 457 03 35
info@oke.waw.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna we Wrocławiu
ul. Tadeusza Zielińskiego 57, 53-533 Wrocław
tel. 71 785 18 94
sekretariat@oke.wroc.p

Spis treści

1.	Opis egzaminu maturalnego z języka kaszubskiego jako przedmiotu dodatkowego w części ustnej bez określania poziomu oraz w części pisemnej na poziomie rozszerzonym	5
	Wstęp	5
	Lektury na egzaminie	8
	Część ustna egzaminu maturalnego z języka kaszubskiego	9
	Zasady oceniania egzaminu ustnego	13
	Część pisemna egzaminu maturalnego z języka kaszubskiego.....	18
	Zadania egzaminacyjne w obu częściach arkusza	21
	Zasady oceniania zadań w teście	22
	Zasady oceniania wypracowania	23
2.1.	Przykładowe zadania z rozwiązaniami. Część ustna	38
2.2.	Przykładowe zadania z rozwiązaniami. Część pisemna.....	53

1. Opis egzaminu maturalnego z języka kaszubskiego jako przedmiotu dodatkowego w części ustnej oraz w części pisemnej

WSTĘP

Język kaszubski jest jednym z przedmiotów do wyboru na egzaminie maturalnym. Może być zdawany jako egzamin pisemny lub / i ustny. W części pisemnej jest egzaminem na poziomie rozszerzonym. Dla egzaminu ustnego poziomu nie ustala się.

Egzamin maturalny z języka kaszubskiego w części ustnej i pisemnej sprawdza, w jakim stopniu zdający spełnia wymagania z języka kaszubskiego jako języka regionalnego [określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły ponadpodstawowej](#)¹.

Wymagania ogólne i szczegółowe zawarte w podstawie programowej z języka kaszubskiego jako języka regionalnego zostały opisane w czterech obszarach:

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
- II. Kształcenie językowe.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.

Podstawa programowa dla szkoły ponadpodstawowej w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego kładzie nacisk na pogłębianie świadomości własnego dziedzictwa regionalnego, czyli poszerzanie wiedzy z zakresu rodzimej kultury, doskonalenie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii w języku regionalnym. Jednocześnie podstawa programowa szczególnie nacisk kładzie na: rozumienie wartości języka regionalnego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, regionalnej i kulturowej, na pogłębianie umiejętności porozumiewania się w języku kaszubskim, na poprawne mówienie i pisanie zgodne z zasadami poprawności językowej. Ważnym elementem kształcenia jest rozwijanie zasobu leksykalnego języka regionalnego przez rozumienie różnego typu tekstów: literackich, krytycznoliterackich, publicystycznych oraz popularnonaukowych.

Egzamin maturalny odzwierciedla powyższe założenia podstawy programowej kształcenia ogólnego z języka kaszubskiego jako języka mniejszości regionalnej.

Informator o egzaminie maturalnym z języka kaszubskiego jako języka regionalnego od roku szkolnego 2022/2023 jest podzielony na dwie części.

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz.U. z 2018 r. poz. 467, z późn. zm.).

CZĘŚĆ PIERWSZA zawiera:

- ogólne informacje dotyczące egzaminu maturalnego z języka kaszubskiego od roku szkolnego 2022/2023
- szczegółowy opis egzaminu maturalnego z języka kaszubskiego **w części ustnej bez określania poziomu**
- szczegółowy opis egzaminu maturalnego z języka kaszubskiego w części pisemnej na poziomie rozszerzonym

CZĘŚĆ DRUGA zawiera:

- przykładowe zadania egzaminacyjne w części ustnej wraz z rozwiązaniami
- przykładowe zadania egzaminacyjne do części pisemnej na poziomie rozszerzonym wraz z rozwiązaniami, a w przypadku wypracowania – także z oceną wypowiedzi.

Informator prezentuje przykładowe zadania egzaminacyjne wraz z zasadami oceniania oraz wskazuje odniesienie zadań do wymagań podstawy programowej. Zadania w *Informatorze* nie wyczerpują wszystkich typów zadań, które mogą wystąpić w arkuszu egzaminacyjnym. Nie ilustrują również wszystkich wymagań z zakresu języka kaszubskiego jako języka regionalnego określonych w podstawie programowej. Dlatego *Informator* nie może być jedyną ani nawet główną wskazówką do planowania procesu kształcenia w szkole. Tylko realizacja wszystkich wymagań podstawy programowej, zarówno ogólnych, jak i szczegółowych, może zapewnić wszechstronne wykształcenie uczniów w zakresie języka kaszubskiego, w tym ich właściwe przygotowanie do egzaminu maturalnego.

Przed przystąpieniem do dalszej lektury *Informatora* warto zapoznać się z ogólnymi zasadami obowiązującymi na egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2022/2023. Są one określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie egzaminu maturalnego (Dz.U. poz. 482) oraz – w skróconej formie – w części ogólnej *Informatora o egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2022/2023*, dostępnej na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (<https://cke.gov.pl/>) i na stronach internetowych okręgowych komisji egzaminacyjnych.

Poszczególne części egzaminu maturalnego z języka kaszubskiego scharakteryzowano w TABELI 1.

TABELA 1. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH CZĘŚCI EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA KASZUBSKIEGO

Część ustna – bez określania poziomu egzaminu	Odniesienie do podstawy programowej	a) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa regionalnego, tj. wymagania I.1.–5. b) znajomość i interpretacja lektur obowiązkowych, tj. wymagania III.1.1)–5), 7)–11) c) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–3) d) zróżnicowanie języka kaszubskiego, tj. wymagania II.2.1)–6) e) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1), 6) f) odbiór przekazu językowego, tj. wymagania II.3.1)–4) g) mówienie, tj. wymagania IV.1.1) –3).
	Czas trwania egzaminu	30 minut, w tym: 15 minut – przygotowanie do odpowiedzi 15 minut – wypowiedzi monologowe oraz rozmowa.
	Charakter egzaminu	Przedmiot dodatkowy.
	Zadania na egzaminie	Zestaw składający się z dwóch zadań.
	Liczba punktów	30 punktów.
	Elementy egzaminu	1. Wypowiedzi monologowe zdającego dotyczące zadań z wylosowanego zestawu egzaminacyjnego. 2. Rozmowa z zespołem przedmiotowym.
	Oceniający	Przedmiotowy zespół egzaminacyjny.
Część pisemna – poziom rozszerzony	Odniesienie do podstawy programowej	Część 1. Test a) gramatyka języka kaszubskiego, tj. wymagania II.1.1)–5) b) zróżnicowanie języka kaszubskiego, tj. wymagania II.2.1)–6) c) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1), 3)–6) d) odbiór przekazu językowego, tj. wymagania II.4.1)–4) a) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa regionalnego, tj. wymagania I.1)–4) b) znajomość i interpretacja lektur obowiązkowych, tj. wymagania III.1.1)–7) c) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–3) Część 2. Wypracowanie a) pisanie, tj. wymagania IV.2.1)–3). b) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa regionalnego, tj. wymagania I.1)–4), 1)R

		c) gramatyka języka kaszubskiego, tj. wymagania II.1.1)–5) d) zróżnicowanie języka kaszubskiego, tj. wymagania II.2.2)–5) e) ortografia i interpunkcja, tj. wymagania II.5.1)–2) f) interpretacja utworów literackich, tj. wymagania III.1.1)– 11), 1)R–5)R.
	Czas trwania egzaminu	210 minut.
	Charakter egzaminu	Przedmiot dodatkowy.
	Zadania na egzaminie	Zadania zamknięte (wyboru wielokrotnego, prawda-falsz, na dobieranie), otwarte (z luką, krótkiej odpowiedzi) oraz zadanie rozszerzonej odpowiedzi (wypracowanie).
	Liczba punktów	50 punktów.
	Elementy egzaminu	Część 1. Test. Część 2. Wypracowanie.
	Oceniający	Egzaminatorzy okręgowych komisji egzaminacyjnych.

LEKTURY NA EGZAMINIE

W arkuszu egzaminacyjnym na poziomie rozszerzonym oraz w części ustnej egzaminu maturalnego z języka kaszubskiego znajdują się zadania sprawdzające znajomość treści i problematyki lektur obowiązkowych, tj.:

Proza:

1. Budzisz Alojzy, *Dokôžë* (wybrane utwory lub fragmenty);
2. Ceynowa Florian, *Rozmòwa Kaszëbë z Pòlôchã* (fragmenty);
3. Derdowski Hieronim, *Ò panu Czôrlńszcim, co do Pùcka pò sécë jachôł* (całość);
4. Drzeżdżon Jan, *Twarz Smętka* (fragmenty);
5. Fikus Stefan, wybrane fragmenty prozy;
6. Grass Günter, *Blaszany bębenek* (fragmenty);
7. Heyke León, *Dobrogòst i Miłosława* (fragmenty);
8. Janke Stanisław, *Łiskawica* (fragmenty);
9. Jażdżewski Bolesław, *Wspomnienia kaszubskiego Gbura*, cz. 3 (fragmenty);
10. Labuda Aleksander, *Gùczów Mack gôdô* (wybrane felietony);
11. Łajming Anna, *Czterolistna koniczyna* (wybrane opowiadania lub fragmenty); *Dzieciństwo, Młodość* (wybrane fragmenty);
12. Majkowski Aleksander, *Žëcé i przigòdë Remùsa* (całość);
13. Walkusz Jan, *Sztrądã słowa* (fragmenty);
14. Zbrzëca Jón (ps.), *W stolëcé chmùrników* (wybrane eseje lub ich fragmenty)

Poezja:

Wybór wierszy następujących poetów:

Bartelik Stanisław, Bieszk Stefan, Czaja Ida, Derdowski Hieronim, Drzeżdżon Jan, Fopke Tomasz, Heyke Leon, Janke Stanisław, Karnowski Jan, Labuda Aleksander, Labudda

Jaromira, Majkowski Aleksander, Makurat Hanna, Muza Krystyna, Nagel Alojzy, Pepliński Antoni, Pieper Michał, Piepka Jan, Rompski Jan, Sędzicki Franciszek, Stachurski Jerzy, Szymańska Ugowska Bożena, Trepczyk Jan, Zbrzyca Jan (ps.), Zmuda Trzebiatowski Robert

Dramat:

1. wybrane dramaty w całości lub fragmentach Jana Karnowskiego oraz Jana Rompskiego;
2. Sychta Bernard, *Hanka sã żeni* (fragmenty) lub inny dramat we fragmentach.

Przekłady:

Tłumaczenia literatury polskiej i światowej na język kaszubski (wybrane utwory lub ich fragmenty).

Teksty pomocnicze, np. bedekery, czasopisma, leksykony, monografie, opracowania, poradniki, przewodniki, słowniki.

CZĘŚĆ USTNA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA KASZUBSKIEGO

Egzamin maturalny z języka kaszubskiego w części ustnej sprawdza umiejętność tworzenia wypowiedzi na określony temat oraz prowadzenia rozmowy zgodnie z zasadami poprawności językowej, logiki i retoryki.

Egzamin trwa około 30 minut i składa się z trzech części:

- przygotowania zdającego (ok. 15 minut)
- wypowiedzi monologicznych zdającego dotyczących zadań z wylosowanego zestawu egzaminacyjnego (ok. 10 minut)
- rozmowy zdającego z zespołem przedmiotowym związanej z tymi wypowiedziami (ok. 5 minut).

W czasie trwania części ustnej egzaminu maturalnego zdającemu nie udziela się żadnych wyjaśnień dotyczących zadań egzaminacyjnych. Ponadto zdający nie może korzystać ze słowników i innych pomocy.

Opis zestawu zadań egzaminacyjnych

Zestaw zadań egzaminacyjnych składa się z dwóch zadań:

- zadanie 1. zawiera zagadnienie sprawdzające znajomość lektury obowiązkowej zamieszczonej w podstawie programowej do realizacji w całości lub we fragmentach – i tworzenie wypowiedzi na zadany w poleceniu temat, w odwołaniu do innego tekstu literackiego
- zadanie 2. dotyczy zagadnienia związanego z kulturą: literaturą, sztuką, językiem; zdający omawia je na podstawie dołączonego do polecenia materiału w postaci tekstu literackiego, nieliterackiego albo tekstu ikonického.

Cechy zadań egzaminacyjnych

Zadanie 1.:

- składa się z polecenia, zawierającego zagadnienie w formie twierdzenia lub pytania, odnoszącego się do lektury obowiązkowej oraz wybranego kontekstu zgodnie ze schematem przedstawionym w TABELI 2.
- daje możliwość sprawdzenia znajomości treści i problematyki lektury obowiązkowej wskazanej w podstawie programowej oraz umiejętności interpretacji utworów z wykorzystaniem wiedzy historycznoliterackiej oraz kulturowej
- umożliwia zdającemu zaprezentowanie poziomu dojrzałości intelektualnej, pogłębionego rozumienia literatury, a także wykazanie się sprawnością językowo-retoryczną.

TABELA 2. SCHEMAT POLECENIA W ZADANIU 1. (LEKTURA OBOWIĄZKOWA)

	SCHEMAT POLECENIA DO	
	LEKTURY OBOWIĄZKOWEJ OMAWIANEJ W CAŁOŚCI	LEKTURY OBOWIĄZKOWEJ OMAWIANEJ WE FRAGMENTACH
ZAGADNIENIE W FORMIE TWIERDZENIA LUB PYTANIA	np. <i>Mòtiw tuńca w lëteraturze.</i>	np. <i>Kawel wnożnika – na swòji czë cëży zemi.</i>
ELEMENT 1. POLECENIA: WSKAZANIE LEKTURY	<i>Òmówi zagadnienie na spòdlim pòwiescë A. Majkòwsczégò „Żëcé i przigòdë Remùsa”</i>	<i>Przedstawi zagadnienie w òpiarcym ò wëjimk dokazu Jana Zbrzëcë „Akwarela z drëchã”</i>
ELEMENT 2. POLECENIA: KONTEKST	<i>i <u>jinszégò tekstu lëteracczégò.</u></i>	<i>i <u>wëbrónégò tekstu lëteracczégò.</u></i>

Wybrany utwór literacki, będący drugim tekstem, do którego odwołuje się zdający w swojej wypowiedzi, może być:

- lekturą obowiązkową
- lekturą uzupełniającą
- utworem literackim niebędącym lekturą

Polecenia do zadania 1. mają charakter jawny i zostaną opublikowane w komunikacie dyrektora CKE przed egzaminem maturalnym w terminie określonym w rozporządzeniu ministra edukacji i nauki.

Zadanie 2.:

- składa się z polecenia i tekstu (w zadaniach stosowane są trzy typy tekstów: nieliterackie, literackie i ikonizacyjne), zawierającego zagadnienie w formie twierdzenia lub pytania odnoszącego się do załączonego tekstu oraz wybranego kontekstu zgodnie ze schematem przedstawionym w TABELI 3.
- umożliwia zdającemu zaprezentowanie poziomu dojrzałości intelektualnej, orientacji w problemach kultury, w tym literatury, sztuki lub języka, a także wykazanie się

sprawnością językowo-retoryczną oraz rozumieniem tekstu stanowiącego inspirację do wypowiedzi.

TABELA 3. SCHEMAT POLECENIA W ZADANIU 2. (LITERATURA / SZTUKA / JĘZYK)

	SCHEMAT POLECENIA DO ZAGADNIENIA ZWIĄZANEGO		
	Z LITERATURĄ (ZADANIA ZAWIERAJĄCE MATERIAŁ LITERACKI)	ZE SZTUKĄ (ZADANIA ZAWIERAJĄCE MATERIAŁ IKONICZNY)	Z JĘZYKIEM (ZADANIA ZAWIERAJĄCE MATERIAŁ DO ANALIZY JĘZYKOWEJ)
ZAGADNIENIE W FORMIE TWIERDZENIA LUB PYTANIA	<i>Czim dlô człowieka je tatczëzna?</i>	<i>Òmówi òrtë i znaczenié lédowi tradicje na Kaszëbach.</i>	<i>Òmówi wżójny cësk mòwów na se – pòlaszëznã na kaszëbiznã i nazôtno.</i>
ELEMENT 1. POLECENIA: TEKST ŹRÓDŁOWY	<i>Przedstaw zagadnienie w òpiarcym ò wiérztã Jana Rómpsczegò „Òjczëzna”</i>	<i>Òdwòłôj sã do dorzeszonégò òdjimka</i>	<i>Òdniesë sã do dorzeszonégò tekstu (Dariusz Majkówsczi 10 lat drodżi „do złoti brómë zapadłégò zómkù”)</i>
ELEMENT 2. POLECENIA: TEKST 2. ALBO WŁASNE DOŚWIADCZENIA	<i><u>i wëbrónégò tekstu lëteracczegò.</u></i>	<i><u>i wëbrónégò tekstu lëteracczegò.</u></i>	<i><u>i swòjich jãzëkówëch doswiôdczeniów.</u></i>

Wybrany utwór literacki, będący drugim tekstem, do którego odwołuje się zdający w swojej wypowiedzi, może być:

- lekturą obowiązkową
- lekturą uzupełniającą
- utworem literackim niebędącym lekturą

Przebieg egzaminu

Przebieg egzaminu przedstawiono w TABELI 4.

TABELA 4. PRZEBIEG EGZAMINU USTNEGO

	PRZEBIEG EGZAMINU	CZAS TRWANIA
CZYNNOŚCI ORGANIZACYJNE	Zdający losuje zestaw pytań egzaminacyjnych zawierający dwa zadania.	–
PRZYGOTOWANIE ZDAJĄCEGO DO WYPOWIEDZI MONOLOGOWYCH	Zdający przygotowuje się do wygłoszenia wypowiedzi monologowych na dwa tematy zamieszczone w wylosowanym zestawie (może w tym czasie przygotować ramowy plan wypowiedzi, konspekt, notatki pomocnicze).	Nie więcej niż 15 minut.
WYPOWIEDZI MONOLOGOWE ZDAJĄCEGO	Zdający wygłasza wypowiedzi monologowe. Wypowiedzi monologowe zdającego nie mogą być przerywane przez zespół przedmiotowy (z wyjątkiem sytuacji, kiedy upłynął czas na nie przeznaczony). Zdający nie musi realizować zadań w kolejności, w jakiej zostały zamieszczone w zestawie zadań egzaminacyjnych – może rozpocząć wypowiedź od wybranego przez siebie zadania.	Nie więcej niż 10 minut (może je wygłosić w czasie krótszym niż 10 minut).
ROZMOWA ZESPOŁU PRZEDMIOTOWEGO ZE ZDAJĄCYM	Rozmowa zespołu przedmiotowego ze zdającym może dotyczyć: - zagadnień określonych w poleceniach do obu zadań lub do jednego z dwóch zadań - utworu literackiego albo tekstu kultury, w tym materiału ikonicznego, dołączonego do polecenia - treści utworów literackich i tekstów kultury przywołanych przez zdającego w wypowiedziach. W trakcie rozmowy zdający odpowiada na pytania, realizuje polecenia lub odnosi się do zagadnienia przedstawionego przez zespół przedmiotowy (łącznie od 1 do 3 pytań/poleceń/zagadnień). Zadawane pytania nie mogą dotyczyć faktograficznych detali dotyczących lektury obowiązkowej / omówionych tekstów kultury.	Nie więcej niż 5 minut.

Wykonanie **obu zadań** egzaminacyjnych w części ustnej wymaga:

- zrozumienia tematów wypowiedzi i sformułowanych w nich zagadnień
- wykorzystania znajomości lektury obowiązkowej i umiejętności jej odczytania do omówienia zagadnienia określonego w zadaniu 1.
- odczytania (interpretacji) dołączonego tekstu kultury pod kątem wskazanego w poleceniu zagadnienia, odwołania się do innych tekstów kultury albo własnych doświadczeń,

wykorzystania wiedzy i umiejętności z zakresu historii i teorii literatury, języka i retoryki do omówienia zagadnienia określonego w zadaniu 2.

- odwołania się do wybranych kontekstów związanych z tematem wypowiedzi
- opracowania wypowiedzi pod względem kompozycyjnym i językowo-stylistycznym
- wygłoszenia wypowiedzi zgodnie z zasadami retoryki
- udziału w rozmowie dotyczącej wygłoszonych wypowiedzi monologowych.

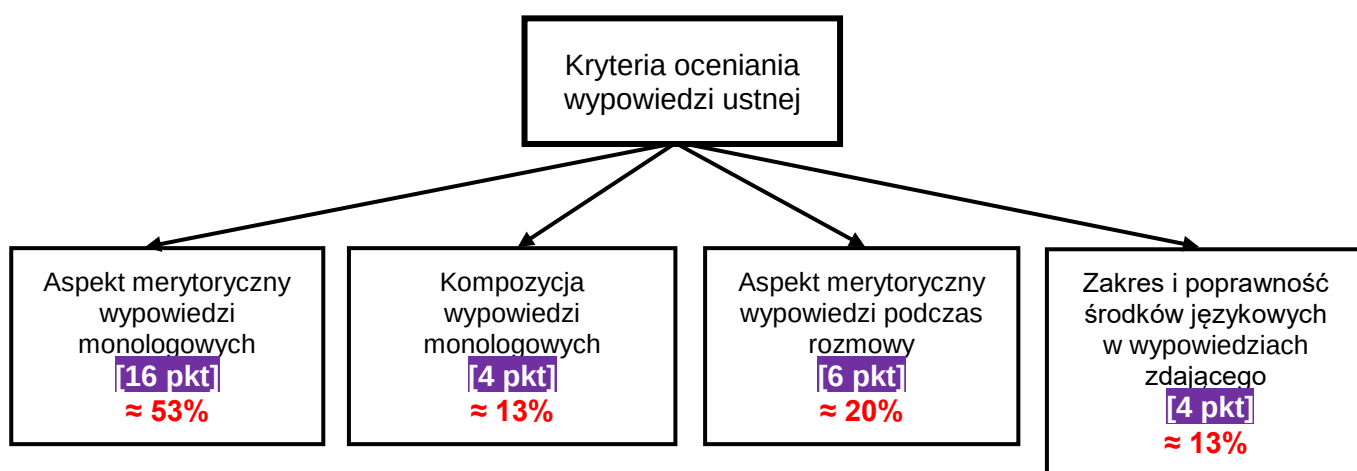
Przykładowe zadania do części ustnej (bez określania poziomu) wraz z rozwiązaniami znajdują się na stronach 38–53.

ZASADY OCENIANIA EGZAMINU USTNEGO

Za egzamin ustny zdający będzie mógł otrzymać maksymalnie **30 punktów**. Oceniając wypowiedzi zdającego, członkowie zespołu przedmiotowego będą przydzielali punkty w czterech **kryteriach**, tj.:

1. aspekt merytoryczny wypowiedzi monologowych w zadaniach 1. i 2. (od 0 do 16 pkt)
2. kompozycja wypowiedzi monologowych w zadaniach 1. i 2. oceniana łącznie (od 0 do 4 pkt)
3. aspekt merytoryczny wypowiedzi podczas rozmowy (od 0 do 6 pkt)
4. zakres i poprawność środków językowych w wypowiedziach monologowych oraz podczas rozmowy (od 0 do 4 pkt).

Zdający zda część ustną egzaminu maturalnego z języka kaszubskiego, jeżeli uzyska 30%, tj. 9 punktów. Wagi poszczególnych kryteriów określono na poniższym schemacie – podano wartości w przybliżeniu.

1. Aspekt merytoryczny wypowiedzi monologowych (maksymalnie 16 punktów)

Uwaga. Za wypowiedź monologową zdający może otrzymać maksymalnie 16 pkt (zadanie 1. – 8 pkt, zadanie 2. – 8 pkt).

		Zadanie 1.	Zadanie 2.
Temat + 2 elementy (zagadnienie + lektura / tekst 1 ORAZ zagadnienie + tekst 2 przywołany przynajmniej częściowo funkcjonalnie / własne doświadczenia)	• bogata argumentacja; bez poważnych błędów rzeczowych	8	8
	• bogata argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO	7	7
	• zadowalająca argumentacja bez błędów rzeczowych		
	• zadowalająca argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO	6	6
Temat + 1 element (zagadnienie + lektura / tekst 1 LUB zagadnienie + tekst 2 przywołany przynajmniej częściowo funkcjonalnie / własne doświadczenie)	• powierzchowna argumentacja bez błędów rzeczowych	5	5
	• powierzchowna argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi		
	• bogata argumentacja; bez poważnych błędów rzeczowych	4	4
	• bogata argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO	3	3
	• zadowalająca argumentacja bez błędów rzeczowych		
	• zadowalająca argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO	2	2
	• powierzchowna argumentacja bez błędów rzeczowych		
	• powierzchowna argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi	1	1
brak wypowiedzi; wypowiedź nie na temat; wypowiedź zawiera błąd kardynalny ALBO 3 lub więcej poważnych błędów rzeczowych; wypowiedź nie odnosi się w ogóle do lektury wskazanej w poleceniu		0	0

Wyjaśnienia (kryterium 1. – Aspekt merytoryczny wypowiedzi monologowej)

1. Argumentacja to uzasadnienie stanowiska zdającego wobec zagadnienia sformułowanego w poleceniu za pomocą argumentów.
  - 1) Bogata argumentacja – to argumentacja pogłębiona, poparta trafnymi przykładami i **szeroka / wieloaspektowa**, stanowiąca – jako całość – wnikliwą analizę zagadnienia sformułowanego w poleceniu; zawiera elementy refleksji / głębszego namysłu nad zagadnieniem.
  - 2) Zadowalająca argumentacja – to argumentacja pogłębiona, poparta trafnymi przykładami.
  - 3) Powierzchowna argumentacja – to argumentacja oparta na uogólnieniach, niewnikająca w istotę rzeczy, poprzestająca na pobieżnych obserwacjach, mało

dokładna, czasami niepoparta przykładami.

2. Kontekst należy rozumieć jako odniesienie się przez zdającego w wypowiedzi do np.:

- 1) innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu
- 2) historii literatury
- 3) teorii literatury
- 4) charakteru epoki
- 5) biografii autora
- 6) filmu, spektaklu teatralnego
- 7) utworu muzycznego, dzieła plastycznego
- 8) mitologii
- 9) *Biblii*
- 10) religii
- 11) historii
- 12) filozofii
- 13) kwestii politycznych
- 14) kwestii społecznych,

wybrane przez zdającego w sposób celowy, przydatne do osadzenia omawianego zagadnienia w szerszej perspektywie.

Zdający powinien wykorzystać kontekst przynajmniej częściowo funkcjonalnie, tzn. trafnie ze względu na omawiane zagadnienie, przywołać np. informacje, wydarzenia – kontekst nie musi pogłębiać ani rozwijać omawianego zagadnienia.

3. Błąd kardynalny to błąd rzeczowy świadczący o nieznajomości treści i problematyki lektury obowiązkowej, do której odwołuje się zdający, w zakresie:

- a) fabuły, w tym głównych wątków utworu
- b) losów głównych bohaterów, w tym np. łączenie biografii różnych bohaterów.

4. Błąd kardynalny może dotyczyć wyłącznie lektur obowiązkowych wskazanych w podstawie programowej jako lektury do omówienia w całości (nie we fragmentach).

5. Poważny błąd rzeczowy to błąd świadczący o:

- 1) nieznajomości wskazanej w poleceniu lektury obowiązkowej (z podstawy programowej), do której odwołuje się zdający, w zakresie innym niż w przypadku błędu kardynalnego, tj. np. błąd w przypisaniu autorstwa, w użyciu błędnego nazwiska / imienia bohatera, dotyczący losów bohaterów drugoplanowych bądź wątków innych niż główne
- 2) nieznajomości utworu literackiego lub tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający, innego niż lektura obowiązkowa (każdy błąd merytoryczny)
- 3) braku wiedzy dotyczącej kontekstu wybranego przez zdającego, np. błędne przywołanie pojęć lub faktów historycznych.

6. Dokładnie ten sam błąd rzeczowy (np. konsekwentne stosowanie błędnego imienia bohatera, którego można w jednoznaczny sposób zidentyfikować, a wypowiedź zdającego świadczy o znajomości lektury) powtórzony kilkakrotnie jest liczony jako jeden błąd.

2. Kompozycja wypowiedzi monologowych (maksymalnie 4 punkty)

	Zadanie 1.	Zadanie 2.
Kompozycja wypowiedzi spójna (tzn. uporządkowana, logiczna).	2	2
Kompozycja wypowiedzi częściowo spójna.	1	1
Kompozycja wypowiedzi niespójna.	0	0

Wyjaśnienia (kryterium 2. – Kompozycja wypowiedzi monologowych)

- Kompozycja wypowiedzi jest spójna, jeżeli wypowiedź zawiera wstęp, część zasadniczą i zakończenie, a elementy te składają się na logiczną i uporządkowaną całość.
- Kompozycja wypowiedzi jest częściowo spójna, jeżeli wypowiedź zawiera:
  - nielogiczne połączenia między dwoma z trzech elementów wypowiedzi, tj. wstępem i częścią zasadniczą ALBO częścią zasadniczą i zakończeniem, ALBO wstępem i zakończeniem
  - treści nieistotne, zbędne dla omawianego zagadnienia, bez związku / pozostające w wątpliwym związku z omawianym zagadnieniem.
- Kompozycja wypowiedzi jest niespójna, jeżeli wypowiedź zawiera:
  - nielogiczne połączenia między trzema elementami wypowiedzi tj. wstępem, częścią zasadniczą i zakończeniem
  - nieuzasadnione wnioski, sprzeczne stwierdzenia
  - treści nieistotne, zbędne dla omawianego zagadnienia, bez związku / pozostające w wątpliwym związku z omawianym zagadnieniem.

3. Aspekt merytoryczny wypowiedzi podczas rozmowy (maksymalnie 6 punktów)

Wypowiedzi na temat (na temat = adekwatne + merytorycznie poprawne)	• w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: właściwy stopień uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań	6
	• w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań	5
Fragmenty wypowiedzi na temat, pozostałe fragmenty wypowiedzi – częściowo na temat (zaburzenia w	• w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: właściwy stopień uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań	4
	• w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań	3

adekwatności lub zaburzenia merytoryczne)		
Wszystkie wypowiedzi częściowo na temat (zaburzenia w adekwatności lub zaburzenia merytoryczne)	w zakresie wypowiedzi, które są częściowo na temat: właściwy stopień uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań	2
	w zakresie wypowiedzi, które są częściowo na temat: zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania / postawionych pytań	1
Wypowiedzi nie na temat; wszystkie wypowiedzi zdawkowe; błąd kardynalny; niezachowanie zasad dialogu (np. niezachowanie norm grzecznościowych)		0

Wyjaśnienia (kryterium 3. – *Aspekt merytoryczny wypowiedzi podczas rozmowy*)

- Wypowiedzi na temat to wypowiedzi:
  - adekwatne do zadawanych pytań
  - poprawne merytorycznie.
- Wypowiedzi częściowo na temat to wypowiedzi nieadekwatne do zadawanych pytań ALBO niepoprawne merytorycznie.
- Wypowiedzi zdającego podczas rozmowy są właściwie uszczegółowione, jeżeli nie ograniczają się wyłącznie do ogólnikowych stwierdzeń, a zawierają ich rozwinięcie.
- Zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi wynikają z operowania ogólnikami przez zdającego w czasie rozmowy, z braku precyzji w wyjaśnianiu omawianych zagadnień / kwestii / pojęć itp.

4. Zakres i poprawność środków językowych w wypowiedziach zdającego (maksymalnie 4 punkty)

Uwaga. Oceniając zakres i poprawność środków językowych, bierze się pod uwagę zarówno wypowiedzi monologowe zdającego, jak i jego wypowiedzi podczas rozmowy.

Zadowalający zakres środków językowych, w szczególności leksykalnych.	W wypowiedziach zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (dopuszczalne sporadyczne błędy językowe oraz / lub usterki w płynności).	4
	W wypowiedziach <u>częściowo</u> zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (w wypowiedzi występowały liczne błędy językowe oraz / lub usterki w płynności).	3
Wąski zakres środków językowych.	W wypowiedziach zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji,	2

	leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (dopuszczalne sporadyczne błędy językowe oraz / lub usterki w płynności).	
	W wypowiedziach <u>częściowo</u> zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (w wypowiedzi występowały liczne błędy językowe oraz/ lub usterki w płynności).	1
• Wypowiedź niekomunikatywna ALBO • W wypowiedzi nie zachowano właściwej dla języka mówionego poprawności językowej (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynności (w wypowiedzi występowały bardzo liczne błędy językowe oraz/ lub usterki w płynności).		0

Wyjaśnienia (kryterium 4. – Zakres i poprawność środków językowych)

1. Nie każde nieprecyzyjne sformułowanie jest niepoprawne językowo (stanowi błąd językowy); może być przejawem nieporadności językowej. Błędem jest nieporadność językowa będąca oczywistym nieuzasadnionym naruszeniem obowiązującej normy językowej.
2. Indywidualne upodobania językowe egzaminatora nie mogą wpływać na ocenę poprawności środków językowych w wypowiedzi zdającego.
3. Zadowalający zakres środków językowych oznacza, że zastosowane przez zdającego środki językowe, w szczególności leksykalne, umożliwiają omówienie zagadnienia oraz ułatwiają odbiór wypowiedzi; zdający stosuje wyrazy / wyrażenia synonimiczne, używa precyzyjnego słownictwa, w tym terminologii.
4. Wąski zakres środków językowych oznacza, że leksyka i składnia są proste/ ograniczone, utrudniają omówienie zagadnienia oraz odbiór wypowiedzi.

CZĘŚĆ PISEMNA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA KASZUBSKIEGO.

POZIOM ROZSZERZONY

Egzamin maturalny z języka kaszubskiego w części pisemnej na poziomie rozszerzonym sprawdza: (a) umiejętność czytania tekstów nieliterackich, ich analizowania i syntetyzowania, znajomość lektur i kultury regionalnej oraz (b) tworzenia wypowiedzi argumentacyjnej.

CHARAKTERYSTYKA EGZAMINU PISEMNEGO NA POZIOMIE ROZSZERZONYM

Podczas egzaminu zdający otrzymuje arkusz egzaminacyjny składający się z dwóch części, zgodnie z TABELĄ 5.

TABELA 5. ARKUSZ NA EGZAMINIE

Część 1.	Część 2.
Test	Wypracowanie

Na rozwiązanie zadań z arkusza zdający ma 210 minut² i sam decyduje o rozłożeniu w czasie pracy nad testem oraz wypracowaniem.

Charakterystykę poszczególnych części egzaminu maturalnego z języka kaszubskiego na poziomie rozszerzonym prezentuje TABELA 6.

TABELA 6. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH CZĘŚCI EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA KASZUBSKIEGO NA POZIOMIE ROZSZERZONYM

	CZĘŚĆ 1. TEST	CZĘŚĆ 2. WYPRACOWANIE
SPRAWDZANE UMIEJĘTNOŚCI	a) gramatyka języka kaszubskiego, tj. wymagania II.1.1)–5) b) różnicowanie języka kaszubskiego, tj. wymagania II.2.1)–6) c) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1), 3)–6) d) odbiór przekazu językowego, tj. wymagania II.4.1)–4) a) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa regionalnego, tj. wymagania I.1)–4) b) znajomość i interpretacja lektur obowiązkowych, tj. wymagania III.1.1)–7) c) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–3).	a) pisanie, tj. wymagania IV.2.1)–3). b) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa regionalnego, tj. wymagania I.1)–4), 1)R c) gramatyka języka kaszubskiego, tj. wymagania II.1.1)–5) d) różnicowanie języka kaszubskiego, tj. wymagania II.2.2)–5) e) ortografia i interpunkcja, – II.5.1)–2) f) interpretacja utworów literackich, tj. wymagania III.1.1)– 11), 1)R–5)R.
PODSTAWOWE INFORMACJE	Część 1. zawiera zadania sprawdzające wiadomości i umiejętności z zakresu wiedzy o języku, lektur obowiązkowych i kultury regionalnej.	Część 2. zawiera dwa tematy wypracowania do wyboru. Nie jest określona forma gatunkowa wypowiedzi.

² Czas trwania egzaminu może zostać wydłużony w przypadku uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym niepełnosprawnych, oraz w przypadku cudzoziemców. Szczegóły są określone w *Komunikacie dyrektora Centralnej Komisji Edukacyjnej w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu maturalnego w danym roku szkolnym*.

TEKSTY, DO KTÓRYCH ODNOSZĄ SIĘ ZADANIA EGZAMINACYJNE	• Fragmenty lub całość tekstu publicystycznego lub popularnonaukowego lub tekstu należącego do publicystyki krytycznej. • Tekst wiodący będzie liczył ok.1000 wyrazów.	• Tematy wypracowań mogą zawierać jako tekst źródłowy fragmenty lub całość tekstu krytycznoliterackiego, należącego do publicystyki krytycznej lub utwory literackie. • Każdy temat <u>wymaga odwołania się do utworu z literatury kaszubskiej.</u>

ZADANIA EGZAMINACYJNE W OBU CZĘŚCIACH ARKUSZA

Liczbę zadań oraz liczbę punktów możliwych do uzyskania za zadania w poszczególnych częściach arkusza przedstawiono w TABELI 7.

TABELA 7. LICZBA ZADAŃ ORAZ LICZBA PUNKTÓW NA EGZAMINIE MATURALNYM Z JĘZYKA KASZUBSKIEGO

Część	Liczba zadań	Liczba punktów	Udział w wyniku sumarycznym
Część 1. Test	8–15	15	30%
Część 2. Wypracowanie	1	35	70%
Razem	9–16	50	100%

W części 1. egzaminu maturalnego na poziomie rozszerzonym znajdują się przede wszystkim zadania otwarte, mogą pojawić się także zadania zamknięte.

Zadania otwarte to takie, w których Zdający samodzielnie formułuje odpowiedź. Wśród zadań otwartych przeważać będą zadania wymagające krótkiej odpowiedzi lub stworzenia krótkiego tekstu.

Zadania zamknięte to takie, w których Zdający wybiera odpowiedź spośród podanych. Wśród zadań zamkniętych znajdują się m.in.:

- zadania wyboru wielokrotnego
- zadania typu prawda-fałsz
- zadania na dobieranie.

W części 2. arkusza egzaminacyjnego pojawi się zadanie rozszerzonej odpowiedzi – wypracowanie.

OPIS ARKUSZA EGZAMINACYJNEGO NA POZIOMIE ROZSZERZONYM**Część 1. Test**

Część 1. arkusza składa się z tekstu wiodącego oraz zadań egzaminacyjnych. Tekstem wiodącym może być tekst publicystyczny lub popularnonaukowy – wówczas w zadaniach przywoływane są fragmenty tekstów literackich, ewentualnie fragmenty tekstów krytyczno-/ historyczno- / teoretycznoliterackich, prozy / poezji / dramatu, definicje słownikowe itp.

Tekst wiodący będzie liczył ok. 1000 wyrazów.

Większość zadań będzie odnosiła się bezpośrednio do załączonego tekstu. Wśród zadań w tej części arkusza mogą pojawić się również zadania samodzielne, nieodnoszące się do przytoczonego tekstu.

W zadaniach mogą się pojawić odniesienia do innych utworów (cytaty), wymagające konfrontacji treści / przesłania cytatu z sensami tekstu lub tekstów w arkuszu. Zadania mogą łączyć zagadnienia, np. treść + język oraz odnosić do znajomości lektury/lektur obowiązkowych.

Przykładowe zadania do części 1. Test wraz z rozwiązaniami znajdują się na stronach 53–99.

Część 2. Wypracowanie

W arkuszu podane są dwa tematy wypracowań, z których zdający wybiera jeden:

- a) temat pierwszy to analiza porównawcza utworów literackich lub ich fragmentów z podanym w poleceniu problemem (teksty literackie ok. 1000 wyrazów).
- b) temat drugi to wypowiedź na zadany w poleceniu problem w odniesieniu do załączonego tekstu krytycznoliterackiego, historycznoliterackiego lub tekstu należącego do publicystyki krytycznej, podejmującego ważne problemy związane z kulturą, językiem ojczystym (tekst ok. 700 wyrazów).

Oba tematy wymagają napisania wypowiedzi o charakterze argumentacyjnym wyłącznie w języku kaszubskim.

Przykładowe tematy wypracowań wraz z ocenionymi rozwiązaniami znajdują się na stronach 100–119.

ZASADY OCENIANIA ZADAŃ W TEŚCIE

Zadania zamknięte są oceniane – w zależności od maksymalnej liczby punktów, jaką można uzyskać za rozwiązanie danego zadania – zgodnie z poniższymi zasadami:

1 pkt – odpowiedź poprawna.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

ALBO

2 pkt – odpowiedź całkowicie poprawna.

1 pkt – odpowiedź częściowo poprawna lub odpowiedź niepełna.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Za rozwiązanie zadania otwartego krótkiej odpowiedzi będzie można otrzymać od 0 do 3 punktów. W tych zadaniach nie będzie oceniana poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna, chyba że w poleceniu zostanie określone inaczej. Zasady oceniania będą opracowywane do każdego zadania odrębnie.

ZASADY OCENIANIA WYPRACOWANIA

Za napisanie wypracowania zdający będzie mógł otrzymać maksymalnie **35 punktów**. Oceniając pracę, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w czterech **kryteriach głównych**, tj.

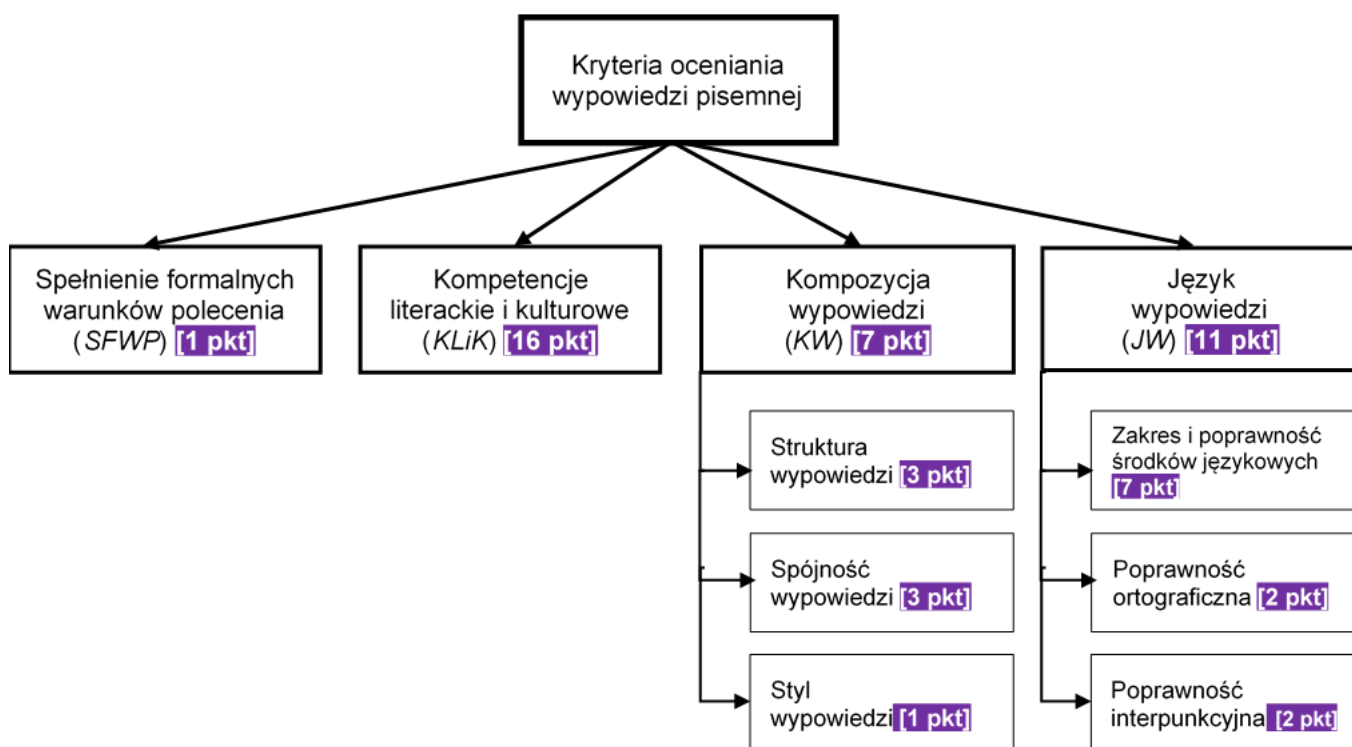
1. spełnienie formalnych warunków polecenia (od 0 do 1 pkt; $\approx 3\%$)
2. kompetencje literackie i kulturowe (od 0 do 16 pkt; $\approx 46\%$)
3. kompozycja wypowiedzi (od 0 do 7 pkt; $= 20\%$)
4. język wypowiedzi (od 0 do 11 pkt; $\approx 31\%$).

W ramach 3. kryterium głównego, tj. „kompozycja wypowiedzi”, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w trzech kryteriach składowych, tj.

- 3a. struktura wypowiedzi
- 3b. spójność wypowiedzi (tj. logika i uporządkowanie wypowiedzi)
- 3c. styl wypowiedzi.

W ramach 4. kryterium głównego, tj. „język wypowiedzi”, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w trzech kryteriach składowych, tj.

- 4a. zakres i poprawność środków językowych
- 4b. poprawność ortograficzna
- 4c. poprawność interpunkcyjna.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia (maksymalnie 1 punkt)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy:

- wypowiedź w co najmniej jednym fragmencie dotyczy problemu wskazanego w poleceniu
- napisane wypracowanie jest w jakiegokolwiek części wypowiedzią argumentacyjną
- w wypracowaniu zdający odwołał się do co najmniej dwóch tekstów (zgodnie ze wskazaniem w poleceniu).

• W wypracowaniu jest odwołanie do dwóch tekstów literackich (temat pierwszy) oraz załączonego tekstu oraz innego tekstu literackiego (temat drugi) ORAZ • Wypracowanie przynajmniej częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu ORAZ • Wypracowanie przynajmniej częściowo jest wypowiedzią argumentacyjną.	1 pkt
• Wypracowanie nie spełnia któregokolwiek z warunków określonych w kategorii „1 pkt”. ALBO • Wypracowanie jest napisane w formie planu albo w punktach.	0 pkt

Uwaga: Jeżeli w kryterium *Spełnienie formalnych warunków polecenia* przyznano 0 pkt, we wszystkich pozostałych kryteriach przyznaje się 0 pkt.

Wyjaśnienia (kryterium 1. – SFWP)

1. W wypracowaniu zdający powinien odwołać się do co najmniej jednej lektury/ jednego tekstu wskazanych w poleceniu jako obowiązkowe. Odwołanie się zdającego do lektury/ tekstu oznacza, że co najmniej jedno zdanie o tej lekturze / tym tekście ma charakter analityczny, a nie tylko informacyjny.
  - a) Przykład zdania analitycznego: *Pòwiesc Żécé i przigòdë Remùsa Aleksandra Majkòwsczégò je tekstã rechòwónym w rédze nòwòźniészich dokazów kaszëbsczi lëteraturë ò Kaszëbach, bò pòkazywô tã spòlëznã w baro wòżnym sztòce ji dziejów.*
  - b) Przykład zdania informacyjnego: *Aùtorã pòwiescë Żécé i przigòdë Remùsa je Aleksander Majkòwsczi.*
Za zdania informacyjne uznaje się również sformułowania będące wyłącznie przepisnymi fragmentami polecenia lub parafrazą polecenia.
2. Wypracowanie przynajmniej częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu, jeżeli:
  - a) zawiera fragmenty odnoszące się do zakresu merytorycznego zagadnienia, którego omówienie jest wymagane.
3. Wypracowanie przynajmniej częściowo jest wypowiedzią argumentacyjną, jeżeli zawiera co najmniej jeden akapit argumentacyjny.

2. Kompetencje literackie i kulturowe (maksymalnie 16 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy w wypracowaniu zdający:

- wykorzystał znajomość tekstów z literatury kaszubskiej
- funkcjonalnie wykorzystał kontekst, np. literacki, historyczny, filozoficzny, kulturowy, który pogłębia i rozwija rozważany problem
- przedstawił bogatą argumentację: argumentacja jest logiczna, wnikliwa, zróżnicowana, świadczy o erudycji zdającego
- wykazał się wiedzą i umiejętnościami z zakresu nauki o literaturze
- nie popełnił błędów rzeczowych (np. pisząc o wydarzeniach z danej lektury, nie popełnił błędów, tj. nie pomylił imion postaci, nie przypisał postaciom cech, których nie posiadają bądź nie wymyślił wydarzeń, których w lekturze nie ma lub inne), jak i terminologii historycznoliterackiej oraz / lub teoretycznoliterackiej (np. niewłaściwie i bez zrozumienia stosuje pojęcia i terminy).

Interpretacja porównawcza

Funkcjonalność wykorzystania utworów wskazanych w poleceniu	Poziom argumentacji wypowiedzi; erudycyjność wypowiedzi	Liczba punktów	Błędy rzeczowe
Dwa utwory wykorzystane (porównane) w pełni funkcjonalnie.	- Bogata argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów. - Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	16 pkt	Za każdy błąd rzeczowy należy odjąć 1 pkt od ogólnej liczby punktów przyznanych za KLiK (od 0 do 16; bez punktów ujemnych).
	- Zadowalająca argumentacja. - Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie.	15 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie.	14 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów.	13 pkt	
Jeden utwór wykorzystany w pełni funkcjonalnie, a drugi – częściowo funkcjonalnie (porównanie częściowe).	- Bogata argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów. - Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	12 pkt	
	- Zadowalająca argumentacja. - Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie.	11 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy kontekst / y wykorzystano częściowo funkcjonalnie.	10 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów.	9 pkt	
Dwa utwory wykorzystane częściowo funkcjonalnie (porównanie częściowe).	- Trafna argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów. - Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	8 pkt	
	- Zadowalająca argumentacja. - Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie.	7 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy kontekst / y wykorzystano częściowo funkcjonalnie.	6 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów.	5 pkt	
Tylko jeden utwór	- Trafna argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów.	4 pkt	

wykorzystany częściowo LUB w pełni funkcjonalnie (brak porównania).	• Zadowalająca argumentacja. • Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie.	3 pkt	
	• Powierzchnowa argumentacja. • W pracy kontekst / y wykorzystano częściowo funkcjonalnie.	2 pkt	
	• Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów.	1 pkt	
Żaden utwór nie został wykorzystany przynajmniej w części funkcjonalnie.		0 pkt	

Wypowiedź argumentacyjna

Funkcjonalność wykorzystanych tekstów	Poziom argumentacji wypowiedzi; erudycyjność wypowiedzi	Liczba punktów	Błędy rzeczowe
Dwa teksty wykorzystane w pełni funkcjonalnie.	• Bogata argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	16 pkt	Za każdy błąd rzeczowy należy odjąć 1 pkt od ogólnej liczby punktów przyznanych za KLIK (od 0 do 16; bez punktów ujemnych).
	• Zadowalająca argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	15 pkt	
	• Zadowalająca argumentacja. • Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	14 pkt	
	• Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu.	13 pkt	
Jeden tekst wykorzystany w pełni funkcjonalnie, a drugi – częściowo funkcjonalnie.	• Bogata argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	12 pkt	
	• Zadowalająca argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	11 pkt	
	• Zadowalająca argumentacja. • Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.	10 pkt	
	• Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu.	9 pkt	
Jeden tekst wykorzystany	• Trafna argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu.	8 pkt	

w pełni funkcjonalnie, a drugi – niefunkcjonalnie albo brak.	Praca zawiera fragmenty erudycyjne.		
	- Zadowalająca argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. - Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	7 pkt	
	- Zadowalająca argumentacja. - Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. - Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	6 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu.	5 pkt	
Dwa teksty wykorzystane częściowo funkcjonalnie.	- Trafna argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. - Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	4 pkt	
	- Zadowalająca argumentacja. - Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. - Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	3 pkt	
	- Zadowalająca argumentacja. - Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. - Praca zawiera fragmenty erudycyjne.	2 pkt	
	- Powierzchnowa argumentacja. - W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu.	1 pkt	
- Jeden tekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie, a drugi – niefunkcjonalnie albo brak. - Żaden tekst nie został wykorzystany przynajmniej w części funkcjonalnie.		0 pkt	

Uwaga: Jeżeli **ostateczna liczba punktów** przyznana w kryterium *Kompetencje literackie i kulturowe*, tj. liczba punktów po odjęciu punktów za błędy rzeczowe (jeżeli wystąpiły w pracy), wynosi 0 pkt, wówczas w pozostałych kryteriach (*Kompozycja wypowiedzi* oraz *Język wypowiedzi*) przyznaje się 0 pkt.

Wyjaśnienia (kryterium 2. – KLiK)

1. Poprzez wykorzystanie utworu rozumie się wykorzystanie znajomości jego treści oraz odczytanych sensów.
2. Zdający powinien funkcjonalnie wykorzystać w wypracowaniu minimum dwa teksty (temat pierwszy i drugi). Funkcjonalne wykorzystanie utworu oznacza przywołanie w wypracowaniu:
  - 1) takich elementów fabuły, jak np. wydarzeń, bohaterów, wątków
  - 2) sensów utworów,
 które istotnie wspierają tok rozumowania zdającego, albo dobrze ilustrują to, o czym zdający pisze.

Funkcjonalność wykorzystania znajomości tekstów ocenia się w odniesieniu do tematu pracy. Jeżeli w części zasadniczej pracy w charakterze argumentów/ przykładów wykorzystane są elementy fabuły lub sensy utworów, które nie są zgodne np. ze stanowiskiem zdającego wyrażonym we wstępie do pracy – wówczas uwzględnia się tę niezgodność w ocenie funkcjonalności.

3. Utwór literacki nie jest wykorzystany funkcjonalnie, jeżeli zdający wyłącznie streszcza ten utwór lub wybrane jego wątki, nie wyciągając żadnego wniosku, nie dokonując żadnej refleksji związanej ze streszczonym utworem.
4. Argumentacja to udowodnienie tezy/ opinii/ stanowiska przedstawionego przez zdającego za pomocą argumentów.
  - 1) Bogata argumentacja – to argumentacja rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami i **szeroka/ wieloaspektowa**, stanowiąca – jako całość – wnikliwą analizę problemu sformułowanego w poleceniu; zawiera elementy refleksji / głębszego namysłu nad problemem.
W przypadku interpretacji porównawczej zawiera również analizę utworów.
W sytuacji gdy znajomość utworów literackich została wykorzystana częściowo funkcjonalnie, mówimy o argumentacji trafnej.
  - 2) Zadowolająca argumentacja – to argumentacja rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami.
  - 3) Powierzchowna argumentacja – to argumentacja oparta na uogólnieniach, niewnikająca w istotę rzeczy, poprzestająca na pobieżnych obserwacjach, mało dokładna, czasami niepoparta przykładami; również argumentacja, w której zdający podejmuje próbę zbudowania argumentu, dobierając jedynie środki językowe typowe dla struktur argumentacyjnych, np. *Moim pierwszym argumentem jest...*
5. Kontekst należy rozumieć jako odniesienie się przez zdającego w pracy do np.
  - 1) historii
  - 2) filozofii
  - 3) innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu
  - 4) utworu muzycznego, dzieła plastycznego
  - 5) biografii autora
  - 6) prądu literackiego
  - 7) charakteru epoki,
 wybrane przez zdającego w sposób celowy, przydatne do osadzenia omawianego utworu w szerszej perspektywie i pogłębionego odczytania sensów utworu literackiego, do którego zdający odwołuje się w wypracowaniu. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu polega na trafnym jego doborze ze względu na rozważany problem; kontekst pogłębia i rozwija omawiane zagadnienie. Pogłębienie i omówienie danego zagadnienia poprzez konteksty nie oznacza konieczności dogłębnej analizy samych kontekstów jako takich; w szczególności nie może prowadzić do dygresji stosowanej niefunkcjonalnie.
6. Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie to odniesienie wyłącznie na poziomie przywołania, np. informacji, wydarzenia; kontekst jest poprawny, ale ogranicza się tylko do funkcji informacyjnej, nie pogłębia i nie rozwija omawianego zagadnienia.

7. Kontekst poprzez odniesienie się przez zdającego do innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu nie jest wykorzystany funkcjonalnie, jeżeli zdający wyłącznie streszcza ten utwór lub wybrane jego wątki, nie wyciągając żadnego wniosku, nie dokonując żadnej refleksji związanej ze streszczonym utworem.
8. Erudycję należy rozumieć jako wiedzę przedmiotową zdającego, w tym m.in. wiedzę i umiejętność wykorzystania kontekstów, kodów kulturowych, terminologii, znajomości kultury, w tym literatury i sztuki. Wypowiedź świadcząca o erudycji zdającego to wypracowanie, w którym zdający funkcjonalnie wykorzystał wiedzę przedmiotową w rozważaniu problemu sformułowanego w poleceniu.
9. W ocenie poziomu argumentacji wypowiedzi nie uwzględnia się fragmentów wypowiedzi zawierających błędy rzeczowe.
10. Błąd rzeczowy – to błąd świadczący o:
  - 1) nieznajomości tekstu literackiego lub tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający
  - 2) nieuprawnionej interpretacji fragmentu lub fragmentów / części utworu literackiego, w tym poetyckiego, do którego odwołuje się zdający, będącej częściową falsyfikacją danego utworu
  - 3) nieznajomości zagadnień z zakresu teorii i historii literatury bądź języka.
11. Ten sam błąd rzeczowy (np. konsekwentne stosowanie błędnego imienia bohatera, którego da się w jednoznaczny sposób zidentyfikować, a opisane w wypracowaniu fakty świadczą o znajomości lektury) powtórzony kilkakrotnie jest liczony jako jeden błąd.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura, spójność i styl (maksymalnie 7 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium egzaminator będzie ocenił czy:

1. *w zakresie struktury wypowiedzi:*
  - kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna, tzn. czy układ i sposób przedstawienia treści pomaga w zrozumieniu wypowiedzi
  - podział wypowiedzi – zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie podziału na akapity – jest poprawny i funkcjonalny;
2. *w zakresie spójności wypowiedzi:*
  - wypowiedź jest spójna, tzn. złożona z elementów, które tworzą logiczną i uporządkowaną całość
  - w wypowiedzi spójność jest zachowana zarówno wewnątrz zdań, jak również między zdaniami i akapitami
  - w wypowiedzi użyte zostały odpowiednie środki językowe, np. wskaźniki zespolenia tekstu, struktury metatekstowe, leksykalne wykładniki spójności, które ułatwiają śledzenie toku rozumowania autora;
3. *w zakresie stylu wypowiedzi:*
  - styl wypowiedzi jest stosowny, tzn. czy zdający konsekwentnie posługuje się jednym,

wybranym stylem, a jeżeli miesza różne style w wypowiedzi – to czy jest to uzasadnione (czy czemuś to służy, jest funkcjonalne) oraz czy zdający nie napisał wypowiedzi, stosując słownictwo charakterystyczne dla stylu potocznego w odmianie mówionej.

3a. Struktura wypowiedzi

Uporządkowanie elementów treściowych wypowiedzi	Podział wypowiedzi	Liczba punktów	
Elementy treściowe wypowiedzi w całości lub w przeważającej części pracy są zorganizowane problemowo.	Poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie struktury akapitów; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu tez zdającego. Dopuszczalna 1 usterka.	3 pkt	A
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ALBO w zakresie struktury akapitów.	2 pkt	B
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ORAZ w zakresie struktury akapitów.	1 pkt	C
- W pracy podjęta jest próba organizacji elementów treściowych wypowiedzi problemowo. - Elementy treściowe wypowiedzi zorganizowane w pracy częściowo problemowo, częściowo wyłącznie pod względem formalnym. - Elementy treściowe wypowiedzi w całości lub w przeważającej części pracy zorganizowane wyłącznie pod względem formalnym, np. wg kolejno omawianych tekstów literackich.	Poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie struktury akapitów; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu tez zdającego. Dopuszczalna 1 usterka.	2 pkt	D
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ALBO w zakresie struktury akapitów.	1 pkt	E
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ORAZ w zakresie struktury akapitów.	0 pkt	F
Elementy treściowe wypowiedzi niezorganizowane; wypowiedź stanowi zbiór w znacznej mierze niezależnych elementów.		0 pkt	G

Wyjaśnienia (kryterium 3a – Struktura wypowiedzi)

1. Elementy treściowe wypowiedzi to – najogólniej rzecz ujmując – „bloki”, na które podzielone jest wypracowanie (w najprostszej formie: wstęp – część zasadnicza (rozwiniecie) – zakończenie, ale „część zasadnicza” zazwyczaj jest dzielona na kolejne „bloki”, tj. akapity).
  - 1) Elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane problemowo (w toku problemowym), jeżeli każdy z „bloków” w części zasadniczej wypracowania omawia np. jeden aspekt tematu. Omawiając wybrany aspekt, zdający przywołuje argumentację i przykłady z różnych tekstów literackich / kontekstów; czynnikiem organizującym dany „blok” jest właśnie problem („ponadtekstowo”, „międzytekstowo”), a nie dany tekst literacki.
  - 2) Możliwa jest sytuacja, w której zorganizowanie problemowe „pokrywa się” ze zorganizowaniem według kolejno omawianych tekstów literackich, jeżeli w pracy widoczny jest zamysł kompozycyjny wskazujący na ustrukturyzowanie wypowiedzi według tematów, np. kolejny tekst literacki stanowi przykład umożliwiający np. uszczegółowienie wcześniej omawianego zagadnienia.
  - 3) Elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane wyłącznie pod względem formalnym (w toku liniowym), jeżeli każdy z „bloków” w części zasadniczej wypracowania dotyczy innego tekstu literackiego / kontekstu, a jedynym identyfikowalnym czynnikiem organizującym taki układ jest po prostu omawianie w kolejnych „blokach” zagadnień dotyczących kolejnych tekstów / kontekstów; tekst jest zorganizowany wg tekstów „jeden po drugim” (np. zmiana kolejności akapitów nie wpływa na strukturę tekstu).
2. Ocena podziału wypowiedzi w skali ogólnej wymaga rozważenia proporcji i funkcjonalności zasadniczych „bloków” pracy, tj. wstępu – części zasadniczej – zakończenia. Usterki w podziale wypowiedzi w skali ogólnej mogą wynikać z np. nieproporcjonalnie i niefunkcjonalnie długiego wstępu, zbyt krótkiego (lakonicznego) zakończenia lub braku jednego z tych „bloków”.
3. Ocena podziału wypowiedzi na akapity wymaga rozważenia, czy logika wywodu została odzwierciedlona w podziale na graficznie wyodrębnione i funkcjonalne akapity. Usterki w podziale wypowiedzi na akapity mogą wynikać np. z faktu, że w pracy występują wyodrębnione graficznie akapity, które nie stanowią zwartej myślowo całości, albo występują akapity, które powinny zostać podzielone na mniejsze bloki, ponieważ taki akapit zawiera kilka wątków (każdy z takich wątków stanowi sam w sobie swartą myślowo całość).
4. W ocenie struktury wypowiedzi nie uwzględnia się niezrealizowania przez zdającego któregoś z elementów tematu, np. nieodwołania się w ogóle do jednego z tekstów wskazanych w temacie jako obowiązkowy.

3b. Spójność wypowiedzi

Wypowiedź jest w całości spójna lub występują w niej nie więcej niż 2 zaburzenia w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi.	3 pkt
W wypowiedzi występuje 3–5 zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi.	2 pkt
- W wypowiedzi występuje 6–8 zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi. LUB - Wstęp pracy jest treściowo niespójny z częścią zasadniczą pracy ALBO z zakończeniem pracy. ALBO - Zakończenie pracy jest treściowo niespójne z wstępem ALBO częścią zasadniczą pracy.	1 pkt
- W wypowiedzi występuje 9 lub więcej zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów - LUB całej wypowiedzi. LUB - Wstęp pracy jest treściowo niespójny z częścią zasadniczą pracy ORAZ z zakończeniem pracy. ALBO - Zakończenie pracy jest treściowo niespójne z wstępem ORAZ częścią zasadniczą pracy.	0 pkt

Wyjaśnienia (kryterium 3b – Spójność wypowiedzi)

- Wypowiedź jest spójna, jeżeli elementy, które ją tworzą, stanowią logiczną i uporządkowaną całość.
- Wywód jest uporządkowany, jeśli każdy kolejny akapit wynika z poprzedniego, a np. przedstawienie akapitów zaburzyłoby tok rozumowania przyjęty przez zdającego.
- Zaburzenia w spójności mogą wynikać m.in. z:
  - błędów logicznych, w tym np. zbyt daleko idących uogólnień, nieuzasadnionych wniosków (np. wnioski w zakończeniu pracy nie wynikają z przeprowadzonego rozumowania), sprzecznych stwierdzeń;
  - odstępstw od podporządkowania wyводу myśli przewodniej, np. wypracowanie zawiera niefunkcjonalne fragmenty stanowiące niezwiązane z tematem wątki poboczne;
  - zredagowania wstępu lub rozwinięcia, lub zakończenia, lub akapitu, które nie pasują logicznie do pozostałej części wypracowania, nie łączą się logicznie z poprzedzającą je częścią / poprzedzającym je akapitem;
  - rozwijania jednocześnie więcej niż jednego wątku („zazębiania” się wątków);
  - pomijania pośrednich ogniw rozumowania, tzw. skróty myślowe;
  - wprowadzenia treści nieistotnych, zbędnych dla pracy, bez związku /

pozostających w wątpliwym związku z tematem / wywodem;   g) wprowadzania dygresji stosowanych niefunkcjonalnie;   h) przerywania toku myślenia zbędnymi zdaniami.
4. Błędy w spójności <u>wewnątrz akapitów</u> oznaczają np. nielogiczne połączenia zdań w akapicie oraz brak zastosowania w nim wskaźników zespolenia.
5. Błędy w spójności <u>między akapitami</u> oznaczają nielogiczne powiązanie danego akapitu z poprzednim lub poprzednimi akapitami oraz brak zastosowania wskaźników zespolenia między akapitami.
6. Błąd w składni prowadzący do błędu w spójności jest traktowany zarówno jako błąd językowy, jak i błąd w spójności.

3c. Styl wypowiedzi

Styl w całości lub w przeważającej części stosowny, tj. adekwatny do odmiany pisanej języka oraz do sytuacji komunikacyjnej (jednorodny albo funkcjonalnie niejednorodny).	1 pkt
Wypracowanie nie spełnia warunków określonych w kategorii „1 pkt”.	0 pkt

Wyjaśnienia (kryterium 3c – Styl wypowiedzi)

1. Styl wypowiedzi – co do zasady – powinien być: jasny, prosty (nie: zawily, pretensjonalny), zwięzły, jednolity. Dodatkowo może być żywy, obrazowy.
2. Wypracowanie powinno być napisane stylem stosownym do sytuacji komunikacyjnej, jaką jest egzamin maturalny, co oznacza, że nie należy redagować go, stosując słownictwo charakterystyczne dla stylu potocznego w odmianie mówionej. Styl uznaje się za stosowny w przeważającej części, jeżeli jest stosowany w orientacyjnie 2/3 pracy. Styl jest niestosowny do sytuacji komunikacyjnej, jeżeli orientacyjnie ok. 2/3 wypracowania zredagowano przy użyciu struktur językowych charakterystycznych dla stylu potocznego w odmianie mówionej.
3. Styl wypracowania jest jednorodny, jeśli zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem, odpowiednim dla treści i formy wypowiedzi, lub miesza różne style w wypowiedzi, ale jest to uzasadnione i celowe.
4. Indywidualne upodobania stylistyczne egzaminatora nie mogą wpływać na ocenę stylu pracy zdającego.

4. Język wypowiedzi (maksymalnie 11 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał:

1. w odniesieniu do zakresu i poprawności środków językowych:

- czy zdający poprawnie użył w wypowiedzi różnych rodzajów zdań i bogatej leksyki (np. frazeologizmów, wyrazów rzadziej używanych w języku kaszubskim), czy też ograniczył się do najprostszych środków językowych;
- czy środki językowe, których użył zdający, pozwalają mu zrealizować temat w sposób swobodny i precyzyjny, czy też pobieżny, sprawiający trudność w zrozumieniu tekstu.
- ile błędów językowych, w tym błędów stylistycznych, zdający popełnił w pracy;

2. w odniesieniu do poprawności ortograficznej:

- ile błędów ortograficznych zdający popełnił w pracy.

3. w odniesieniu do poprawności interpunkcyjnej:

- ile błędów interpunkcyjnych zdający popełnił w pracy.

4a. Zakres i poprawność środków językowych

Oceniając język wypowiedzi, egzaminator najpierw oceni zakres użytych środków językowych, a następnie – ich poprawność. Ostateczną liczbę punktów ustali na podstawie oceny obu tych aspektów wypowiedzi, zgodnie z poniższą tabelą.

Poprawność środków		Zakres środków							
		Nie więcej niż 3 błędy jęz.	4–5 błędy jęz.	6–7 błędów jęz.	8–9 błędów jęz.	10–11 błędów jęz.	12–13 błędów jęz.	14–15 błędów jęz.	16 lub więcej błędów jęz.
		A	B	C	D	E	F	G	H
1.	Szeroki zakres środków językowych, tzn. • zróżnicowana składnia, • zróżnicowana leksyka, w tym np. poprawna łączliwość wyrazów, bogata frazeologia, precyzyjne słownictwo, umożliwiających pełną i swobodną realizację tematu.	7 pkt	6 pkt	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt
2.	Zadawalający zakres środków językowych, tzn. składnia i leksyka stosowne / odpowiednie do realizacji tematu.	6 pkt	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt	0 pkt
3.	Wąski zakres środków językowych, tzn. składnia i leksyka proste / ograniczone, utrudniające realizację tematu.	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt	0 pkt	0 pkt

Przykładowo za wypowiedź, w której zakres środków językowych wykorzystanych przez zdającego jest zadowalający, i znajdują się w niej 4 błędy językowe, egzaminator przyzna 5 pkt w tym kryterium.

Wyjaśnienia (kryterium 4a)

1. Nie każde nieprecyzyjne sformułowanie jest niepoprawne językowo (stanowi błąd językowy); może być przejawem nieporadności językowej. Błędem jest nieporadność językowa będąca oczywistym nieuzasadnionym naruszeniem obowiązującej normy językowej.
2. Indywidualne upodobania językowe egzaminatora nie mogą wpływać na ocenę poprawności środków językowych w pracy zdającego.
3. W wypracowaniu występuje zróżnicowana składnia, jeżeli w pracy zdający wykorzystał poprawnie co najmniej 4 różne struktury składniowe, np.: zdanie pojedyncze, zdanie złożone, zdanie wielokrotnie złożone, równoważnik zdania, imiesłowny równoważnik zdania, strona bierna, paralelizmy składniowe, poprawne wprowadzanie cytatów, zdania pytające.
4. W wypracowaniu występuje zróżnicowana leksyka, jeżeli w pracy zdający np. nie stosuje nieuzasadnionych powtórzeń, stosuje wyrazy / wyrażenia synonimiczne, stosuje bogatą frazeologię, używa precyzyjnego słownictwa, w tym np. terminologii.
5. W ocenie zróżnicowania leksyki nie uwzględnia się nieuzasadnionych powtórzeń wyrazów, zwrotów. Nieuzasadnione powtórzenia są uwzględniane w liczbie błędów językowych.

4b. Poprawność ortograficzna

Praca jest bezbłędna lub zawiera do 9 błędów ortograficznych	2 pkt
Praca zawiera 10–18 błędów ortograficznych.	1 pkt
Praca zawiera 19 lub więcej błędów ortograficznych.	0 pkt

Uwaga: Ten sam wyraz zapisany niepoprawnie ortograficznie, powtórzony w wypracowaniu, jest liczony jako jeden błąd ortograficzny.

4c. Poprawność interpunkcyjna

Praca jest bezbłędna albo zawiera nie więcej niż 4 błędy interpunkcyjne.	2 pkt
Praca zawiera 5–8 błędów interpunkcyjnych.	1 pkt
Praca zawiera 9 lub więcej błędów interpunkcyjnych.	0 pkt

Uwagi ogólne

1. Jeżeli wypowiedź jest nieczytelna (w rozumieniu czytelności zapisu), egzaminator oceni ją na 0 pkt.
2. Jeżeli wypowiedź nie zawiera w ogóle rozwinięcia (np. zdający napisał tylko wstęp), egzaminator przyzna 0 pkt w każdym kryterium.
3. Jeżeli wypowiedź zawiera mniej niż 350 wyrazów, jest oceniana wyłącznie w kryteriach: *Spełnienie formalnych warunków polecenia* oraz *Kompetencje literackie i kulturowe*. W pozostałych kryteriach egzaminator przyzna 0 punktów.
4. Jeżeli wypowiedź jest napisana niesamodzielnie, np. zawiera fragmenty odtworzone z podręcznika, zadania zawartego w arkuszu egzaminacyjnym lub innego źródła, w tym internetowego, lub jest przepisana od innego zdającego, wówczas egzamin z języka kaszubskiego, w przypadku takiego zdającego, zostanie unieważniony.
5. Zabronione jest pisanie wypowiedzi obraźliwych, wulgarnych lub propagujących postępowanie niezgodne z prawem. W przypadku takich wypowiedzi zostanie podjęta indywidualna decyzja dotycząca danej pracy, np. nie zostaną przyznane punkty za styl i język lub cała wypowiedź nie będzie podlegała ocenie.

2.1. Przykładowe zadania z rozwiązaniami. Część ustna

W Informatorze dla każdego zadania podano:

- najważniejsze wymagania ogólne i szczegółowe, które są sprawdzane w tym zadaniu
- poprawne rozwiązanie każdego zadania.

Zadanie 1. Lektura obowiązkowa

Mòtiw tuńca w lëteraturze. Òmówi zagadnienie na spòdlim pòwiescë A. Majkòwscégò *Żécé i przigòdë Remùsa* i jinszégò tekstu lëteracczégò.

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
  2. Pogłębienie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- II. Kształcenie językowe.
  1. Kształtowanie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.
  4. Wzbogacanie umiejętności komunikacyjnych, wykorzystywanie języka kaszubskiego w różnych sytuacjach.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
  1. Poznawanie i poszerzanie zakresu znajomości literatury kaszubskiej.
  2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.
  4. Kształcenie szacunku dla kultury własnej i innych.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
  1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi ustnych [...].
  2. Szerokie wykorzystywanie kompetencji językowych w różnych sytuacjach.
  3. Doskonalenie umiejętności wyrażania własnych sądów, poglądów i opinii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
  - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej;
  - 3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich;
  - 4) dostrzega korzyści wynikające z wzajemnego przenikania się kultur.
- II. 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
  - 1) posługuje się literacką odmianą języka [...] w mowie;
  - 4) rozróżnia pojęcia [...] poprawności i stosowności wypowiedzi;
  - 6) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
  - 3) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego;
  - 4) rozpoznaje podstawowe motywy i toposy [...] oraz ich funkcje w utworze;
  - 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny;
  - 7) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości regionalne, narodowe i uniwersalne.
- IV. 1. Mówienie. Zdający:

- 1) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki;
- 2) wypowiada się na tematy poruszane w toku edukacji;
- 3) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź.

Przykładowa realizacja (1)

Wstãp

Mòtiw tuńca je baro pòpùlarnym mòtiwã wëzwëskiwnym w tekstach lëteracczych. Nié jinaczi je téż w lëteraturze kaszëbsczij. Tuńc je jednym z dzélów lëdzczégò artisticznégò dzejaniô. Ne tuńce mògã bëc rozmajitégò zortu. Pewno pierwòsznima wzorama tuńca w dzejach lëdztwa bëłë tuńce òbrządowé, z czasã równak lëdze zaczãłë gò wëzwëskiwac w towarzëszczich célach. Kòżdô ze spòlëznów mò téż swòje regionalné / nôrodné tuńce i tëli, wiele je tematów ticzącëch sã lëdzczij aktiwnotë, tëli téż mòże bëc rozmajitëch tanecznëch ùkładów – je to wòżny dzél kòżdi kùlturë.

Rozwiczé

W lëteraturze kaszëbsczij ò tuńcu je wiele wzmionków, je téż ò nim gòdka w nôwòżniëszim romanie àutorstwa A. Majkòwsczégò pt. *Żécé i przigòdë Remùsa*. W nym dokazu, w jednym z kùńcowëch rozdzélów mómë òpisënk tragicznégò w skùtkach tuńca, chtëren òdbiwô sã na górze Łisce w sobòtkòwą noc. Jak je wiedzec, sobòtka na Kaszëbach to baro magiczny czas, bòkadny we wiele òbrządów jak: pòlenië ògniszców, pùszczanië wińców na wòdã, skòkanië przez òdżin, scynanië kani, szukanië kwiatu parpacë. I ò tim wszëtczim je gòdka we wspomniòmym rozdzëlu, ale òkróm tegò je tam téż òpisënk òsoblëwégò tuńca, ò jaczim w kùlturze Kaszëb nie bëło rëchli ani pòzni.

W tim wòżnym tuńcu prowadnikã stówò sã Remùs – przëdny heroja pòwiescë. Dostówò òn òd proroczczij Julczij nôkòz pòprowadzeniô lëdu do òsoblëwégò tuńca. Wòżnym atribùtã w rãce Remùsa stówò sã zdebło parpacë (majãc w tim dniu òsoblëwé znaczenië magicznë), a ùczëstnikama tuńca majã sã stac wszëtccë, chtërny na ti zemi dzejelë piérwi, a terò trwają zaklãti w kamieniach, a téż żëwi bëtnicë sobòtczij. Na znak dóny parpacã majã òni przinç do Remùsa, a ten (jakno dówny ricerz Witosłów) pòprowadzy jich do nôrodnégò zriwù.

Zadanië Remùsa równak sã nie zjiscywô, a przëczëną je (jak wiedno w sztótach trudnëch dlô bòhatera) sòm Smãtk pòd pòstacã Czernika. Òsamãtóny Remùs nie reagùje, choć lëdztwò ju sã kòl niego gromadzy. Znówù dobiwô Smãtk, chtërnégò mùzykanccë grają na swòjã nótã, a lëdztwò tuńcëje ju wkół niego. Nòdzeja na òbùdzenië ludu przepòdô, stòrò Julka tracy żécé, a Remùs pòstãpnij rôz przëgriwô biòtkã ò zapadli zómk.

Na baro symbolicznô scena i apartny tuńc przëpòminają mòckò jinszi tuńc òpisóny w dokazu z lëteraturë pòlsczij, tj. w *Wieselim* Stanisława Wëspiańsczégò. Tuvò téż jidze ò sprawã przinçnotë nôrodu. Pòlskô je w rãkach zòbòrcë, a Pòlòszë ni mògã sã ze sobã dogadac: chłopi nie rozmiejã inteligencje (òsoblëwie artistów), a ta bë chcała dokònac wòżnëch dlô òjczëznë rzeczi, leno jesz nie je paròt do dzejaniô; dlô nich wies to leno dobri nòrcëk do wëpòczinkù.

Wińdzënamã rozmëszlaniów weselników ò nôrodnëch sprawach sã pòkazëjãcë sã jima ùkòzczij. Sã midzë nima: Czòrny Ricerz, hetman Branicczi, Jakùb Szela. Ale òsoblëwim bòhaterã je Jaszka, co dostówò òd Wernyhòrë złoti róg (znankã nôrodnij sprawë). I zaczinô sã tragiczny tuńc, w chtërnym Jaszka barzi wënérëje czòpkã z pawim piórã, a zabòcziwô ò wòżnym dòrënkù Wernyhòrë. I wszëtckò przepòdô, lëdze ju nie jidã w tuńc Jaszka, le w taktë mùzyczij Chòchòła. Nòdzeja na òbùdzenië wespòlëznë przepòdô, nôrodnô sprawa ùpòdô.

W jednym i drëdżim dokazu je gôdka ô symbolicznym tuńcu, do pòprowadzeniô lëdztwa w taktë mùzyczi ôstôwają wëbróny prosti lëdze z lëdu, kòżdi z nich dostôwô do rãczy wôżny atribùt, i kòżdi z nich nie spełniwô swòjégò zadaniô. Na przék stôwają jim (i Remùsowi, i Jaskòwi) pònadjawerné mòce (Smãtk pòd pòstacą Czernika i Chòchòł). Wspólną swiądą òbëdwùch dokazów, chtërnëch akcjô je ôsazonô w cządze zòbòrów, je nieszczęstlëwé zakùńczenié, żóden z bòhaterów nie doprowadzô zadaniô do kùńca i nòdzeja przepòdô.

Zakùńczenié

W przëwòlónëch przykładach z lëteraturë widzimy, że mòtiw tuńca fãksnérëje w pòlsczim i kaszëbsczim dokazu. Wiele dzélów w tëch dwùch realizacjach je pòspólnëch, czemu ni ma sã co dzëwòwac, bò je wiedzec, że Majkòwsczi sztudérowòł w Niemcach i tam spòtikòł sã z ùtwòrcama Młodi Pòlsczi i jich dejama. W swòji pòwiescë wëzwëskòł wiele z mòtiwów fãksnérëjącëch w młodopòlsczim ùtwòrstwie, te deje bëłë mù baro blisczé, a ju na gwës mòcno òpiarł sã na *Wieselim Wëspiańszégò* piszacë rozdzél *Jak w swiãtojańską noc na Łisce stracëlë Remùs i Julka i jak tam dobët Smãtk*.

Przykładowa realizacja (2)

Wstãp

Lëteracczé dokazë sygają pò rozmajité twòrziwa, jednym z nich mòże téż bëc mòtiw tuńca. Je to dosc wdzãcznô tematika, bò nòleži do tëch dzélów lëdzczich aktiwnotë, jakô chãtno bëła wëzwëskiwnô nié leno w lëteraturze, ale i w całi kùlturze. Tak téż je w kùlturze Kaszëb, chtërna mò w swòjim òbrëmim regionalné tuńce rozmajitégò òrtu, gromadzy nótë i òpisënczi tëch dokazów, są nòùkòwé jich òbrobienia. Wiele z tëch tuńców spełniwô wôżné fónkcje òbrzãdowé; swòje bédënczi mają pòstãpné warkòwé i fòlkloristyczne karna, są tuńce stwòroné dlô rozegracjów i wiele jinszych.

Rozwice

Jednym z dokazów kaszëbsczich lëteraturë, w jaczim ôstòł wëzwëskóny mòtiw tuńca, je pòwiesc *Żécë i przigòdë Remùsa* A. Majkòwsczégò. Òpisënk òsoblëwégò tuńca ôstòł ùmòlniony w jednym ze slëdnëch rozdzélów romana.

Akcjô dzeje sã na górze Łisce – symbolicznym placu dlô kaszëbsczich kùlturë. To tu, wedle lëdowëch wierzeniów, swój ùlubiony plac mają czarownice, stądka rësają na swòje akcje procëm lëdztwù, tu spòtikają sã z diòbelsczima mòcama.

Czas téż je òsoblëwi: to sobòtkowi wieczór, dzén nòdlëgszi w rokù i nòkrótszô noc, czedë, zgòdno z wierzeniama ludu, dzeją sã magiczne sprawë, a złé sëlë mają nòwikszą mòc. Przed dzejaniama tëch mòców lud òd wiedna próbòwòł sã chrónic na rozmajité spòsobë, równak nié wiedno ta nierównô biòtka kùńczëła sã dobrze dlô człowieka.

Tegò wieczora mùszą sã òdbëc rozmajité òbrzãdë i lëdztwò sã do nich szëkùje, bò tradicjô rzecz swiãtò. Są na placu wszëtché z òkòlégò. Bãdą spròwielë òdwieczne ritualë, chtërne przejëłë w erbie pò starkach. Nen dzén je jednym z barzi bòkadnëch w rozmajité dzejania òbrzãdowé, kaszëbskô kùltura mò tu prawò bùsznic sã wielnyma dzejnotama.

Na ti górze swòje wôżné zadanié mają téż wëpełnic dwie apartné pòstacë: pasturk Remùs, w jaczim je zaklãti dëch ricerza Witosława i stòrô Julka – proroczka. Òna dôwò Remùsowi instrukcjã, co i jak mò zrobic, żebe dokòła niego stanãłë ùrmë lëdztwa, chtërne pòprowadzy w takt swòjégò tuńca do cëlu. A cël je wôżny: wëbawic zapadli zómk (lud kaszëbsczich) i zaklãtą królewionkã (rodną mòwã) spòd pãtów zòbòrcë. Mò nié leno ùczãstników

sobòtcki pòprowadzëc, ale téż zbùdzëc z kamianégò spikù dównëch stolëmów, ricerzi i biòtkarzi.

Remùs je dzérznikã i mało czegò w żëcym sã bòji, ale ju rôz nie wëpełnił zadaniò, nie przeniósł królewionczi, terôzka tej je mòckò zajiscony, czë sã to ùdò. Stòwò rãdo do pròcë, bierze do rãczy kwiat parpacë (kwiat, jacégò w sobòtkòwą noc szukają wszëtcë, bò mò dac szczescé). Cãżkò gò na ògle nalezc, a òn gò dostòwò prosto do rãczy. Leno mò ùstawić swòjich tuńcerzi i jich pòprowadzëc. Nie spòdzëwò sã równak, że na drodze stanie mù znòwù złò mòc – Smãtk pòd pòstacã malarza z Sarbska. I Remùs tracy, jegò tuńc nie kùńczi sã dobëcym. W tim teksce fónkcjò tuńca mò ritualné znaczenié, òd jegò zakùńczeniò je zanòleżnò przinòdò kòndicjò kaszëbsczégò lëdu, co sã nie zjiscywò. Julka ùmierò, a Remùs tracy nòdzejã.

Jinszim dokazã z lëteraturë kaszëbsczi, w jaczim je gòdka ò tuńcu je dramat ks. B. Sëchtë *Hanka sã żeni*. Nen dokòz mò ò wiele redosniészò òpisënk tuńców, bò i tematika je redosnò - wieselë ceszi kòżdégò. Nen dokòz je przëdnym dokùmentã, jak piérwi wëzdrzałë òbrzãdcki wieselné na Kaszëbach. Sëchta òpisòł tu wszëtkò, òd ruchnów wieselnëch zaczinając, przez spiëwczë, rôczbë, òpisënczi zwëczajów, na wieselnëch tuńcach kùńcząc.

Widzymë tu tej òpisënk brutczégò tuńca. Swòje tunë wëkònywają przëdònczi i przëdòni dokòła młodi pòrë. Do plàsów rësają téż maszczi, co do dzysdnia przëchòdają na wiesòła kaszëbsczë, bë szpòrtowno pòwiadac, żëczbë składac i z wieselnikama tuńcowac. Òd sztòtu przëjachaniò z kòscoła wszëtkò na nym wieselim dzeje sã wedle zwëczajowò ùstanowionëch mòdlów. Pòrządkù i pòsobicë spròwianiò pòstãpnëch dzélów òbrzãdu pilëje družba, chtëren w pasownym czasie rôczy do *szépra* (apartny tuńc młodëch) i do *szewca* (spròwionégò przez wszëtczich wieselników na wdòr króla Jana III Sobieszczégò „co na kaszëbsczim wieselim bël i kaszëbsczégò tuńca szedł!”). Przëdnò fónkcjò òpisënków nëch tuńców je przede wszëtczim kùlturowò. Gwësno sã to jedne z wòżniëszich instrukcjów, co i jak sã tuńcowało piérwi na kaszëbszczich wiesòłach.

Zakùńczenié

Na spòdlim òmòwionëch dokazów z kaszëbsczi lëteraturë widzymë, że mòtiw tuńca sã w ni pòjòwiò i spëlniwò rozmajité fónkcje. W piërszim przikładze je to spròwianié magicznëch i symbolicznëch dzejaniów (wòżnëch dlò całi spòlëznë); w drëdżim dokazu jidze ò kùlturowã spòdkòwiznã Kaszëbów zrzeszonã z jednym z zòkrãżów spòlëznowégò żëcò – je to apartny dokùment kùlturowégò bògactwa Kaszëbów na temat òbrzãdów wieselnëch.

Zadanie 2. Kultura: literatura, sztuka, język

Przykład 1.

Czim dlô człowieka je taczëzna? Przedstaw zagadnienie w oparciu o wiersz Jana Rómpsczégò *Òjczëzna* i wëbrónégò tekstu lëteracczégò.

Jón Rómpsczi

Òjczëzna

Òjczëzna – to zemia
I straconô za nią krew,
To je twôja mòwa,
Co ò starkach dôwô czëc.

Òjczëzna – to lasë
I łąkówi, snôzi kwiat,
To je twòje czëcé,
Że kaszëbsczi twój je swiat.

Òjczëzna – to chëcze,
Zôgóncki ë twój ògródk,
Prawa, swòje zwëczë,
Żebë wiedno bëlno tczëc.

Òjczëzna – to lëdze,
Co są, hewò, òd statat.
Dulczą wstec tu warac -
Kòżden z nich to je twój brat.

Jan Rompski, *Òjczëzna* [w:] *Poezja Zrzeszyńców*, opr. H. Makurat, Gdańsk 2013, s. 606.

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
  1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości regionalnej.
  2. Poglębianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- II. Kształcenie językowe.
  2. Świadome wykorzystanie języka regionalnego do wzmacniania poczucia tożsamości i uczestnictwa w życiu wspólnoty regionalnej.
  4. Wzbogacanie umiejętności komunikacyjnych, wykorzystywanie języka kaszubskiego w różnych sytuacjach.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
  1. Poznawanie i poszerzanie zakresu znajomości literatury kaszubskiej.
  2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.
  3. Kształtowanie umiejętności świadomego uczestniczenia w kulturze: regionalnej, polskiej, europejskiej i światowej.
  4. Kształcenie szacunku dla kultury własnej i innych.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi [...].
2. Szerokie wykorzystywanie kompetencji językowych w różnych sytuacjach.
3. Doskonalenie umiejętności wyrażania własnych sądów, poglądów i opinii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
  - 1) analizuje różne wzorce postaw i w ich kontekście kształtuje swoją tożsamość;
  - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej;
  - 3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich,
  - 4) dostrzega korzyści wynikające z wzajemnego przenikania się kultur;
- II. 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
  - 1) posługuje się literacką odmianą języka w piśmie oraz literacką lub lokalną odmianą w mowie;
  - 4) rozróżnia pojęcia [...], poprawności i stosowności wypowiedzi;
  - 6) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.
- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
  - 1) odczytuje sens tekstu [...], potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
  - 2) rozpoznaje zastosowane w utworze językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu i określa ich funkcje;
  - 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny;
  - 7) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości regionalne, narodowe i uniwersalne.
- IV. 1. Mówienie. Zdający:
  - 1) tworzy samodzielnie wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki;
  - 3) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź.

Przykładowa realizacja (1)

Wstãp

Chcãcë gadac ò rolë òjczejnë w żëcym człowieka nót je nôpierwi rzec, co sã pòd tim pòjãcym rozmiëje. Gwësno skłòdajã sã na niã lëdze (w mòli òjczejnie to sã Kaszëbi, we wiôldzi - Pòlôszë). Ten nôród / karno mô swòje dzeje i spòdkòwiznã, kùlturã i jãzëk, a téż swój plac na zemi (teritorium). Ò te wszëtczë sprawë je nót dbac i je dozerac, bò jeżlë zafelò chtërný z nich, bãdze to òznòczało, że nikwionò je wòlnota i juwernota, a w krótczim czasu zabraknie téż tãtczejnë.

Rozwicé

Swòjã wizjã òjczejnë dôwò nama òsoba lirycznò z wiérztë Jana Rómpszégò. W nym lirikù, jak w encyklopedie, sã wëpisóné wszëtczë sprawë, jacze skłòdajã sã na òjczejnã. Na pierszim mòlu pòjòwiò sã tej zemia, ale zaròzka sã téż wspòmnióny ti, co za niã przelëwelë krew. To mô pòsobnikóm przëbòczëc, że wòlnotã i òbëndã nié wiedno mùszimë miec, mògã sã nalezc tãdzi, co mdã chcelë nóm je òdebrac.

Na drëdżim placu wërechòwónò je mòwa (rodnò mòwa, òjcześci jãzëk). Cze bądze jesz cwek gadac ò Kaszëbach (lëdzach), czedë nìcht na jich zemi ju nie mdze gòdòł w rodney mòwie?

Pò tèch dwùch wòżnëch sprawach pòjòwiają sã w pòstãpnëch sztrofkach: snòżi kaszëbsczi kròjmalënk, domòcëzna (chëcze, zògònczi, ògròdk), tradicjò i kùltura (prawa, zwëczi, jacze bédëje bëlno tczëc), i nòwòżniészci dzejnik - lëdze, co sã tuwò òd wiedna, warają na ti zemi òd statat. Dobrze bë bëłò, żebë ti lëdze mielë jesz kaszëbską swiãdã, wiedzelë ò swòjim swiece to, co nót je wiedzec, interesowelë sã sprawama wòżnyma, mielë nen swiat za swój, czëlë sã z nim zrzeszony. Widzymë tej jak malowóny je òbròz òjcześnë, co skłòdò sã z wiòldżich i mòlëch, codniowëch spraw, chtërne nawzòj sã przeplòtają i twòrzą jedno. Człowiek w tim wszëtczim je mòlim, ale wòżnym dzélëkã, bò z mòlëch drobinów pòwstòwają wiòldżë całoscë. W ti całoscë (òjcześnie) mdze mù dobrze i ùbëtno, jeżlë na czas zrozmiëje ji znaczenié i rolã.

Do wizje òjcowiznë pòkòzóny w dokazu Rómpscégò pasëje pòzdratk òsobë liriczny z wiértë B. Sëchtë *Kaszëba bël mój tatë*. Tu plënie takò kòrbionka, że Kaszëbą bël òjc i stark, tej syn téż je Kaszëbą. Òn mò swiãdã, że na taczëznã skłòdają sã: mòrze, wiatrë i sztorm; że ò to mòrze bëłò nót biòtkòwac (nié leno dlò Kaszëb, ale i dlò Pòlsczi); że prastarkòwie bëłë cwiardi jak dąb, nie ùdżibelë sã przed żòdnym wrogã, rozmielë wòjowac ò swòje, czedë przësza takò pòtrzeba.

Slédnò sztrofka wiértë ks. Sëchtë je wskòzã, czegò Kaszëbie nie je nót zrobic, cobë sã nie wëzbëc łączbë z taczëznã. Pòdają òstré słowa ò zdradze, wëpiarcym sã òjcześci zemi, kaszëbsczégò jimienia, znikwienim rodney mòwë – chto tak robi, nie mdze gòdny chadac pò òjcześtim mòlu, co wicy – ùschnie jak wietew òderwónò òd swòjégò pnia; a przez òdemkłą renã wiòdze z niego krew. Tedë nie dzëwią słowa ùmòlnioné w zakùńczeniim pierszi sztrofczi: *Tak jak Kaszëba bël mój tatë, chcã nim bëc pò òstatk*. Òsoba lirycznò dówò jasną wskòzã na przinòdnòtã, chto tã wskòzã złómie, nie je wòrt bòczënkù.

Zakùńczenie

Na spòdlim przëwòlònëch dowozów mòże przinć do swiãdë / wërozmieniò, że òjcëzna je wòżnym dzélã lëdzczégò žëcò. Bez ni człowiek czëje sã òderwóny òd jawernotë, cësniaiti w wir swiata, chtëren nêkò bez pamiãcë i wszëtczé drobinë niezrzeszoné z jakãs wikszą całoscã wkracý w swòje kòlecza, przemiele i wëplënie. Człowiek brëkùje pòczëcégò spòkòju, bezpiekù, nót mù je žëc westrzód lëdzy, co mówią i mészlã jak òn, mają te same dejalë, czëją i žëją tima samima wòrnotama – a to wszëtkò nalëze w domòcëznie, ti wiòldzi abò ti mòli òjcześnie, tedë ji rolò je nie do przëcenieniò.

Przykładowa realizacja (2)

Wstãp

Na pëtanié pòstawioné w temace móglbë gwësno krótkò òdrzec, że taczëzna je dlò człowieka wszëtczim. Ale to słowò *wszëtczim* je baro pòjemné, bò mòże w nim ùmòlnic wiele rozmajitëch spraw. Czim òjcëzna tak pò pròwdze je, dowiaduwają sã dopiërze ti, chtërny jã tracą. Mickewicz gòdòł w *Panu Tadeùszu*, że òjcëzna je jak zdrowié, a dowié sã ò tim dopiërze nen, co jã stracył. Czejbë pëtac lëdzy ò nòwiksze wòrnotë w žëcym, to na gwës na pierszim mòlu wiele bë stòwiało prawie zdrowié (tak doch pisòł Jón Kòchanowsczi we fraszce *Na zdrowié*: „Szlachetne zdrowie, nikt się nie dowie, jako smakujesz, aż się zepsujesz”). Ale zaròzka za nim bë sã pòjawiła òjcëzna – i znòwù tak bë na gwës rzeklë ti, co jã stracëlë. Cze pòòstałi zdòwają so tak do kùńca sprawã z tegò, jak wòżną rzeczą je žëcé w gwòsny òjcześnie? Nié wiedno to je taczë pewné. Tim barzi tej wòrt je sã sprawie przëzdrzec blëzi.

Rozwicie

Tematowi òjcześnie je pòswiãcony przëwòlony tuwò lirik Jana Ròmpscégò. Ju sòm titel wiérztë wskazywò, ò czym mdze w ni gòdka. Òjcześnie, tarczèzna, domòcèzna, òjcowizna – to leno niechtërne z synonimów na nazwanie rodnégò mòla na zemi. Człowiek ùwòżò gò za swój, bò sã w nim ùrodzył i mieszkò, je z nim wseczècowò zrzeszony, bò stądka pòchòdò, tu je jegò familiò, tu żëje wedle gwòsnèch wòrtnotów.

Na pierszim placu je ùmòlnionò zemia. Òsoba lirycznò kòrbi, że za tã zemiã bëło nót przelewac krew, ale nicht tegò nie żaluje, bò je to sprawa pierszégò sortu – wòlny kròj, mir i spòkój sã wòrt kòzdi cenë. A Kaszëbi biòtkòwelë ò tarczèznã wielerażowò i drągò. Ta zemia widza sã wiedno wszëtczim i wiele chcało jã miec dlò se. Juwerno jak ò zemiã, bëło nót biòtkòwac ò mòwã. Bëlë w dziejach Kaszëb taczé czadë, czedë jãzëk òjców bël we wiòldzi zagròzbie i leno cwiardé waranié przë swòjim w kaszëbskich familiach ùchròniło jãzëk òjców przed znikwieniem.

Na kaszëbsczim swiat pòkòzóny we wiérzce skłòdajã sã téż snòżë kròjmalënczi. I znòwù, czedë człowiek je midzë nima, mòże mù sã wëdawac, że ni ma tu nick apartnégò. Skòrno leno rëszi dali, zarò zaczinò tesknic za krajã dziecnièch lat. Wszëtkò sã régùje tedë w przesnòżã kròjnã, w chtërny swiat dokòła bël swój, fùlny snòżich wseczèców. Tedë òjczestò chëcz, chòc mòże malinkò i krëchò, stówò sã wiòlgã sprawã; nòblëższë òkòlë mòże zastãpic całi swiat z jegò wszëtczima dobroctwama; chce sã żëc znòwù wedle swòjich praw, swòjich zwëków i bëlno je tczëc, wëznawac, òbstojëwac przë nich. Do taczë òjcześnie kòzdi chce przëchadac nazòtka, tu żdajã na negò znajemny i familiò, tu òn je swój i kòzdi je bratã.

Do taczégò pòzdratkù na tarczèznã pasëjã téż dzieje przëdnégò bòhatera, òpisóné w pòwiescë *Żécë i przigòdë Remùsa*. Heroja je pòkòzóny nòprzòdka jakno pasturk ù pana Zòblòcczégò, a pòzni jakno hańdlòrz wanożący pò Kaszëbach z nieòdstòjnã karã i wszelejaczim towarã na ni. Czedë mòli Remùs żëje na Pùstkòwiu, nié wszëtkò w tim jegò żëcym mù sã widzy, ale skòrno le z negò wëchòdò, zaczinò wënérowac to, co stracył. W jednym z kùńcowëch rozdzélów, czedë pòtikò sã z Martã, a ta pitò sã czë mò mù przëniesc zédzer, co tak gò wiedno interesowòł za dzecka, òn òdpòwiòdò: *Przëniesë mie gò, Marto! Jó gò pòstawiã w mòji jizdebce, żebë dali pòlikòł czas i mie przëbòczòł lata na pùstkòwiu. Chto wié, czë òne nie bëlë króm wszëtczégò nòszczeslëwszë w mòjim żëcu!*

Remùs je tu wskòzã, co w żëcym je tak pò pròwdze wòżné. Rechùjã sã wspòmnienia, lëdze z ùszlëch lat, rodny mòl, tradicje, zwëczy – to wszëtkò, co człowieka ùsztòłowało, stało sã jegò miazdrã, jegò wseczècowim bënë; tim, ò czym nigdë nie zabądze, a czej nalëze sã dalek – bądze tesknił. To prawie je tarczèzna, bez ni nie dò sã żëc.

Zakùńczenie

Na pòdczorchniacé jesz rôż mòże rzec: tarczèzna je dlò człowieka wszëtczim; w ni nalëze to, co dò mù pòczëcë wòrtnotë, tu sã jegò blëzny, rodzëna, òjcowizna, òbeznóné nòrcëczy, òblubioné zajimnotë, drësżë, mir i ùbëtk. Swiat nãcy i je krëjamny, ale nigdë nie mdze miòł tegò wszëtczégò, ò czym bëło przed sztòtã, i to je prawie nòwòżniészë (a *nòwòżniészë* – jak gòdòł mòli Princ – *widzy sã leno sercã*).

Przykład 2.

Òmówi òrtë i znaczenié lëdowi tradicje na Kaszëbach. Òdwòlôj sã do dorzeszonégò òdjimka i wëbrónégò tekstu lëteracczégò.

fot. Wanda Lew-Kiedrowska

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego.
  1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości regionalnej.
- II. Kształcenie językowe.
  1. Kształtowanie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.
  2. Świadome wykorzystanie języka regionalnego do wzmacniania poczucia tożsamości i uczestnictwa w życiu wspólnoty regionalnej.
  4. Wzbogacanie umiejętności komunikacyjnych, wykorzystywanie języka kaszubskiego w różnych sytuacjach.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.
  3. Kształtowanie umiejętności świadomego uczestniczenia w kulturze: regionalnej, polskiej, europejskiej i światowej.
  4. Kształcenie szacunku dla kultury własnej i innych.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi [...].
  2. Szerokie wykorzystywanie kompetencji językowych w różnych sytuacjach.
  3. Doskonalenie umiejętności wyrażania własnych sądów, poglądów i opinii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
- 1) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej.
- II.3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
- 1) posługuje się literacką odmianą języka [...] w mowie;
  - 6) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
- 7) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości regionalne, narodowe i uniwersalne.
- III. 2. Odbiór tekstów kultury. Zdający:
- 1) interpretuje dzieła sztuki;
  - 2) określa wartości poznawanych tekstów kultury;
  - 3) rozumie specyfikę różnych przekazów artystycznych, potrafi nazwać ich twórcy.
- IV. 1. Mówienie. Zdający:
- 1) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki;
  - 2) wypowiada się na tematy poruszane w toku edukacji;
  - 3) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź.

Przykładowa realizacja (1)

Narzeszenié

Tradicjô dlô kòždi spòlëznë je wòžnym dzělã ji žëcégò. Òd kùltiwòwaniô òbrzãdów, òbëczajów, zwëków, wierzeniów gwòsny spòlëznë zanòlégò to czë do tegò karna przepisywò sã jistnégò człowieka, czë nie. Nòwòžniészim dzejnikã kòždi tradicje je ji przekazywanié z pòkòlenia na pòkòlenie, i to na Kaszëbach zjiscywò sã òd wiedna. Ta grëpa regionalnô mò ùstanowioné swòje pòzdrzãtchi na wiele spraw, przëjãtë òrtë mészleniégò w wiele zòkrãżach, swòje spòlëznowé mòdla dzejaniô, ùznóné przez lëdztwò za wòžné dlô jich dzysdniowòscë i przinòtë.

Òpisënk dokazu

Na òdjimkù widzimë elementë kùlturë materialny zrzeszoné z òbrzãdami sparlãczonyma z òbchòdanim swiãt. Na pierszim planie tradycyjny instrument – diòbelsczé skrzëpice, chtërne sã wëzwëskiwóné w kapelë kaszëbsczi, a ta colemã graje òb czas kòlãdowaniô gwiondzków we Wiliã Gòdów abò gwiondzów pòd kùnc rokù. Widzimë palmë, chtërne swiãcy sã w Niedzelã Palmowã, a ùziwò pózni przë rozmajitëch leżnoscach; je dëgùska (jałowc), jakã je nót w drëdżi

dzień Jastrów wëdëgòwac kògò le sã dò; sã kòsziczi z jòjkama, jacze dëgùsarze dostòwają za dozëranie tradicje.

Przedny problem

Zortë i znaczenie lëdowi tradicje na Kaszëbach.

Rozwice

Wòżnym dzelã kaszëbsczi tradicje sã òbrzãdë. Kaszëbskò kùltura je bòkadnò w tim zòkrazim. Mò swòje òbrzãdë sparłãczoné z wòżnyma wëdarzeniami z żecégò, jak: narodzenie dzecy, chrzcënë, zdënk, smierc, pòchówk. Je téz baro bòkadny zbiér òbrzãdów zrzeszonëch z rokã òbrzãdowim czë swiãtama. Jinszim cekawim i baro apartnym òbrzãdã je scynanie kani, chtërno òdbiwò sã w sobòtczi.

Do kaszëbsczi tradicje nòlëżã téz òbëczaje. Jednym z wòżnëch òbëczajów dówni, a dzys coròz mni, bëło pòczestné zwròcanie sã do starszych i nieznajemnëch personów, tj. pòczestnò fòrmã *Wë*, jakò bëła ùżiwónò nie leno do cëzëch, ale téz doma do starków i starszych. Miast zamiona *Wë* mòglë bëc ùżëté pasowno dobróné czasniczi: *wezce*, *pòjce*, *sadnijce*.

Na tradicjã skłòdają sã téz zwëczaje, chtërnyma dobrze sã w żëcym czerowac, żebë bëc dobrze òdbierónym przez jinëch.

Przikiłd z lëteraturë

Gòdającë ò òbrzãdach wòrt je pamiãtac ò *scynanim kani*. Je to tak charakterystyczny dlò kaszëbsczi tradicje òbrzãd, że wiele ùtwòrców kaszëbsczi lëteraturë sã do niego w swòjich dokazach òdwòliwało i cëgã òdwòliwò, a dokladno òpisòł gò midzë jinszima Jón Karnowsczi w swòjim teatralnym widzawiszczu pt. *Scynanie kani*.

Przë òmówianim zwëczajów mòże sã òdwòlac do lëteracczégò bòhatera – Remùsa, chtëren na przëmiòr ni miòł w zwëczaju nigdë sztridowac sã z lëdzama i czej chtos bròł towòr z jegò karë, a nie dówòł dëtków, gòdòł leno „Biòj z Bògã”. Tenze téz Remùs ni miòł w se zloscë do Marcjannë, czedë ta wëchòwiwa gò przë ùżëcym trãpka; a czedë w swòjim rëzowanim nawiedzòł òkòlné kòscòłë, òblòkòł bótë (chòc chòdòł colemało na bòsòka), bò „wiedzòł co sã slëchò przed tim nòwikszim Panã”.

Zakùnczenie / Kùncowò dba

Na tradicjã, jak je widzec z przëwòlónëch spraw, skłòdò sã baro wiele dziejników. Tuwò òstałë òmówioné leno niechtërne. Dobrze, że na Kaszëbach wiele z nich sã dozérò, bò dzàka temù spòlëzna trwò, sã rozwijò i przekazywò wòrtnotë młodim pòkòleniom.

Przykładowa realizacja (2)

Wstãp

Tradicjò je nieòdstójnym dzelã kaszëbsczi kùlturë. Naszi przòdkòwie mielë wiòlgã starã ò to, żebë òbrzãdë, òbëczaje i zwëczajë, a téz wiédza i jinszé wòrtnotë bëłë przekazywóné z pòkòleniegò na pòkòlenie. Temù zadaniémù pòswiãcywelë wiele czasu, żebë te dobroctwa ùchrònic przed zabëcym.

Òpisënk dokazu

Tradicjò i tradycyjné rzëmiãstwò kaszëbsczë je tu bòkadno reprezentowóné: sã tradycyjné kòsziczi plotłë z kòrzónka (a téz jinszé òbrzãdowé ùplotë), widzymë instrumentë (diòbelsczë skrzëpice i bròmtop), bòkadno wësëti tòflòk, glëniané i ceramicznë wërobinë z kaszëbsczima

mòtiwama, a téż tradycyjné wecz (z zaprawama), jaczim kòždò gòspòdèniò pòswiãcywa wiele czasu, żebë familie zagwësnic zdrów i smaczné jestkù.

Przedny problem

Znaczenié lédowi tradicje je nie do przecenieniò. Przë wëròbianim taczich cédów, jaczé widzime na òdjimkù, bëło nót wiele czasu – rãcznò robòta wiedno wiele gò brékùje, ale téż bëło przë tim wiele kòrbieniò, pòspólnégò bëcò ze sobą, pòwiòdaniò ò ùszlèch i przyńdnèch czasach (a to doch prawie je tradicjò). Dzecë ùwòżno slèchałë i pózni pòwiòdałë dali swòjim dzòtkóm, a przë tim ùczilë sã lédowégò rzemiãstwa, co w przyńdnoce wiele razy mògło bëc spòsobã na żecé.

Przikiłd z lëteraturë

Naszi starkòwie dobrze wiedzelë, że tradicjò je bògactwã, kaszëbską kùlturowã erbã, kòpalniã wiédzë ò ùszłòce. Za ji przëczënë znajemë swòjã juwernotã, mòzemë zwëskiwac z lédowèch mądrosców, co je ùstanowiłë ùszlë pòkòlenia. Wiedzòł téż ò tim Pón Czòrlińsczi, a òsoblëwie jegò bialka Basza, bòhaterowie pòematu Hieronima Derdowsczégò. To pani Czòrlińskò pierszò domiszlò sã, czemu ji chłopù dërch jidze lèchò i ni mòże òn wrócëc dodóm, òna nalòżò chłopã i wënëkiwò z jegò mùcë pieczelnégò mùla, co mù gò zadòł mscëwi Szmùl. Òna téż wspòminò krwawé dzeje Kaszëbów, spiëwającë dzeckù nad kòlibkã ò wëmòrdowanim/ rzezë Gduńczun przez Krzëżòków. Do ni Smãtk wësylò mòrã, żebë mączëła w nocë biédną bialkã.

Pón Czòrlińsczi téż wëkazywò sã wiòlgã starã ò tradicje kaszëbsczé, midzë jinszima próbùje je przëbòczëc w gòdce z rëbòkã Kąklã. Jidze tu kòrbionka nie leno ò katolëcczi wierze (chtërnã w protestancczim czãdze niejedny mienielë na lëterską wiarã, co sã przednému heroje baro nie widzało i miòł do drëcha ò to żòł), ale téż ò gùbieniem jãzëka òjców (to Czòrlińsczi miòł za jész wikszą przëwinã). Przez te dwie sprawë doszò na zòpadnèch Kaszëbach do wënarodowieniò. Przedny heroja pòematu wìelerazowò dówò do wiédzë, że tradicjò je òsoblëwie wòżnò w zachòwaniu juwernotë.

Pòdczorchniãcé

Felëk pòrzeszeniò z tradicjã i braniò z ji spòdkòwiznë chùtkò doprowadzy do znikwieniò swòjny juwernotë. Dzecë, jaczé mdã chòwóné bez wòrtnotów wëchòdającëch z tradicje, bez patriotizmù, wrzlëwòtë na piãkno, bez achtnieniò starszych i pòkòleniowi erbë, nie mdã sã czerowałë w żëcym mòralnyma wskòzama.

Przykład 3.

Òmowi wzôjny cësk mòwów na se – pòlaszëznë na kaszëbiznã i nazôtno. Òdniesë sã do dorzeszonégò tekstu i swòjich jãzëkówëch doswiôdczeniów.

Dariusz Majkòwsczi

10 lat drodżi „do złoti brómë zapadłégò zómku”

Pòjawiło sã w „Stegnie” czile tekstów namienionëch kaszëbiznie. Wiele je w nich narzëkaniô na jì słabą znajomòsc westrzód piszącëch, òsoblëwie młodëch. Dlô przëkładu pòrã cytatów: „W tekstach pòeticzczich młodëch àutorów jidze zaùważëc słabą znajomòsc domôcy słowiznë i składni, a òsoblëwie młi kòntakt z żëwą mòwą, czegò rezultatã je wësukónô, słownikówô kaszëbizna w wierszach”. Àutorce tëch słów Ludmile Gòłąbk òdpowiedzôł Grégór Schramka, chtëren òbwiniał jã, że za baro pòlaszi i ùżiwô taczich słów, jak: „chaos”, „ùswiomic”, „dobitny”, „przestrzeń”, „wërôz”, „badôcz”, „ewidentny”, „gùstowac” abò wërażëniów: „zdrzec przez pryzmat”, „nostalgicznë przëwiązanié”.

Sławòmir Fòrmella kritikòwôł jãzëk spiéwów karna Bubliczki na przëkładze *Nie bãdã sã żenił*. „Cëż taczégò mòzëmë tam ùczëc? Przede wszëtczim to, że „nie bënë się żenił”. Zarô pò tim pòlsczim dzélëkù czëjemë kaszëbsczë „jaż do Wiôldzinocë”. Dejãdë żebë zachòwac „równowôgã” midzë jãzëkã kaszëbsczim a pòlsczim, zarô pò tim mómë: „Wezmę sobie dziewczë, co ma modre oczë”. Wedle mòji dbë leno slédnô lëtra „psëje” to pò pròwdze pòlsczë zdanié. A dze je tuwò kaszëbienié, chtërno je doch jednã z nówôżniészich znanków kaszëbsczë mòwë?”

Dariusz Majkòwsczi, *10 lat drodżi „do złoti brómë zapadłégò zómku”*, „Stegna”, nr 4/2016 (42), s. 6.

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
  2. Pogłëbienie znajomòsci literatury, języka, historii i kultury regionu.
- II. Kształcenie językowe.
  2. Świadome wykorzystanie języka regionalnego do wzmacniania poczucia tożsamości i uczestnictwa w życiu wspólnoty regionalnej.
  3. Pogłëbianie wiedzy na temat zagadniëw z zakresu nauki o języku.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
  2. Kształcenie umiejëtności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.
  4. Kształcenie szacunku dla kultury własnej i innych.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
  1. Rozwijanie umiejëtności wypowiadania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi [...].
  2. Szerokie wykorzystywanie kompetencji językowych w różnych sytuacjach.
  3. Doskonalenie umiejëtności wyrażania własnych sądów, poglądów i opinii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
  - 1) analizuje różne wzorce postaw i w ich kontekście kształtuje swoją tożsamość;
  - 4) dostrzega korzyści wynikające z wzajemnego przenikania się kultur.
- II. 1. Gramatyka. Zdający:
  - 1) wykazuje się wiedzą z zakresu fonetyki, fleksji, słowotwórstwa i składni.
- II. 2. 3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:

- 1) posługuje się literacką odmianą języka [...] w mowie;
  - 4) rozróżnia pojęcia błędu językowego i innowacji językowej, poprawności i stosowności wypowiedzi;
  - 6) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
- 7) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości regionalne, narodowe i uniwersalne.
- IV. 1. Mówienie. Zdający:
- 1) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki;
  - 2) wypowiada się na tematy poruszane w toku edukacji;
  - 3) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź.

Przykładowa realizacja (1)

Wstãp

Jãzëczì, chtërne fãksnéřjã bliskò siebie, a jesz czasã wespół na jednym teritorium, wiedno mają na se wzòjny cësk. Jeźlë są to mòwë ò juwernym statusu i są ùżiwóné przez karna ti sami abò jistny wiòlgòscë, tej mają szanse na zachòwanié swòjich jãzëkówëch apartnosców przez dludzi czas. Jeźlë wërechòwóné przed sztótã warënczi nie są propòrcjonalno równé, tej mòwa niéwiòldzégò karna bãdze pòd wiòldzim cëskã jãzëka wikszoścë. Tak prawie dzeje sã z jãzëkã Kaszëbów, chtërny mającë swòjã gòdka òd wieków, mieszkają równak w Pòlsce, dze ùrządowim jãzëkã je pòlaszëzna, chtërna mò wiòldzi cësk na kaszëbiznã.

Rozwicé

W dorzeszonym do tematu teksce je gòdka ò kòndicje kaszëbiznë westrzód młòdëch ùtwòrców lëteraturë i mùzyczi. Aùtor żòli sã w nim, że młòdi kaszëbsczi ùsòdzcë òdeszlë ju baro dalek òd domòcégò jãzëka òjców, czasã tak dalek, że nie przëpòminò òn ju rodny mòwë prawie wcale. Pierszi akapit tekstu ticzi sã jãzëka młòdëch ùtwòrców liriczi kaszëbsczi. Jich kaszëbizna òstała pòddònò òbtaksowanu i wëszo na to, że mają rozmajité fele jãzëkówé prawie we wszëtczich zòkrãżach: nie znają apartny leksyczi, skłãdnie braknie wiele do dobrégò, są òderwóny òd żëwégò jãzëka. To pòsobicã spròwiò, że jich kaszëbizna je sztuczno, wëszoekòno i òpiartò na słowarzach. Czë równak leno ti młòdi są winny temù, że jich kaszëbizna je marnò? Chtos jesz bë gwësno mùszòł razã z nima za to òdpòwiadac!

Kritikùjącò stój kaszëbiznë westrzód młòdëch lirików sama téż równak pòlaszi. W ji diskùrsu pòjòwiają sã co sztót pòlonizmë, co òznòczò, że i òna je pòd wiòldzim cëskã pòlszczégò jãzëka, a kaszëbizna gwësno nie je dlò ni do kùńca rodną mòwã.

Drëdżi akapit tekstu je pòswiãcony òmówieniù jãzëka mùzyków. Tu sytuacjò je jesz gòrszò. W tekstach òmówiònégò karna ni ma ju prawie wcale kaszëbsczich słów. Jich spiéwë są wëfùlowóné pòlonizmama, westrzód jaczich, jak sztëczczì òkrasë w prãżnicë, pòjòwiają sã niewielné kaszëbsczë słowa. Pëtanié drëdżé tej je taczé: czemù mò służëc kaléczenié òbëdwùch jãzëków (bò żòden z nich nie je tu pòprawny)? Czë nié lepi przeńc tej na jãzëk, chtëren sã znaje lepi?

Tak je w ùtwòrstwie. A czë lepi je w codniowim żëcym? Wiele młòdëch òdchòdò òd jãzëka òjców (nié leno ze swòji winë), wëbiérò pòlszczi jãzëk, òdrzucò swiãdno rodną mòwã. Równak w jich pòlaszëznie czëc cëgã regionalné znanczi, kaszëbsczë jãzëkówé smaczczì. Nie dò sã

tegò tak letkò wëzbëc, bò jãzëkòwé nôwartë nôlëżą do drãdżich w rugòwanim. Mómë tej pòlaszëznã, ale co sztërk skaszëbionã. Nie je to równak nowé zjawiszczë, temat pòjôwił sã òd dówna, midzë jinszima z taczi pòkalëczony gòdczi szpòrtowòł Aleksander Labùda w jednym ze swòjich felietonów.

Cësk pòlaszëznë i kaszëbiznë na se równak jidze w òbie stronë. Widzymë, że nôrodný jãzëk mò coròz wikszi wpliw na gramatikã kaszëbską. Coròz wicy mòdlów (np. zjinaków) je równóné w stronã pòlaszëznë, chòc kaszëbizna mia piérwi swòje snòżé i apartné mòdla.

Zakùńczenie

Polaszëzna i kaszëbizna na gwës mają na se nawzòjny cësk, ale to mòwa Kaszëbów, jakno „jãzëk nôlëżący do mni ùżiwónëch” bądze mia drãgą drogã do zachòwaniô swòji apartnoscë przë szeroczym wchòdanim do kaszëbskich dodomów pòlsczégò jãzëka.

Przykładowa realizacja (2)

Wstãp

Je ù Majkòwsczégò w jegò pòwiescë *Żëcé i przigòdë Remùsa* mòtiw zaklãti królewionczì i zapadłégò zómku. Ta królewionka (kaszëbskò mòwa) chce bëc przeniosłò do swòjégò zapadłégò zómku (lëdu kaszëbsczégò). Królewionka szukò dzërnika, co jã przeniese do zómku przez glãbòką wòdã i sã nie ùlãknie òpòcznëch ùkòzków, co bądą chcałë mù w tim przeszkòdzëc. Wëbiër pòdł na pasturka Remùsa, co to niczégò sã nie bòji. Niestraszny mù trud ani strach. Niewòrto téż nibë ni mò do niego przistãpù. A równak òn nie dobiwò.

Rozwìcë

Chòc përnã jinszé sã realia pòwiescowé òd dzysdniowi stójnotë kaszëbiznë, to równak je w òbëdwùch sytuacjach wiele pòspólnégò. W Remùsowëch czasach przëdnym cemiãżcã bëł zòbòrca, co miòł za cël znikwic kaszëbiznã i pòlaszëznã téż. Dzysdnia ni ma jawernégò wroga, a równak zómk zapòdò sã, królewionka co sztërk wòłò ò retënk, leno dze sã ji ricerze?

Ò tim prawie je tekst dorzeszony do tematu. Sami Kaszëbi kritikùją se nawzòjno, wëtikają fele jãzëkòwé, wskazywają na coròz wikszi problem z pòlaszenim w kaszëbsczim ùtwòrstwie, òsobliwë ùsòdzónym przez młodëch. To òznòczò jedno – kòndicjò rodny mòwë ù młodégò pòkòleniô je słabò, a czasã (jak w przëwòlónym karnie mùzycznym) prosto nijakò. To je wiòlgã zagròżbã dlò pòkrokù i przekòzaniégò jãzëka òjców pòstãpnémù pòkòleniu.

Młodi Kaszëbi, czãsto ze zgnilstwa, nie dówają pasownégò bòczënkù sprawóm nôwòżniëszim, a do taczich doch nôlëżą: tradicja, kùltura i jãzëk òjców. To je erba pò starkach, chtërny ni mòże tak prosto cësnąc w nòrt. Gwësne je, że mùszą pòsługiwać sã jãzëkã pòlsczim, bò òd tegò wiele w jich żëcym zanòlégò, ale ni mògą przë tim zabëc ò dozëranim swòjich wòrtnotów (do czégò namòwielë rozmajiti wòżny lëdze, z papieżã Janã Pawłã II na przòdkù).

W rësnoce kaszëbsczì fãksnérëją dwa słowa, co òddówają dobrze sprawã wzòjnégo cëskù na se mòwów Kaszëbów i Pòlòchów – jidze ò pòlaszenié (ùżiwanié pòlsczégò jãzëka, czedë je wiedzec, że nen jistny człowiek znaje rodną mòwã i mòglbë ji ùżëc; abò téż òkròszanié kaszëbsczégò tekstu pòlsczima słowama) i ò kaszëbienié pòlsczégò tekstu (nie je tuwò gòdka ò znóny jãzëkòwi znance, zwóny w gramatice kaszëbsczì kaszëbieniem). Na miészanié jãzëkòwëch kodów ni ma przëzwòleniô nigdzie na swiece. Kòzdò mòwa mò starã ò swòjã czëstosc, co nié do kùńca sã ùdówò (pòlaszëzna téż mò np. jiwer z wchòdającą w ji zòkrãżé anielszczëznã). Tak to ju je, że jãzëczì mają na se wiòldzi cësk, a czedë ùżiwają

jich równoleżno ti sami lëdze, to wiedno skùnczi to sã próbama rugowaniô jednegò z nich.

Zakùnczenie

Lëdze na swiece ùżiwają czile tësacy jãzëków. Niechtërne z nich nôleżą do mòwów zagrożeń wëdziniacy, tedë jich ùżëtkòwnicë mùszą dokładc wiôldzi starë ò jich ùtrzymanie. Na spòdlim kaszëbsczégò jãzëka, chtëren, chòc zarechòwóny do mni ùżiwónëch, żëje i sã rozwijô przez czilenôsce wieków, mòże miec nòdzejã, że przë dobrim nastawieniem samëch Kaszëbów ùdô sã gò zretac przed zadżiniacy i przekazac przinđnym pòkòleniom.

2.2. Przykładowe zadania z rozwiązaniami. Część pisemna

W *Informatorze* dla każdego zadania podano:

- liczbę punktów możliwych do uzyskania za jego rozwiązanie (umieszczoną po numerze zadania);
- najważniejsze wymagania ogólne i szczegółowe, które są sprawdzane w tym zadaniu;
- zasady oceniania rozwiązań zadań;
- poprawne rozwiązanie każdego zadania zamkniętego oraz przykładowe rozwiązania każdego zadania otwartego.

Część 1. Test

Przeczytaj uważnie tekst, a następnie wykonaj zadania umieszczone pod nim. Odpowiadaj **tylko na podstawie tekstu** i tylko **własnymi słowami** – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Udzielaj tylu odpowiedzi, o ile Cię poproszono. Odpowiedzi udzielaj tylko w języku kaszubskim.

Tekst 1.

Adela Kuik-Kalinowska

Królewionka i zapadli zómk. Młodokaszëbi i lëteratura

Ùsadzoné w 1912 rokù Towarzëstwò Młodokaszëbów w jaczims dzëlu bëło òdpòwiedzã na dzejanié jistniejącégò w tim czasie Kaszëbsczégò Lëdoznawczégò Towarzëstwa. Na reprezentowóné przez KLT przedstòwianié kaszëbsczë kùlturë jakno mùzealny jawernotë nie bëłë zgòdã młodokaszëbi, chtërny w swòjim lëteracczim dzejanim widelë kaszëbską kùlturã w łączbie z òglowòpòlsczima artisticznyma i esteticznyma zgròwama. Jidze tuwò òsoblëwie ò trzë sprawë: neòromanticznë zainteresowanié prehistoriã i historiã Słowianów, rozwij esteticzno rozmióny kategòrie lëdowòscë i fòkloru, a téż impresjonisticzno-lëterackã estetikã nòstroju.

Żelë jidze ò pierszą sprawã, to wòrt pamiãtac, że razã z pòjawieniem sã neòromantizmù w pòlsczi tradicje przelòmaniô XIX i XX wiekù na nowò zacząłë sã òbgòdczi ò tim, w jaczim dzëlu w nòrodny òdrodze wòżné je wëprowòdzanié swòji juwernotë z nòdalszych dzejów. Młodopòlsczé lëteracczé mòdla zachãcywałë młodokaszëbów do bùdowaniô pòmòrsczych mitów, jaczé dówalë Kaszëbóm pòczëcë znacznëkù jich historycznëch kawłów i ùznanié dówny i dzysdniowi kùlturowi stojiznë. Tak jak àutorzë pòlsczych dokazów nalòżelë w legendarnëch dzejach Słowianów czë kawłach dinastie Piastów pòkrzësnotã i nòdzejã na juwernotowã òdrodã, tak w kaszëbsczich dokazach bëłë przëjimóné jistné zgròwë w òbrëmienim gwòsny kùlturowi tradicje i jich àutorzë dochòdelë do szlachòwnëch dejowëch skùtków.

Dręgą interpretacyjną sprawą wëchôdającą z młodopòlszczégò spòdlô je lëdowòsc. Młodokaszëbi jistno jak młodopòlszë dozdrzelë, że w òbjim wësoczi i òficjalny lëteraturë przemikałë z gãbny abò pismieniznowi tradicje wsë tekstë legendów, pòdòwków, gòdków, facecjów, jaczé, chòc nie przejiłë czëtińca wësukónym, artisticznym ùsztòlënim, to równak pòrësziałë prostotą, òstroscą i swieżoscą òbrazowaniô. Młodopòlszczë zainteresowanië chłopską kùlturą, jiwrama codniowégò žëcô na wsë ùswiãdnilô młòdim ùtwòrcóm, òsobliwie Karnowscémù i Heyce, że wprowadzanié do lëteraturë lëdowi tematiczi mò pòzytiwné pòznòwczé wòrtnotë. [...]

Trzecô sprawa sparłãczonô z pòetiką nòstrojowòscë dokazów młodokaszëbów též sã rzeszi z esteticznyma żochama cządu, w jaczim dzejelë. [...] Młodokaszëbi, nawetka czej nie przejiłë dekadencczich i nihilisticznëch dzejników zamklëch w młodopòlszczich dokazach, to nie òstòwelë òbòjãtny na ji nòstrojowòsc, pòeticczë òpisënczi rëmù nòtërë, symbolizm przedstòwionégò swiata, farwizm czë mùzycznosc.

A. Kuik-Kalinowska, *Królewiònka i zapadli zómk. Młodokaszëbi i lëteratura*, w: D. Kalinowski, A. Kuik-Kalinowska, *Kaszëbskô lëteratura. Wëzdrzënë, tł. D. Majkówsczi*, Gduńsk 2017, s. 83.

Zadanie 1. (0–1)

Dokùńczë zdanié. Wëbierzë pasowną òdpòwiédz spòmidzë pòdónëch.

Z tekstu wëchòdô, że młodokaszëbi wëzwëskiwelë w swòjich dokazach mòdla mëszeniô ò lëteraturze i kùlturze wzãté z pòlszczi lëteraturë

- A. pòzytiwizmù.
- B. romantizmù.
- C. dekadentizmù.
- D. òswieceniégò.

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
  - 2. Poglëbianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- II. Kształcenie językowe.
  - 1. Kształcenie umiejëtności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
  - 3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich;
  - 4) dostrzega korzyści wynikające z wzajemnego przenikania się kultur.
- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
  - 3) odczytuje sens tekstów popularnonaukowych [...].

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

C

Zadanie 2. (0–2)

Wëszacz prôwdzëwòsc pòdónëch infòmaccjów. Pòdsztrëchnij P, żlë infòmaccjô je zgòdnô z tekstã, abò F – żlë je nieprôwdzëwô.

1.	W nôrodny òdrodze Kaszëb wòżné je bûdowanie juwernotë na spòdlim dównëch mitów.	P	F
2.	Wedle młodokaszëbów kaszëbskô kùltura je pòstałoscą mùzealny jawernotë.	P	F
3.	Òblubionã przez młodokaszëbów tematikã jich dokazów bëło pòkazywanie żëcégò lëdzy w miesce.	P	F
4.	Młodokaszëbi w swòjim ùtwórstwie chãtno pòsługiwelë sã dejama artisticznyma ùtwórców Młodi Pòlszczi.	P	F

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

Wymaganie szczegółowe

II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 3) odczytuje sens tekstów popularnonaukowych [...].

Zasady oceniania

2 pkt – wskazanie czterech poprawnych odpowiedzi.

1 pkt – wskazanie trzech poprawnych odpowiedzi.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

1. P
2. F
3. F
4. P

Zadanie 3. (0–1)

Wëbierzë i zaznaczë trzë pòprawné òdpòwiescë, chtërne zgòdno z trescà 1. akapitu bë mòglë bëc zakùńczeniem pòdónégò niżi zdaniò.

Kaszëbskô kùltura i lëteratura wedle młodokaszëbów mô

- A. brac swòje mòdła z mùzealny jawernotë Kaszëb.
- B. sëgac pò tematë z jinëch kùlturów.
- C. bëc twòrzonô na spòdlim pòmòrsczych mitów.
- D. òpierac sã na lëdowòscë i fòklorze.
- E. szëkac inspiracjów do twòrzeniò w tekstach religijnëch.
- F. bòkadno sëgac do nòstrojowòscë.

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
  - 4. Wzbogacanie umiejętności komunikacyjnych [...].

Wymaganie szczegółowe

- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
  - 2) odczytuje sens tekstu [...], potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

C, D, F

Zadanie 4. (0–2)

W chtërnëch dokazach z kaszëbsczi lëteraturë je widzec zwëskiwanié z pòdónëch niżi artisticznëch abò esteticznëch mòdłów (pòdôj titel dokazu i jegò aùtora).

	esteticzné abò artisticzné mòdło	titel dokazu	aùtor
1.	wëprowòdzanié swòji juwernotë z pòmòrsczych mitów		
2.	przemikanié do òficjalny lëteraturë mòtiwów z legendów, pòdòwków i mitów		
3.	stosowanié pòeticczich òpisënków nòtëré		

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
  2. Pogłębianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
  1. Poznawanie i poszerzanie zakresu znajomości literatury kaszubskiej.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego Zdający:
  - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej;
  - 3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
  - 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.

Zasady oceniania

- 2 pkt – poprawne wskazanie trzech tytułów i trzech autorów.
 1 pkt – poprawne wskazanie dwóch tytułów i dwóch autorów.
 0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

estetyczne abò artisticznë mòdło	titel dokazu	aùtor
wëprowòdzanié swòji juwernotë z pòmòrszczich mitów	<i>Rozmòwa Pòlòcha z Kaszëbą</i>	Floriòn Cenòwa
przemikanié do òficjalny lëteraturë mòtiwów z legendów, pòdòwków i mitów	<i>Jadamòwi rôj</i>	Jón Karnowsczi
stosowanié pòeticzczich òpisënków nòtëre	<i>Žëcé i przigòdë Remùsa</i>	Aleksander Majkòwsczi

Zadanie 5. (0–1)

Wëjasnij, jak rozmiëjesz słowa *przedstòwianié kaszëbsczi kùlturë jakno mùzealny jawernotë*, ùżëté w zdaniu *Na reprezentowóné przez KLT przedstòwianié kaszëbsczi kùlturë jakno mùzealny jawernotë nie bëłë zgòdą młodokaszëbi*.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.

Wymagania szczegółowe

IV. 2. Pisanie. Zdający:

- 1) hierarchizuje informacje zawarte w tekście;
- 2) tworzy własny tekst, stosując adekwatną do tematu formę wypowiedzi;
- 5) uwzględnia w interpretacji potrzebne konteksty [...].

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Kaszëbskô kùltura jakno mùzealnô jawernota to nick jinszégò jak ògłoszenié, że ji trwanie mô sã ju kù kùncowi. Przez taczé ùjãcé kùlturë bë miôł rozmiôc, że ni ma ju w ni żécégò, że sã nie rozwijô i ni mô żódny przinđnotë. Równak za sprawą wielnëch pòkòleniów kaszëbszczich dzejarzów i ùtwórców ni ma jész mùszu spiewac ji *pùsti nocë*, bò jész nie ùmierô.

Zadanie 6. (0–1)

Dokùńczë zdanié. Wëbierzë òdpòwiédz A abò B i ji ùdokaznienié 1, 2 abò 3.

Słowò *żochama* ùżëté w zdanim „*Trzecô sprawa sparłãczonô z pòetiką nòstrojowòscë dowodów młodokaszëbów téż sã rzeszi z esteticznyma żochama cządu, w jaczim dzejelë je*

A	archajizną	bò	1	w tim teksce mô jinszé znaczenié niżlë w codniowim jãzëkù.
			2	wëszło ju z pòwszechnégò ùżëcô w jãzëkù.
B	neòlogizną		3	niedôwno pòjawiło sã w kaszëbsczim jãzëkù.

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

3. Pogłębianie wiedzy na temat zagadnień z zakresu nauki o języku.

Wymagania szczegółowe

II. 2. Zróżnicowanie języka. Zdający:

- 6) rozpoznaje różne typy słownictwa (np. archaizmy, neologizmy [...]).

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

B, 1

Zadanie 7. (0–1)

Wpiszë pòdóné czasniczi przë jistnikach, z jaczima òne twòrzà wërazowé zdrëszenië.

prowadzëc / dozerac / brac / przëpòdawac

A. .... wzór

B. .... argùmentë

C. .... tradicjã

D. .... spiérkã

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

Wymaganie szczegółowe

II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

2) odczytuje sens tekstu (np. znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych [...]).

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne dobranie czterech czasowników do rzeczowników.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

A. brac wzór

B. przëpòdawac argùmentë

C. dozerac tradicjã

D. prowadzëc spiérkã

Zadanie 8. (0–1)

Na spòdlim slédnégò akapitu wërechùj bënëmnì pò dwie sprawë, jaczich młodokaszëbi nie przëjimelë i jaczë przëjimelë òd ùtwòrców Młodi Pòlszczi.

Nie przëjimelë:

.....

Przëjmelë:

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
  2. Poglëbianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- II. Kształcenie językowe
  1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
  4. Kształcenie szacunku dla kultury własnej i innych.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
  - 1) rozpoznaje w tekstach kultury różne problemy związane z życiem społeczności posługującej się językiem regionalnym kaszubskim.
- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
  - 2) odczytuje sens tekstu [...], potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
  - 7) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości regionalne, narodowe i uniwersalne.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne dobranie czterech przykładów.
0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

Młodokaszëbi nie przëjmelë òd ùtwòrców Młodi Pòlszczi:
dekadenczczich dzejników, nihilizmu.

Przëjmelë:

nôstrojowòsc, symbolizm, farwnosc, mùzycznosc.

Zadanie 9. (0–2)

Przëzdrzë sã òpisónémù w teksce pòzdrzatkòwi młodokaszëbów na lëteraturã i napiszë ò wëzwëskanim tëch artisticznëch zgrówów przez Aleksandra Majkówscégò w pòwiescë *Żécé i przigòdë Remùsa*. Pòdòj bënëmnì sztërë przykładë.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

Wymagania szczegółowe

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 2) rozpoznaje zastosowane w utworze językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu [...];
- 4) rozpoznaje podstawowe motywy i toposy [...];
- 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.

Zasady oceniania

2 pkt – podanie czterech przykładów.

1 pkt – podanie trzech przykładów.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Jedną ze znanków przëjimónëch przez młodokaszëbów w lëteraturze bëło stosowanië pòeticczich òpisënków nòtërë, co je widzec ù Majkówsczegò wiele razy na kòrtach jegò pòwiescë, np. snòżi òpisënk Lasów Mirochòwsczych. Wiele téż w tëch dowodach nòstrojowòscë, czegò méstrã bëł ùsòdzca „Remùsa”: czedë ùmiérò Remùs abò stòrò Julka, czëtińc je smùtny razã z przëdnym heroją; czedë nen sã ceszi – redëje sã téż òdbierca. Wòżnym dzejnikã w romanie Majkówsczegò je téż bòkadnò symbòlika, np. mòtiw zaklãti królewionczki i zapadlëgò zómkù je tak nosny, że wiele ùtwórców do dzysdnia z niego bierze mòdla. Ni mòże téż nie wspòmnać o farwizmie w dowodu pisarza; czëtińc pòrëszijajacë sã pò kòrtach pòwiescë mò zaangażowónë wszëtczé zmëslë, w tim òsoblëwie ne zdrokòwë i slëchòwë przez bòkadno reprezentowóną mùzycznosc i farwizm.

Zadanie 10. (0–1)

W pòdónym niżi zdaniu zastąp pòdsztrëchniãtë słowa jich sinonimama.

Trzecò sprawa sparlãczonò z pòetikã nòstrojowòscë dokazów młodokaszëbów téż sã rzeszi z esteticznyma żochama czadu, w jaczim dzejelë.

Trzecò sprawa ..... z pòetikã nòstrojowòscë .....
 młodokaszëbów téż sã ..... z esteticznyma żochama .....
 w jaczim dzejelë.

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

Wymaganie szczegółowe

- II. 2. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
- 2) rozpoznaje wyrazy wieloznaczne i rozumie ich znaczenia w tekście.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne dobranie czterech synonimów.
0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Trzecô sprawa zrzeszonô z pòetiką nòstrojowòscë ùsôdzków młodokaszëbów téż sã parłãczy z esteticznyma żochama czasu, w jaczim dzejelë.

Zadanie 11. (0–1)

Na spòdlim tekstu zapiszë sztërë argùmentë na pòpiarcé tezë: *Lëteratura twòronô przez młodokaszëbów mia wiele pòspólnégò z lëteraturą ùsôdzców Młodi Pòlsczi.*

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- II. Kształcenie językowe.
4. Wzbogacenie umiejętności komunikacyjnych, wykorzystywanie języka kaszubskiego w óżnych sytuacjach.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.

Wymagania szczegółowe

- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
- 2) rozpoznaje wypowiedź argumentacyjną, wskazuje tezę, argumenty i wnioski (PR).
- IV. 2. Pisanie. Zdający:
- 1) hierarchizuje informacje zawarte w tekście;
  - 2) tworzy tekst własny, stosując adekwatną do tematu formę wypowiedzi.

Zasady oceniania

- 1 pkt – podanie czterech argumentów.
0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Młodokaszëbi żëlë i twòrzëlë w tim samym cządze, czedë w lëteraturze pòlsczi dzejelë ùsôdzcë Młodi Pòlsczi. Je wiedzec, że z jich dejama stikôł sã nôwôžniész i młodokaszëbów – Aleksander Majkòwsczi, czedë sztudérowôł w Niemcach i tam pòznôwôł przednëch ùsôdzców Młodi Pòlsczi. Òd nich wëniósł zamiłowanie do tematów zrzeszonëch z dówną historią Słowianów; na kartach dokazów pòjôwiałë sã narzeszenia nawetka do czasów prehistoricznëch, za jich przëczënë zainteresowôł sã lëdowòscą i fòlklorã w swòjich dokazach, wprowadzył do swòjich ùsôdków estetikã nôstrojowòscë. Nié leno òn zresztą przëjimôł te mòdła. To samò bë mógł rzec ò Karnowsczim i Heyce.

Zadanie 12. (0–1)

Pòrzeszë òmówioné w teksce elementë składowé lëteraturë młodokaszëbów z przykładama z jich dokazów. Rozrzeszenié wpiszë do zestôwka.

1) zainteresowanie historią Słowianów	A) legenda ò stwòrzeniu Kaszëb
2) bûdowanie pòmòrskich mitów	B) zaklâtô kròlewionka i zapadli zómk
3) zwëskiwanie z pòdòwków	C) Remùs jakno ricerz Witosłów
4) symbolizm przedstôwionégò swiata	D) czòrny Ariman jakno Smãtk

1.	
2.	
3.	
4.	

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
  2. Pogłębianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
  1. Poznawanie i poszerzanie zakresu znajomości literatury kaszubskiej.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
  - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
  - 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny;
  - 5) przyporządkowuje poznane utwory do określonych grup literackich (np. Młodokaszubi, Zrzeszeńcy) (PR).

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
 0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

1. C
2. D
3. A
4. B

Zadanie 13. (0–1)

Na spòdlim trzecégò akapitu wëjasnij znaczenié słowa *lédowòsc*.

.....
.....

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

Wymaganie szczegółowe

- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
- 2) odczytuje sens tekstu (np. znaczenia wyrazów [...]).

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Lédowòsc – to zainteresowanié kùlturą chłopską, codniowim żëcym wiesónów i wëzwëskiwanié ti tematiczi w ùsòdzkach lëteracczich.

Tekst 2.

C. Òbracht-Prondzyńszci, T. Fópka, K. Kùlikòwskò
Czile wniosków ò dzysdniowi kaszëbsczi kùlturze

Wòrt zacząc òd tegò, że dzysdniowò kaszëbskò kùltura jistnieje. I to nie je niżódnò wëszwiehcëna, bò wiédza ò stojiznie rozmajitëch etnicznëch pòspòlnotów przekònywò, że ni mùszi tak bëc, że wszëtczé grëpë taczégò òrtu twòrzą jaczés nowé zamkòscë i kùlturowé wòrtnotë. Mògą òne leno warac przë tim, co erbòwałë, i żëc zaòstałoscamà ùszlòtë. To, że kaszëbskò kùltura wcyg warò, zmieniwò sã i rozwijò, je swiadectwã żëwòtnoscë kaszëbsczi pòspòlnotë.

Teròczasnò kaszëbskò kùltura je swójnégò òrtu mieszónką tradycjowëch wòrtnotów, erbòwónëch pò starkach, i dzélëków, jaczé pòwstòwają dzysdnia. W ji zestòwk wchòdają wërobinë spòntanicznëch spòlëznowëch procesów warajacëch òb wieczi, ale téż dokazë wielnëch rzmów ùtwòrców, artistów, pisarzów, mùzyków, ùczalëch etc., chtërny zeszlachòwelë sã z kaszëbską spòlëzną i mają starã zwielekrocëc ji spòdkòwiznã. [...]

Conòmni òd czasów Floriana Cenòwë (1817–1881) sztòltëje sã jedna, òglowòkaszëbskò kùltura, jakò òpiérò sã na pòspòlny historiczny swiãdze, (re)kònstrowóny tradycje i twòrenim

symboliczny pòspólnotë, dziejaniach wkół bûdowaniô kaszëbsczi juwernotë, [...] kùreszce na pòspólnëch wòrtnotach.

Ale równoczasno wcyg ta kùltura mô swòje môlowé òdmianë, co je widzec w nazwach (pòpùlarné dërch etnonimë, np. Bëlôk, Krëban, Gôch czë Lesôk), w jãzëkówëch apartnoscach, w apartny pamiãcë, môlowëch òdmianach symboliczni etc.

Kaszëbi sã dzysô swójnã kùlturowã hibridã, co dôwô nowé mòżlëwòtë, ale téż òkazywô sã problematicznã stojiznã. Jednã ze znanków ti jeleżnoscë je wielejãzëkówòsc – kaszëbsczi ùtwòrca i òdbiërca je nômnì dwajãzëkówi, a tej-sej téż pòliglotyczny. [...]

W dzysdniowi kaszëbsczi kùlturze mòżemë wëapartnic jakbë sztëre òbiedzi. [...] Pierszi twòrzi, bûdowónô na spòdlim terôczasnégò przedstòwianiô ò dôwny wiesczi kùlturze, sfòklorizowónô kùltura na lëdowi òrt, jakô pòdlégô bezùstòwnym przetwòrzenióm, co mają za cél dopasowanié do zmieniający sã estetyczny wrzlëwòtë òdbiërców. [...] Drëdzi òbiég twòrzi kaszëbskô artisticznô kùltura, jakô òdwòliwô sã do jinégò òrtu estetyczny wrzlëwòtë, szukającô nowëch fòrmów wësłòwianiô sã, czãsto eksperymentëjącô z rozmajitima fòrmama artisticzny wëpòwiescë. Nôbarzi je to mést widzec w mùzyce, lëteraturze, eksperymentalnym teatrze, a téż plasticznëch i wizualnëch kùnsztach. Trzeci òbiég twòrzi corôz wòżniészô dzysô kaszëbskô pòpùlarnô kùltura. Wëzwëskiwô òna fòrmë artisticzny wëpòwiescë znankòwné dlô pòpùlarny kùlturë, to je filmù, plakatu, prozë s.f., kòmiксу, rozmajitëch òrtów mùzyczi etc. [...] Je téż czwiòrti òbiég, bãdący w jaczim dzëlu kòntinuacjã dôwny kùlturë lëdowégò òrtu, blisczi ji na skùtk niejednëch zamkòsców i fòrmów, ale zakòrzeniony przedno w familiowëch praktikach, òddólnëch, spòntanicznëch, nawlëkającëch do rokroczny i rodzëznowi òbrzãdowòscë. [...]

Terôczasnô kaszëbskô kùltura je pluralisticznô, rozmajitô, pòspólnotowô, ale téż we wiòldzim dzëlu wësPECIALIZOWÓNÔ, ENKlawòwô i partikùlarnô, dzeje sã w rozmajitëch òkrãżach i mô mòcny pòkòleniowi cëch. Ni mô téż òbrëmieniów – nie dô sã wëznaczcë ji grańców.

C. Òbracht-Prondzyńsczi, T. Fópka, K. Kùlikòwskô, tł. D. Majkówsczi, *Terôczasnô kaszëbskô kùltura*, Gduńsk 2018, s. 45-51.

Zadanie 1. (0–1)

Dokùńczë zdanié. Wëbierzë i zaznaczë pasownã òdpòwiédz spòmiedzë pòdónëch.

Na spòdlim tekstu mòże wëcygnąc swiãdã, że znankã, chtërna w nômiészim stãpieniu ticzi sã kaszëbsczi kùlturë je ji

- A. dziejanié w rozmajitëch òbrëmiach i spòlëznach.
- B. nastawienié na zwielekrocywanié spòdkòwiznë.
- C. zamkniãcë sã na wszelczë zmianë i stałi rozwij.
- D. parłãczenié dzysdniowëch i tradicjowëch wòrtnotów.

Wymagania ogólne

II. Kształcenie językowe.

1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

Wymagania szczegółowe

- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
- 3) odczytuje sens tekstów [...] popularnonaukowych [...].
- III. 2. Odbiór tekstów kultury. Zdający:
- 2) określa wartości poznawanych tekstów kultury.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

C

Zadanie 2. (0–2)

Wôžnym dzélã kùlturë są ùtwórcë, artiscë, pisarze, mùzycë, ùczalë i spòlëznowi dzejarze. Dopiszë pò jednym przedstòwcë kaszëbsczë kùlturë do kòždégò karna (pòdòjmiono i nôzwëskò).

lirik –	artista – .....
pisôrz –	mùzyk – .....
ùczalë –	spòlëznowi dzejôrz – .....

Wymaganie ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
1. Poglębianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.

Wymaganie szczegółowe

1. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
- 1) rozpoznaje w tekstach kultury różne problemy związane z życiem społeczności posługującej się językiem regionalnym kaszubskim.

Zasady oceniania

- 2 pkt – sześć poprawnych odpowiedzi.
- 1 pkt – cztery poprawne odpowiedzi.
- 0 pkt – mniej niż 4 poprawne odpowiedzi, odpowiedzi niepoprawne lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

lirik – Jón Karnowsczi	artista – Marión Mòkwa
pisôrz – Aleksander Majkòwsczi	mùzyk – Jón Trepczik
ùczalë – Gerat Labùda	spòlëznowi dzejôrz – Lech Bądkòwsczi

Zadanie 3. (0–2)

Ōszacuj prŏwdzëwòsc pòdónëch niżi infòmracjów. Pòdsztrëchnij P, żlë infòmracjô je zgòdnô z tekstã, abò F –żlë to je falsz.

1.	Kaszëbskô kùltura cëgã pòdlëgô przetwòrzanióm, żebë dopasowac sã do zmieniujãcy sã wrzëlëwòtë òdbiërców.	P	F
2.	Kaszëbskô kùltura nie je nastawionô na wëzwëskiwanie rozmajitëch fòrmów artisticzny wëpòwiescë.	P	F
3.	Corôż wôżniészã sprawã w dzysdniowi kaszëbsczi kùlturze stôwô sã zwëskiwanie z fòrmów wëpòwiescë tipicznëch dlô kùlturë pòpùlarny.	P	F
4.	Kaszëbskô kùltura chãtno sygô do dŏwny kùlturë lëdowégò òrtu, ùmòlniony czãsto w rodzëznówëch tradycjach.	P	F

Wymagania ogólne

II. Kształcenie językowe.

1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

4. Kształcenie szacunku dla kultury własnej i innych.

Wymagania szczegółowe

II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 3) odczytuje sens tekstów [...] popularnonaukowych [...].

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 7) dostrzega obecne w [...] tekstach kultury wartości regionalne, narodowe i uniwersalne.

Zasady oceniania

2 pkt – poprawne wskazanie czterech odpowiedzi.

1 pkt – poprawne wskazanie trzech odpowiedzi.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

1. P
2. F
3. P
4. P

Zadanie 4. (0–1)

Zapiszë swòjima słowama wëpòwiesc na temat, jak rozmiejesz słowa: *Kaszëbi są dzysô swòjnã kùlturowã hibridã*.

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Kształcenie językowe.

4. Wzbogacanie umiejętności komunikacyjnych, wykorzystywanie języka kaszubskiego w różnych sytuacjach.

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.

Wymagania szczegółowe

II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 1) dokonuje logicznego streszczenia tekstu argumentacyjnego (wyróżniając kluczowe pojęcia, twierdzenia i sposób ich uzasadnienia) (PR).

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Dzysdniowô kaszëbskô kùltura je twòrã baro bòkadnym, dërchã sã rozwijającym, ale niejednoòrtym. Skłòdajã sã na niã wielné mòdla, wëchòdajacé z ùszlòtë i te plënacé z dzysdniowégò żëcò kùlturowégò Kaszëb. Wszëtkò to mùszi jész bëc òkraszoné mòlowima sprawama dzejącymã sã w rozmajitëch nòrcëkach Kaszëb. Nót je téż pamiãtac ò bòkadoscach w òbrëmim jãzëkówëch apartnosców w rozmajitëch òbéndach, co dôwò jãzëkówé smaczci w pòwstòwajacëch tekstach kùlturë. Na wspomniönã hibridowòsc mò téż swòj cësk zmièniwnò symbòlika wëzwëskiwónò przez ùtwòrców – a wszëtkò razã spròwiò, że pò pròwdze mòże rzec ò cekawi rozmajitoòrtnoscë kaszëbsczì kùlturë.

Zadanie 5. (0–2)

Na spòdlim treców zapisónëch w 6. akapice òbjasnij swòjima słowama nôslédné pòjãca ticzacé sã sztërzech òbiegów kaszëbsczì kùlturë.

a) sfòklorizowónò kùltura –

.....

.....

b) artisticznò kùltura –

.....

.....

c) pòpùlarnò kùltura –

.....

.....

d) familijnò kùltura –

.....

.....

Wymagania ogólne

- II. Kształcenie językowe.
3. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.

Wymagania szczegółowe

- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
- 2) odczytuje sens tekstu (np. znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań porządkowanych w akapicie), potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości.
- IV. 2. Pisanie. Zdający:
- 1) hierarchizuje informacje zawarte w tekście;
  - 4) wykonuje różne działania na tekście (np. streszcza, parafrazuje [...]).

Zasady oceniania

- 2 pkt – wyjaśnienie czterech znaczeń.
 1 pkt – wyjaśnienie trzech znaczeń.
 0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązania

- a) sfòklorizowónò kùltura – to taczi ji òrt, chtëren je twòrzony wedle nowëch mòdlów, ale na tematë zrzeszoné z dôwną kùlturą wsë.
- b) artisticznò kùltura – bezùstòwno szukò pòstãpnëch dlò se fòrmów i skłoniwò sã do eksperimentowaniò w zòkrãżim tëch fòrmów.
- c) pòpùlarnò kùltura – pòsługiwò sã fòrmama typicznyma dlò tegò òrtu, tj. film, plakat, proza s.f., kòmiks, rozmajité òrtë mùzyczni.
- d) familijnò kùltura – szukò dlò se inspiracjów w dôwnëch tradicjach dozérónëch we familiach.

Zadanie 6. (0–2)

Wëmieni bòhatera òbrzészkwòwi lekturë, na chtërnégò wiòldzi cësk miałë sprawë zrzeszoné z kùlturą òjców. Pòdòj titel dokazu i nôzwëskò àùtora, òbjasnij, na czym nen cësk pòlégòł.

Aùtor – .....

Titel – .....

Bòhater – .....

Sprawë zrzeszoné z òjczëstą kùlturą mającé cësk na herojã:

.....
 .....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poznawanie i poszerzanie zakresu znajomości literatury kaszubskiej.

Wymagania szczegółowe

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 3) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego;
- 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki [...].

Zasady oceniania

2 pkt – poprawne wskazanie czterech elementów: bohatera, autora, tytułu utworu oraz podanie wyjaśnienia.

1 pkt – poprawne wskazanie bohatera i podanie wyjaśnienia lub poprawne wskazanie tytułu, bohatera i wyjaśnienia.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Aùtor – Aleksander Majkòwsczi

Titel – *Żécé i przigòdë Remùsa*

Bòhater – Remùs

Sprawë zrzeszoné z òjczëstą kùlturą mającé cësk na herojã: Remùsowé żécé i jegò dziejania, òsobliwë te, czedë przebiwô na Pùtkòwiu, fùlné są kùlturowëch szlachów. Są to bòkadné tradicje kaszëbsczé, kùltiwòwanié zwëków, czerowanié sã w żëcym lëdową mądroscą, wiòldzé ùwòżanié dlô rodny mòwë i wiele jinszych.

Zadanie 7. (0–1)

Wëpiszë z 7. akapitu tekstu znankòwniczi òkresliwającé kaszëbską kùlturã. Pòrzeszë je ze sobą w pòrë i òkreslë, wedle jaczi zasadë te pòrë òstałë ze sobą zestawioné.

a) znankòwniczi pòrzeszoné w pòrë:

..... — .....

..... — .....

..... — .....

b) zasada, wedle jaczi te pòrë òstałë ze sobą zestawioné:

.....

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

3. Poglębianie wiedzy na temat zagadnień z zakresu nauki o języku.

Wymagania szczegółowe

II. 1. Gramatyka. Zdający:

- 1) wykazuje się wiedzą z zakresu fonetyki, fleksji, słowotwórstwa i składni.

Zasady oceniania

1 pkt – wybór określeń i połączenie ich w pary oraz nazwanie rodzaju tego zestawienia (na zasadzie kontrastu).

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

a) pluralistycznô – wësPECIALIZOWÓNÔ

rozmajitô – enklawòwô

pòspólnotowô – partikùlarnô

Przykładowe rozwiązanie

b) w zestôwianim je wëzwëskónô zasada kòntrastu (procëmnotë); antonimë.

Zadanie 8. (0–1)

Zaznaczë zdanië, chtërno zgódno z trescã 6. akapitu bë ni mògło bëc zakùńczeniem wëpòwiedzë.

Dzysdniowô kaszëbskô kùltura

- A. w terôczasny spòsòb przedstòwiô dôwnã wieskã kùlturã.
- B. ni mô w se ju nick z dôwny kùlturë Kaszëbów.
- C. eksperimentëje z rozmajitima fòrmana artisticzny wëpòwiescë.
- D. nawlëkô do rokroczny i rodzëznowi òbrzãdowòscë.

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego
  - 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości regionalnej.
- II. Kształcenie językowe.
  - 4. Wzbogacenie umiejętności komunikacyjnych [...].

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
  - 1) analizuje różne wzorce postaw i w ich kontekście kształtuje swoją tożsamość.
- II. 4. Odbiór przekazu językowego.
  - 2) rozpoznaje wypowiedź argumentacyjną, wskazuje tezę, argumenty i wnioski (PR).

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

B

Zadanie 9. (0–1)

Jednym z przédnëch bòhaterów òbrzészkwòwi lekturë je Remùs, na jaczégò wiòldzi cësk miałë sprawë zrzeszonë z kùlturą Kaszëb. Wpiszë titel dokazu i jegò aùtora, wëwidnij, na czym nen cësk pòlégòł.

Aùtor: .....

Titel: .....

Cësk spraw zrzeszonëch z kùlturą Kaszëb na bòhatera:

.....
.....

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

Wymagania szczegółowe

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.

III. 2. Odbiór tekstów kultury. Zdający:

2) określa wartości poznawanych tekstów kultury.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wskazanie wszystkich elementów.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Aùtor – Aleksander Majkòwsczi

Titel – *Žëcé i przigòdë Remùsa*

Cësk spraw zrzeszonëch z kùlturą Kaszëb na bòhatera: Remùs je òrtã bòhatera, chtëren je baro zainteresowóny kùlturą i spòdkòwizną pò starkach. Chãtno i ùwòžno słëchò tegò, co pòwiòdają starszi (Michòł, Marcjanna, parobcë). Òsoblëwie wiòldzim ùwòżanim darzi Wastã Józefa, chtëren wëwidniwò mù rozmajité sprawë z ùszlòtë Kaszëb (np. biòtka biòlégò dëcha Òrmùzda z czòrnym Smãtkã ò kaszëbską zemiã). Z ti wiarë, jaką mòłi Remùs dówò wszëtczémù, co czëje rodzą sã pózni dlò niegò rozmajité jiwрэ, ale òn sã tim nie jiscy. Pózni, jakno ùstny człowiek je ju baro mòckò zaangażowóny w wëdwigniãcé „zapadlégò zómkù” i „zaklãti królewionczi” – symbolów ludu kaszëbszczégò i jegò dżinący mòwë.

Zadanie 10. (0–2)

W kùlturze słowiańsczi, w tim téż kaszëbsczi, colemalo wëstąpiwają narzeszenia do wierzeniów pògańsczych. Pòdôj dwa mòtiwë wierzeniów pògańsczych w kaszëbsczi lëteraturze z przykładama dokazów (miona i nôzwëska aùtorów, titelë).

1. mòtiw – .....

titel – .....

aùtor – .....

2. mòtiw – .....

titel – .....

aùtor – .....

Wymagania ogólne

I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.

1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości regionalnej.

III. Kształcenie literackie i kulturowe

4. Kształcenie szacunku dla kultury własnej i innych.

Wymagania szczegółowe

I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:

- 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej;
- 3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich.

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 4) rozpoznaje podstawowe motywy i toposy [...] oraz ich funkcje w utworze.

Zasady oceniania 2 pkt – podanie dwóch motywów wraz z tytułami utworów i ich autorami.

1 pkt – podanie jednego motywu wraz z tytułem i autorem.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

1. mòtiw – òdwòliwanié sã do pòstaców z mitologie słowiańsczi (np. Mòra, bòdżëniô Jastrą);

titel – *Ô panu Czôrlńsczim, co do Pùcka pò sécë jachôł*;

aùtor – Hieronim Derdowsczi.

2. mòtiw – kùltiwòwanié zwëków mającëch swòje kòrzenie w tradicjach pògańsczych (scynanié kani);

titel – *Scynanié kani*;

aùtor – Jón Karnowsczi.

Zadanie 11. (0–1)

Kaszëbskô lëteratura nierôz narzészô do chrzescëjańsczi religie. Pòdôj dwa przykładë mòtiwów biblijnych w kaszëbsczi lëteraturze z òdniesenim do kònkretnëch dowodów (z pòdanim mionów i nôzwësków aùtorów i titelów ùsôdzków).

1. mòtiw biblijny – .....

titel – .....

aùtor – .....

2. mòtiw biblijny – .....

titel – .....

aùtor – .....

Wymaganie ogólne

I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.

1. Rozumienie znaczenia literatury, języka, historii i kultury regionu.

Wymagania szczegółowe

I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:

2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej;

3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich.

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

4) rozpoznaje podstawowe motywy i toposy [...] oraz ich funkcje w utworze.

Zasady oceniania

2 pkt – podanie dwóch motywów wraz z tytułami utworów i ich autorami.

1 pkt – podanie jednego motywu wraz z tytułem i autorem.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

1. mòtiw – przërównywané Kaszëb do Zemi Òbiecóny;

titel – *Rozmòwa Pòlôcha z Kaszëbą*;

aùtor – Floriòn Cenôwa.

2. mòtiw – dôwanié bòhateróm lëteracczim znanków pòstaców biblijnych (np. lëdze z Pùstkòwia dostôwają znanczi biblijnych personów: Michôł – prorok Jeremiôsz, Marta – Rebeka, Môrcën – Absalón, Marcyjanna – Pùtifarzëñô, Remùs – pasturk Dawid, co zabił Gòlijata);

titel – *Żécé i przigòdë Remùsa*;

aùtor – Aleksander Majkòwsczi.

Jaką fónkcjã w zôkrazim akapitu 1. spełniwô zdanié *To, że kaszëbskô kùltura wcyg warô, zmieniwô sã i rozwijô, je swiôdectwã żëwòtnoscë kaszëbsczi pòspólnotë*? Zaznaczë dwie pòprawné òdpòwiedzë.

- A.** Je pòdczorchniäcym tegò akapitu.
- B.** Bùrzi spójnosc całégò akapitu.
- C.** Je zòpòwiescä mësłë zawiarti w pòstäpnym akapice.
- D.** Wprowòdzô często jina tematikä òd pòrësziwóny w pòòstałim teksce.

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

Wymaganie szczegółowe

- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
- 2) odczytuje sens tekstu [...], potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

A, C

Zadanie 13. (0-1)

Jaczé je nastawienié àùtora tekstu do kaszëbsczi kùlturë? Pòdsztrëchnij pasowną òdpòwiédz.

- a) pòzytiwné**   **b) negatiwné**   **c) òbòjãtné**

Jakno ùzasadnienié wëpiszë pasowny cytat z tekstu.

.....

Wymagania ogólne

- II. Kształcenie językowe.
  - 4. Wzbogacanie umiejętności komunikacyjnych, wykorzystywanie języka w różnych sytuacjach.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
  - 2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

II. 2. Zróżnicowanie języka. Zdający:

- 4) rozpoznaje funkcje języka w tekście.

2) określa wartości poznawanych tekstów kultury.

1 pkt – wskazanie odpowiedzi a) oraz uzasadnienie.

Rozwiązanie

co pòcwierdzywają np. słowa: *Wôrt zacząć òd tego, że dzysdniowô kaszëbskô kùltura jistnieje. I to nie je niżódno wëszwiehcëna...*

Wërobiną dzysdniowi kùlturë kaszëbsczi je pòmnik przedstôwiający titelowégò bòhatera romana A. Majkòwsczégò *Żëcé i przigòdë Remùsa*.

Czè usòdzca tegò dokazu òdtwòrził znanczi bòhatera zgòdno z tekstã pòwiescë? Pòdòj dwa argùmentë.

[illegible]

<https://www.globtroter.pl>

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
  - 2. Poglębianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
  - 2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
  - 3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
  - 3) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego;
  - 5) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu [...].
- III. 2. Odbiór tekstów kultury. Zdający:
  - 1) interpretuje dzieła sztuki;
  - 3) rozumie specyfikę różnych przekazów artystycznych, potrafi nazwać ich twórcywo.

Zasady oceniania

2 pkt – sformułowanie dwóch poprawnych argumentów.

1 pkt – sformułowanie jednego poprawnego argumentu.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Pòmnik przedstòwiałcy Remùsa, przédnégo heroje romana *Żécé i przigòdë Remùsa*, je ùmòlniony na kòscércszym rënkù, w môlu, z jaczégò nen bòhater wërëszil na pielgrzimkã do Wejrowa. Ògłowé pòkòzanié pòstacë mô wiele pòspólnégò z lëteracczim mòdlã: Remùs sedzy na swòji nieòdstójny karze, na ni leżą knédzi, co je wòzył do kaszëbsczégò lëdu, spòd rozpiãtégò wãpsa swiëcy na swiat gòłą piersã, nodzi mô bòsé. Përznã z lëteracczim òpisënkã nie sztëmùją bótë, chtërne w lëteraturze bëłë skòrzniami (to je bótama z chòlewã) i wiedno bëłë rzetelno całé (bò bòhater jich prawie nie nosył); a tuwò widzimy nisczé bótë i pòdzarté. Ògłowò równak je nót scwierdzëc, że chto znajë pòwiësc Majkòwsczégò ò Remùsu, ten na gwës so docygnie, że szatura pòkòzónò na kòscércszym rënkù je szlachòtã przédnégo heroje z tegò romana.

Tekst 3.

Stanisław Janke

Pòsłòwina

Òkrëszenië, òkrëszenië colemato sã parłãczã z chlebã. To je ò wiele, wiele mni niżlë nëpczi, sztëczci czë òdlómci („Òdlómci”, 1997), jak to bëło w nòdпису pierszëznowi pòëtny ksążci rodzonégò w Miastkù Roberta Żmùda–Trzebiatowsczégò. Kòl nas, na Kaszëbach, téż to sã jednò z drobnotkama casta z cëkrã, chtërne sã sëpie na młòdzowégò kùcha. Równak drëdzi zbiërk wiërztiw Bòzenië Ùgòwsczi, z dodomù Szëmańsczi, (pt. *Òkrëszenië żécégò*) bënòmni na pòczãtkù ni mô nick wespólnégò z wiodrã domòcëznë, z miòdnyma szmakama. Liryczny pòdmiot przede wszëtczim òtmikò swòje dëchòwé bënë, a tamò jak w schòrzalim cele widzec je renã za renã, bòlącë za bòlącym.

Jakò czëtińc pierszi ksążci z wiërztiw autòrczi *Zdebłò na swiat cëśniãtë* (1996), jò mógł tak samò rzec, jak to prawie zakùròtnil redaktor Stanisław Pestka (piesniodzejòrz Jón Zbrzëca) w swòji recenzji ògłoszony w „Pòmëranii” (gromicznik 1997, str. 44): „W ji wiërztiwach zebrònëch w debutancczim tomikù [...], wëprzëdnioné òstalë pòsobné domòcé wòrtnotë: pòscëzna, wiara w jistnienië wëższégò pòrzãdkù i szëkù, ùsazonégò przez Bòga, òczarzenië snòżòtã przemijającégò swiata, chwòlba bezùstanny robòtë, òblubienië tegò wszëtczégò, co je domòcé, pòkòra, chtërna parłãczci człòwieka z jegò kawlã, wzbògacenië i pòglãbianië swòji tożsamòscë”.

Jò zapamiãtòł tã pierszëznawã pòëtã ksążkã òsoblëwie z wiërzti *Rozpòl w sobie głòd jistnieniò*. To bëł wedle mië taczi apartny manifest młòdégò pòkòleństwa – òsoblëwie pòëtów i artistów – Kaszëbów lat dziewiãćdziesãtëch dwadzesztégò stalata. Òn mië zwãczil prawie jak *Òda do młòdectwa* Adama Mickewicza czë *Daremnë żòle* („Trzeba ale z żëwima w przòd jic...”) Adama Asnyka. [...]

A tak pò pròwdze w pòëzji òsoblëwie mùszi bëc krëjamnota; bez ni ni ma ani mòli, a tim barzi wiòldzi lëteraturë. [...]

Człòwiek w pòëzje Ùgòwsczi prawie na zemi, na ti dolëźnie jiwru, je na wiedno sparłãczony z samòtnosã, cëpienim, bòlã, bò tuwò je wpisóny w materiã żëwã i nieòżëwionã, a ta gò we wszëtczim ògraniczò. Lëdze z nòtërë sã dobri, ale krëjamnotã je, czëmù jidã

w stronã złęgò. Cãżkò je rozmiòc krziż, pò co i dlòcze òn je; më jidzemë pò ti zemi jak slepi, ùpòdómë i sã dwigómë, i tak pò pròwdze jesmë niezaradny jak dziecë. Ni ma jiny radë dlò człowieka wiarë, jak w całoscë òddac sã Bògù, zawierzëc jemù dëcht prawie jak dziecë starszim. Pòdmiot liryczny kòżdégò dnia – òd wczasnégò rena pò pózny wieczór, abò jesz nawetka òb czas nieprzespòny nocë, żëje w rozmòwach, rozmëszlaniach z Jezësã, Marijã. Zwierzò sã jima z nòdrobniészich jiwrow, żòli sã, ale téż rozmieje pòdzãkòwac za kòzdi sztërk redoscë. [...]

Pòétnò ksążka Bòżenë Ùgòwsczi, tak jak w rózańcu, skłòdò sã z krëjamnotów bòlesny i widu, redosny i chwalebny. Të ji òkrëszënë tak pò pròwdze pòkazëją sã jak pòcòrczi. Liryczny pòdmiot rozmieje sã redowac z wszëtczégò, co sã nazëwò żëcym. To są na nen przimiòr „òkrëszënë gòdowégò rozredaniò”. Czedë Pòn sã rodzy, tej Jegò jasnota rozwidniwò nawetka kòmùdnosc, smãtk, jak w wiecznoscë, sëszì lżë, rozsëwò Miłosc. Dëcht to samò je òb czas Jastrów, czej nie wiedzec jak i czedë wëchòdò wid, „Wiòldzi Noce nòdzeja redosnò”. W całoscë wszëtczë swiãta, wspominiãnië swiãtëch mionów, Dëcha Swiãtégò w zemsczim kalãdòrzu są pòwtòrzającyma dlò nas lëdzy sztërkama Bòżi chwałë, redosce i widu. Gòdë i Jastrë są w nas, le mùszimë chëc je ùzdrzec i pamiãtac: Jezës ùmarł, ale pò trzech dniach zmartwëchwstòł, to je zrobił nama niezniszczalny tur do Nieba.

To je prawie alegòriczny òbròz ti ksążczì – pò cemnicach bólu i smãtkù, cierpieniò i jiwru przëchòdò jasnisti wid, chtëren nawetka przeńdzëwò przez tã bestialską materiã.

Stanisłòw Janke, *Pòsłòwina*, [w:] B. Ugowska, *Òkrëszënë żëcégò*, Gdańsk 2016, s. 117–119.

Zadanie 1. (0–1)

Dokùńczë zdanië. Wëbierzë i zaznaczë pasownã òdpòwiëdz spòmiedzë pòdònëch.

Na spòdlim tekstu mòże wëcygnãc swiãdã, że pòétnò ksążka Bòżenë Ùgòwsczi

- A. je baro redosnym tekstã.
- B. je napisónò na czas Gòdów i Jastrów.
- C. je prowadnikã pò krëjemnotach rózańcowëch.
- D. dôwò nòdzejã na lepsze witro.

Wymagania ogólne

II. Kształcenie jëzykowe.

1. Kształcenie umiejëtności posługiwania się leksykalnymi zasobami jëzyka.

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Kształcenie umiejëtności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

Wymagania szczegółowe

II. 4. Odbiór przekazu jëzykowego. Zdający:

- 2) odczytuje sens tekstów [...] publicystycznych [...].
- 2) rozpoznaje wypowiedź argumentacyjną [...] (PR).

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

D

Zadanie 2. (0–3)

Stanisław Janke kôrbi w teksce ò dolmaczonëch dokazach pòlsczi lëteraturë na kaszëbsczi jãzëk.

Pòdôj titelë trzech dolmaczënków dokazów lëteraturë z jinszych jãzëków na kaszëbsczi w òryginalny i tłómaczony wersje. Pòdôj aùtorów òryginałów i jich dolmaczów.

Titel dokazu òryginalnegò	Titel dokazu tłómaczonégò na kaszëbsczi jãzëk	Aùtor òryginału	Aùtor kaszëbsczégò dolmaczënkù

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
  1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości regionalnej.
  2. Poglębianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
  - 4) dostrzega korzyści wynikające z wzajemnego przenikania się kultur;
  - 3) ma świadomość współistnienia różnych kultur (PR).

Zasady oceniania

- 3 pkt – wymienienie trzech tytułów oraz podanie autorów tłumaczeń i oryginałów.
2 pkt – wymienienie dwóch tytułów, autorów tłumaczeń i oryginałów.
1 pkt – wymienienie jednego tytułu, autora tłumaczenia i oryginału.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Titel dokazu òriginalnégo / abò w pòlsczi wersje	Titel dokazu tłómaczonégò na kaszëbsczi jãzëk	Aùtor òriginalu	Aùtor kaszëbsczégò dolmaczënkù
Treny	Jiscënczi	Jan Kochanowski	Janusz Mamelski
Pan Tadeusz	Pón Tadeùsz	Adam Mickiewicz	Stanisław Janke
Winnie-the-Pooh	Miedzwiòdk Pùfòtk	A. A Milne	Bożena Ugowska

Zadanie 3. (0–2)

Òszacuj pròwdzëwòsc pòdónëch niżi infòmacyjów. Pòdsztrëchnij P, żlë infòmacyjò je zgòdnò z tekstã, abò F – żlë to je falsz.

1.	„Òdlómczì” to drëdżi pòëtny zbiérk wiérztów B. Ùgòwsczi.	P	F
2.	Stanisłòw Pestka napisòł wstãp do pierszégò zbiérkù pòetczy.	P	F
3.	Pierszi tòmik B. Ùgòwsczi je manifestã młodégò pòkòleniò.	P	F
4.	Pòdmiot liryczny z pòezje B. Ùgòwsczi je człowiekã wierzącym w Bòga.	P	F

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
  2. Pogłębianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- II. Kształcenie językowe.
  1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
  2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
  - 3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich.
- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
  - 3) odczytuje sens tekstów artystycznych, publicystycznych, popularnonaukowych, prasowych.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
  - 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.

Zasady oceniania

- 2 pkt – wskazanie czterech poprawnych odpowiedzi.
 1 pkt – wskazanie trzech poprawnych odpowiedzi.
 0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

1. F
2. F
3. F
4. P

Zadanie 4. (0–1)

Dokùńczé zdanié. Wëbierzé wszëtczé pasowné òdpòwiescë spòmiedzë pòdónëch.

Dorzeszony niżi wëjimk wiérztë B. Ugòwsczi ze zbiérkù *Òkrëszënë żécégò*

Zbiéróm jak zôrenka

Dnie mégò żécò

I bòjã sã, bë przë kùńcu

Nie òkôżało sã

Że to le plewë

je

- A. zaprzëczeniem mëszlëniô S. Janczi ò pòczątkòwëch wiérztach ze zbiérkù *Òkrëszënë żécégò*, ùmòlnionym w pierszim akapice tekstu.
- B. pòcwierdzeniem mëszlëniô S. Janczi ò pòczątkòwëch wiérztach ze zbiérkù *Òkrëszënë żécégò*, ùmòlnionym w pierszim akapice tekstu.
- C. zaprzëczeniem wielnëch przemësleniów na temat pòezje Ugòwsczi, òpisónëch w piątym akapice tekstu przez S. Jankã.
- D. pòcwierdzeniem wielnëch przemësleniów na temat pòezje Ugòwsczi, òpisónëch w piątym akapice tekstu przez S. Jankã.

Wymaganie ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

Wymagania szczegółowe

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny;
- 2) dostrzega estetyczne wartości utworu literackiego (PR).

Zasady oceniania

1 pkt – wskazanie dwóch poprawnych odpowiedzi.

0 pkt – odpowiedź niepełna, niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

B i D

Zadanie 5. (0–1)**Objasnij swòjima słowama, jak rozmiejesz ùżěté w teksce wërążenia:****a) wiodro domôcëznë –**

.....

b) dëchòwé bënë –

.....

c) dolëzna jiwru –

.....

Wymagania ogólne

II. Kształcenie językowe.

3. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

Wymagania szczegółowe

II. 2. Zróżnicowanie języka. Zdający:

2) rozpoznaje wyrazy wieloznaczne i rozumie ich znaczenia w tekście.

4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

2) odczytuje sens tekstu (np. znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań porządkowanych w akapicie), potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne wyjaśnienie wszystkich znaczeń.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązania**a) wiodro domôcëznë –** pòczëcé domôcégò miru, czëcé sã jak doma**b) dëchòwé bënë –** cos, co je we westrzódkù człowieka**c) dolëzna jiwru –** zemsczi padół, dół rozpaczë, kłòpòtu**Zadanie 6. (0–1)****Do pòdónëch kaszëbsczich pisarzów dobierzë jich pseùdonimë spòstrzódkã pòdónëch niżi.**

Floriòn Cenôwa .....

Jón Karnowsczi .....

Aleksander Labùda .....

Jón Piepka .....

Sztefón Fikùs .....

Stanisław Pestka .....

Jón Zbrzëca, Stach z Lăbòrga, Staszków Jan, Wòjkasën, Gùczów Mack, Wôs Bùdzysz

Wymaganie ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
2. Pogłębienie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.

Wymaganie szczegółowe

1. Zdający:
  - 1) rozpoznaje w tekstach kultury różne problemy związane z życiem społeczności posługującej się językiem regionalnym kaszubskim (PR).

Zasady oceniania

1 pkt – poprawne dobranie wszystkich odpowiedzi.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

Floriòn Cenòwa	Wòjkasën
Jón Karnowsczi	Wôs Bùdzysz
Aleksander Labùda	Gùczów Mack
Jón Piepka	Staszków Jan
Sztofòn Fikùs	Stach z Lăbòrga
Stanisław Pestka	Jón Zbrzëca

Zadanie 7. (0–2)

S. Janka pisze w swòjim teksce ò nowim zbiérkù pòeticczim **B. Ùgòwsczi Òkrëszënë žëcégò. Przeczëtòj wiérztã z tegò zbiérkù i napiszë na temat ji sparłãczeniò z titelã tomikù (pòdòj dwie znanczi).**

jo
lëdze są dobri
mają dësze sëmienné
mają w sercu òczë
tej le czemù tëli
je łzów w jinëch òczach

jo
lëdze są dobri
mają ręce do piastowaniò
pòmòganiò i robòtë
a tak czãsto znaczi je
lëdzkò krziwda

jo
lëdze są dobri
są òbdarzony mészlenim

mògą rozróżniac
co bëlné i lëché a równak
tëli smùtkù je plónã jich żëcô

B. Ugowska, *Òkrëszënë żëcégò*, Gdańsk 2016.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.

Wymagania szczegółowe

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

5) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu [...].

6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy [...].

IV. 2. Pisanie. Zdający:

2) tworzy własny tekst, stosując adekwatną do tematu formę wypowiedzi;

4) wykonuje różne działania na tekście (np. streszcza, parafrazuje, [...], cytuje [...]).

Zasady oceniania

2 pkt – podanie dwóch cech.

1 pkt – podanie jednej cechy.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Przëwòlónò tuwò wierzta zaczinô sã òd słów *jo, lëdze są dobri*. Te słowa są baro wòżné w dokazu, ò czym przëswiôdcziwò ùżëcé jich w fòrmie anafòrë, rozpòczinający kòżdą ze sztrofków. Ale zarôzka pò kòżdym z tëch òptimistnëch narzeszeniów pòjòwiô sã jaczës ale, wstawioné w tim ùsôdzkù na zasadze kóntrastu, czasã wspiertim jész retoricznym pëtanim: *lëdze są dobri – a czëmù tëli je łzów; są dobri – a rãce znaczi lëdzkô krziwdã; są dobri – a tëli smùtkù je plónã jich żëcô*. To tak wëzdrzi, że żëcé człowieka skłôdô sã z wiele rozmajitëch sztëczków: lepszych i gòrszych; i chòcbë człowiek chcôł sã ùmòlnic (jak ù ksãdza Twardowszczégò) w jednym ôrce, to wiedno wëchôdô w kratã.

I prawie ta mësła je mòcnym sparłãczeniem z titelã tómiukù, co brzëmi *Òkrëszënë żëcégò*, bò w nym żëcym je prawie tak, że skłôdô sã òno z òkrëszënow, zdebłów dzejaniô dlô jinszych, ceplégò ò nich mëszeniô, ale téż z drobnëch złostlëwòstków, krziwdë i smùtkù.

Zadanie 8. (0–2)

W trzecim akapicie tekstu aùtor gòdò ò wiérzce *Rozpòl w sobie głód jistnieniô*, jakno swòjnym manifeste młodégò pòkòleniô. Napiszë, czë zgòdzòsz sã z jegò pòzdrzatkã, zdrzãcë na wëjimk wespółniôny wiérztë (pòdòj dwa argùmentë).

Ùtczë czasã cëchò chwilã
co cë dzén niese w dòrënkù
Mòże nigdë sã nie zdarzëc
takò żalosc i płacz teskny
takò redosc, smiëch i szczescé
takò wòlnosc ùpragnionô
takò miłosc ta jedinô

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.

Wymagania szczegółowe

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

2) rozpoznaje zastosowane w utworze językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danego utworu i określa ich funkcje.

IV. 2. Pisanie. Zdający:

2) tworzy tekst własny, stosując adekwatną do tematu formę wypowiedzi;

2) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną [...] (stawia tezę lub hipotezę, dobiera argumenty, [...], przeprowadza prawidłowe wnioskowanie) (PR).

Zasady oceniania

2 pkt – podanie dwóch argumentów.

1 pkt – podanie jednego argumentu.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Aùtor tekstu scwierdzywô, że dlô niegò i całégò pòkòleniô młodëch pòetów i artistów lat 90. XX stolecégò ta wiérzta bëła swòjnym manifestã jich pòstawów. Dodówô téż, że dokòz mò dlô niegò równowòżné znaczenié jak *Òda do młodectwa* Asnyka czë *Daremné źòle* Mickewicza. Mòże bëc zgòda na to, że je to dokòz wòrtniéshi òd wiele jinszych, wskazëjacy na rzeczë wòżné

w żęcym człowieka, nié leno tegò młodégò, chòcò slédnô rézka przëtoczonégò wëjimka wiérztë mòże wskazëwac nôbarzi na młodégò. Równak je wiedzec, że miłota zdôrzô sã lëdzóm w rozmajitim wiekù, a pòòstałé prôwdë, jak: jiwre, płacz, redota, smiëch, szczescé i wòlnota – to tak wòzné dobroctwa w żęcym lëdzy, że cãżkò bë je bëło w ti chwilë przecenic. Tak tej je to dokôz szcerowóny do młodëch (ale téż i do starszych).

Zadanie 9. (0–1)

Wiérztë B. Ùgòwsczi mòże nazwac pòezją religijną. Wëmieni àutora i titel jinégò kaszëbsczégò dokazu lëteraturë, w jacim pòjôwiô sã téż takò tematika.

autor: .....

titel: .....

Wymaganie ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
2. Pogłębianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.

Wymagania szczegółowe

- I. Zdający:
  - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej;
  - 1) rozpoznaje w tekstach kultury różne problemy związane z życiem społeczności posługującej się językiem regionalnym kaszubskim (PR).

Zasady oceniania

- 1 pkt – podanie autora i tytułu utworu.
0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

autor: Alojzy Nagel

titel: *Swiãti Wòjkù*

Zadanie 10. (0–2)

Do pòdónëch niżi słów dopiszë jich antonimë:

jiwer – .....

bënë – .....

zôczątk – .....

zapamiãtac – .....

Wymaganie ogólne

- II. Kształcenie językowe.
1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

Wymagania szczegółowe

2. 2. Zróżnicowanie języka. Zdający:
  - 2) rozpoznaje wyrazy wieloznaczne i rozumie ich znaczenie w tekście.
- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
  - 2) odczytuje sens tekstu (np. znaczenia wyrazów [...]).

Zasady oceniania

- 2 pkt – poprawne dobranie czterech antonimów.
1 pkt – poprawne dobranie trzech antonimów.
0 pkt – odpowiedź niepełna lub odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

jiwer – redotà, bezjiscënk
bënë – bùten
zôczątk – kùńc
zapamiãtac – zabëc

Zadanie 11. (0–2)

Czë zgôdzôsz sã ze scierdzeniem z tekstu: ... *tak pò prôwdze w pòezji òsoblëwie mùszi bëc krëjamnota; bez ni ni ma ani môli, a tim barzi wiôldzi lëteraturë? W swòji argùmentacje òdwòlôj sã do znónégò cë dokazu z listë lekturów.*

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
  2. Poglębianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
  - I. Poznawanie i poszerzanie zakresu znajomości literatury kaszubskiej.

Wymagania szczegółowe

- I. Zdający:
  - 3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
  - 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.
- III. 2. Odbiór tekstów kultury. Zdający:
  - 2) określa wartości poznawanych tekstów kultury.

Zasady oceniania

- 2 pkt – zajęcie stanowiska oraz odwołanie się do utworu.
 1 pkt – odwołanie się do utworu.
 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Wszëtcë lubią czëtac lëteracczé dokazë prawie temù, że je w nich colemalo wicy abò mni krëjamnotë. Bez ni ùsôdzk bë wiele tracyl i nie bëł tak cekawi. Òsoblëwie to je wôżné w pòezje, ale téż nié mni brëkówné w prozë czë w dramace. Czejbë w pòwiescë A. Majkówsczegò *Żécé i przigòdë Remùsa* nie bëło teli krëjamnosców, ten roman bë wiele stracył na wòrtnoce. Nen Smãtk – co wchòdò w coròz to jinszé wcelenia; na Królewionka – co to długo nie je wiedzec, kògùm òna tak pò pròwdze je; nen zapadli zómk – ò jaczim prawią bójaterowie, a czëtińc dowiadywò sã dopiérze pò jaczims czasu; i wiele jinszych krëjamnotów – mają wiòldzi cësk na pòdnòszanië wòrtnotë dokazu.

Tekst 4.

Jerzi Tréder

Jak Majkówsczi pisòł „Remùsa”?

Jò znòł kaszëbsczi i miòł ju czëté Kaszëbów z rozmajitëch strón, ale nigdë i nigdzie jem nie czuł tak snòzi, bògati, głòdczi i tak stateczno zwącący (gòdczi) [...]

Tak jem wiedno szukòł leżnotë, żebë lepi pòznac i òpisac jãzëk *Remùsa*. W całoscë swòje planë jò zrealizowòł dopiérze w 2009 rokù, czej mie sã ùdało rézny rôz przeczëtac nã pòwiesc, ale tim razã kriticzno, tj. przërównëjącë tekst wëdrëkòwóny w rokù 1938 z rãkòpisã i maszynopisã, a dzél pierszi jész z wczasnieszima wëdòwkama: z rokù 1930 i trzech pierszych rozdzélów z ji drëkã w „Gryfie” z 1922 rokù. Przë ny drãdżi robòce ùzebrało sã wiele rozmajitëch òbserwacjów, jaczé jem przedstawił we wstãpie do ksążczci, chtërna je réznym tomã Biblioteczi Pisarzów Kaszëbszczich, serii wëdòwóny przez Institut Kaszëbsczi. [...]

Gòdò sã, że Majkówsczi pisòł *Remùsa* całë żécé. To bë sã nawetka zgòdzało, czej sã zarò rzecze, że pòwiesc je téż ò jegò, tj. Majkówsczegò żëcym. Lëteracczi Remùs mòże bëc szlachòtą (òbrazã) samégò pisarza, chtëren téż biòtkòwòł ze straszëdlama Trud, Strach i Niewòrto. Damroka Majkówskò, córka pisarza, przëjãła, że zòczątkã pisaniò *Remùsa* je wiérztą pisóny dokòz pt. *Jak Smãtk pò swiece wãdrowòł. Pòwiòstka*, jaczci pisòrz zaczął pisac w 1903 rokù, a wic ju szterë lata pò dëbeltowim debiuce w 1899 rokù, czej wëdrëkòwòł: 1. pò pòlskù: *Pielgrzymka wejherowska*; 2. pò kaszëbskù – *Jak w Kòscérznie kòscelnégò òbrëlë abò Piãc kawalerów a jedna jedinò brutka...* W *Kòscelnym* je ju pòstac Remùsa, ale nie je to szlachòta Majkówsczegò, jaką pò pròwdze je Smãtk z pòwiòstczci z 1903 rokù. Ji pisanië pòcwierdzywò, że Majkówsczi zamiszlòł tej ò wikszim dokazu z pòwòżniészã zamkłosã (téż w ùprocëmnienim do *Czòrlińsczegò* H. Derdowsczegò), w jaczim òn bë mógł pòkazac dzeje i dzysdniowã sytuacjã Kaszëbów. Zamiérzòł gò pisac pò kaszëbskù, nòpierwi wiérztą 14-sëlabòwą.

W kòzdim z pòmienionëch wëzi trzech dokazów nalëzemë wôżné elementë, jaczé pòzni widzëm w *Remùsu*, jak np.: a) w *Kòscelnym* znanczi òsobë Remùsa, chtërnémù – pòdlug lëdzy – *zdëbkò klapczy felowalo*, czedës parobka, ale terò òn pchò wòzyk z *dwùma le kòłami* òbladowóny ksążkama, co za hańdel pòlsczima *wibòrkama* z Królowã Pòlsczi Kòrònë sedzòł w sòdżë itd. Ni mò òn *skażony mòwë* i nie czerëje sã kaszëbską dejã, bò to je le àutorowi znóny z dzechnëch lat kònkretny Remùs! Téż smãtk je tu zwëczajnym diòbelkã, z rogama czë ògònã, tj. jak w *Czòrlińsczim* Derdë itp.; b) w *Pielgrzymce wejherowskiej* nalòżómë pòeticczé

òpisanie kòscérsczi kòmpanii na Wejrowską Kalwariã, ale òno je jesz baro òglowé i mało kaszëbsczé, chòc mómë w nim „sławny Wejhera gród”, „Strzepcz, wioskę kochaną”, szum lasów i „trąb ton żałosny”, ale jesz bez Remùsa, Trąbë i Smãtka itd.; c) w *Smãtkù* je – jak ù Derdë – òpisanie rézë (Smãtk w Berlinie, Grifii, Mnichòwie...), m. jin. na wòzu żëda Gabë; pasturk czëtò ksążkã ò dziejach Kaszëbów i òpòwiôdò ò prusczich rządach; swiat realny miészò sã z bôjkòwim i miticznym; są wierzenia ò szukanim w zemi zwònu, co zbùdzyłbë spiącë wòjskò pòd kòmeńdą sw. Józefa i Barbarë; je òbrządk sobòtczi na Łësy Górze. Ni ma jesz równak bôjczy ò zapadlim zómku i ò zaklãti królewionce, łabãdzy, ni ma jesz Remùsa, a Smãtk je tu dobrim dëchã i m. jin. jakno mùzykant i kòpiący za skarbama na błotach. Nen wcyg rozwijóny dokòz za pòdobã mô pòemat Derdowszczégò, téż w pisanim wiérztã, le nowi je – w 3. wersji planu – nôkòz szukaniò na Kaszëbach za dzeckã, co miałòbë wiarã i sëlã przeniesc górzã.

Na spòdlim: Jerzi Tréder, *Jak Majkòwsczi pisòł „Remùsa”?* [w:] A. Majkowski, *Żécé i przigòdë Remùsa*. Nowi wëdòwk pòprawiony wedle ràkòpisu aùtora i z pòsłowim J. Trédra, Wëd. Region, Gdynia 2013, s. 455–470.

Zadanie 1. (0–1)

Chtërne z wëmienionëch niżi dowozów (wszëtczé razã) są piërwòwzorama romana A. Majkòwsczégò *Żécé i przigòdë Remùsa*? Wëbierzë pasownã odpòwiëdz spòmizdë pòdònëch.

- A. Ò panu Czòrlińszcim co do Pùcka pò sécë jachòł, *Pielgrzymka wejherowska, Historia Kaszubów*.
- B. *Jak w Kòscérznie kòscelnégò òbrelë, Zdroje Raduni, Remùs w Zwadze*.
- C. *Jak Smãtk pò swiece wãdrowòł, Pielgrzymka wejherowska, Jak w Kòscérznie kòscelnégò òbrelë*.
- D. *Piãc kawalerów a jedna jedinò brutka, Strachë i zrãkòwinë, Pomorzanie*.

Wymagania ogólne

- II. Kształcenie językowe.
  - 2. Świadome wykorzystanie języka regionalnego do wzmacniania poczucia tożsamości [...].
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
  - 1. Poznawanie i poszerzanie zakresu znajomości literatury kaszubskiej.

Wymagania szczegółowe

- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
  - 3) odczytuje sens tekstów [...] popularnonaukowych [...].
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
  - 1) wskazuje teksty wyjściowe dla utworów [...] (PR).
  - 5) przyporządkowuje poznane utwory do określonych grup [...] (PR).

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

C

Zadanie 2. (0–2)

Òszacuj pròwdzëwòsc pòdónëch niżi infòmracjów. Pòdsztrëchnij P, żlë infòmracjò je zgòdnò z tekstã, abò F – żlë to je falsz.

1.	Debiutancczima dokazama Majkówsczégò są: <i>Pielgrzymka wejherowska, Jak w Kòscérznie kòscelnégò òbrelë...</i>	P	F
2.	Smãtk z dokazu <i>Jak Smãtk pò swiece wãdrowół</i> je szlachòtã samégò Majkówsczégò.	P	F
3.	W dokazu <i>Jak Smãtk pò swiece wãdrowół</i> titelowi Smãtk je pòkazywóny jakno zli dëch.	P	F
4.	W dokazu <i>Jak w Kòscérznie kòscelnégò òbrelë</i> pòstac Smãtkã je pòkòzónò jakno szlachòta zwëczajnegò pùrtka.	P	F

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
  2. Poglëbianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- II. Kształcenie językowe.
  4. Wzbogacanie umiejętności komunikacyjnych [...].
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
  2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
  - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej.
- II.4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
  - 3) odczytuje sens tekstów [...] popularnonaukowych [...].
- III.1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
  - 4) rozpoznaje podstawowe motywy i toposy [...] oraz ich funkcje w utworze.

Zasady oceniania

- 2 pkt – wskazanie czterech poprawnych odpowiedzi.
 1 pkt – wskazanie trzech poprawnych odpowiedzi.
 0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

1. P
2. P
3. F
4. P

Zadanie 3. (0–1)

Z pòdónëch zdaniów a) – e) wybierzë te, chtërne są przedną mëslą akapitów 1 – 3. Wpiszë do zestòwka lëterowé òznaczenia przë pòstãpnëch numrach akapitów:

numer akapitu	lëterowé òznaczenié zdaniégò
1	
2	
3	

- a) Wëjasnienié genezë pòstacë Smãtka z dokazu H. Derdowszczégò *Ò panu Czòrlińszcim, co do Pùcka pò sęcë jachòł*.
b) Òbjasnienié przëczënë pòstãpnégò zajãcò są przez aùtora tekstu pòwiescã A. Majkówuszczégò.
c) Wërechòwanié dowodów Majkówuszczégò, jaczé bëłë mòdlã *Żécégò i przigòdów Remùsa*.
d) Pòkòzanié cëskù ùtwòrstwa H. Derdowszczégò na ùsòdztwò A. Majkówuszczégò.
e) Pòchwała snòzotë kaszëbsczì mòwë.

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
3. Przygotowanie do świadomego uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej.
II. Kształcenie językowe.
1. Świadome wykorzystanie języka regionalnego do wzmacniania poczucia tożsamości [...].

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego Zdający:
1) rozpoznaje w tekstach kultury różne problemy związane z życiem społeczności posługującej się językiem regionalnym kaszubskim (PR).
II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
2) odczytuje sens tekstu (np. znaczenia wyrazów, związków frazeologicznych, zdań, grup zdań porządkowanych w akapicie), potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcję na tle całości.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne wskazanie trzech odpowiedzi.
0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

numer akapitu	lëterowé òznaczenié zdaniégò
1	e)
2	b)
3	c)

Zadanie 4. (0–1)

Na spòdlim 3. akapitu tekstu Jerzégò Trédra a téż pòwiescë *Žécé i przigòdë Remùsa* napiszë, czemu dokôz Aleksandra Majkòwsczégò môżemë ùznac za kaszëbską epòpejã.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- II. Kształcenie językowe.
  - 4. Wzbogacanie umiejętności komunikacyjnych, wykorzystywanie języka kaszubskiego w różnych sytuacjach.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
  - 2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
  - 1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi.

Wymagania szczegółowe

- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
  - 2) odczytuje sens tekstu, potrafi wydzielić jego fragmenty i objaśnić ich sens oraz funkcje na tle całości.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
  - 2) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, [...], biograficzny.
- IV. 2. Pisanie. Zdający:
  - 2) tworzy tekst własny, stosując adekwatną do tematu formę wypowiedzi.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Mëslô ò napisanim dokazu bëła w głowie A. Majkòwsczégò ju òd zôczątków jegò pisarszczégò ùsòdztwa. Ùdokazniwają to pòstãpné jegò lëteracczé dzëła, w chtërnëch pòjôwiô sã wiedno jaczis z mòtiwów, jaczé pòzni wëchôdają wëcmanim w pòwiescë.

Pierwòszną dejã pisarza bëło stwòrzec wiôldzi dokôz ò Kaszëbach (co mù sã ùdało) i jich strzodowiszczu (to téż je fejn w romanie pòkôzóné). Kaszëbsczi swiat je w ti pòwiescë pòkôzóny we wòżnym dlô kaszëbsczi spòlëznë sztóce dzejowim, tj. òb czas zòbòrów i biòtkòwaniô Kaszëbów z germanizacją. Òkróm tegò są tu téż bòkadno pòkôzóné (jak

w zwiercadle) zwęczy, òbrzãdë i kùltura kaszëbskô. Wszëtkò to mòże bëc pòcwierdzenim swiãdë, że ùsôdzk Majkòwsczégò mòże bëc ùznóny za kaszëbską epòpejã.

Zadanie 5. (0–1)

Jerzi Tréder wspòminô w swòjim teksce dwa nòwòżniészé ùsôdzczì lëteraturë kaszëbsczì: *Żécé i przigòdë Remùsa A. Majkòwsczégò* i *Ò panu Czôrlńszcim, co do Pùcka pò sęcë jachôł* H. Derdowsczégò. Chtëren z wërechòwónëch niżi elementów wëstãpiwô i w jednym i w drëdżim dokazu? Wëbierzë pasownã òdpòwiëdz spòmizdë pòdónëch.

- A. Òpisóné sã zwęczy sparłãczoné z òbchòdanim sobòtczi na Kaszëbach.
- B. Bracyszk Léon egzaminëje ze Swiãtëch Pismionów przëdnégò herojã.
- C. W teksce pòjôwiô sã òpisënk „Rzezë Gduńska” z 1308 rokù.
- D. Przëdny heroja je pòkòzóny w trakce rézowaniô pò Kaszëbach.

Wymagania ogólne

- I. Świadość własnego dziedzictwa regionalnego.
  - 2. Pogłëbianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
  - 1. Poznawanie i poszerzanie zakresu znajomości literatury kaszubskiej.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
  - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
  - 4) rozpoznaje podstawowe motywy i toposy (np. ojczyzny, poety, matki, ziemi, wędrówki) oraz ich funkcje w utworze.

Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawna odpowiedź.
- 0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

D

Zadanie 6. (0–1)

Pòslugiwającë sã swòjã znajemnotã dokazu *Żécé i przigòdë Remùsa* napiszë, jak rozmiejesz zdanié, że Majkòwsczi zrealizowôł w nim *nôkôz szukaniô na Kaszëbach za dzeckã, co miałobë wiarã i sëlã przeniesc królewionkã*.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
  2. Pogłębianie znajomości literatury, języka, historii i kultury regionu.
- II. Kształcenie językowe.
  2. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
  1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi ustnych i pisemnych.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
  - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury kaszubskiej;
  - 3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich;
  - 1) rozpoznaje w tekstach kultury różne problemy związane z życiem społeczności posługującej się językiem regionalnym kaszubskim (PR).
- II. 4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
  - 3) odczytuje sens tekstów artystycznych [...].
- IV. 2. Pisanie. Zdający:
  - 2) tworzy tekst własny, stosując adekwatną do tematu formę wypowiedzi.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Aleksander Majkòwsczi pòchòdł z biédny familie, szkòłë skùńcił dząka dëtkóm dobrëch lëdzy. Temù téż przédny heroja z jegò pòwiescë je żòrotnym człowiekã, co wszëtczé zarobioné dëtczi gromadzy na szkòłë dlô pòstãpnëch biédóków z kaszëbszczégò lëdu. Tak Majkòwsczi spłócò dług wdżãcznotë, że swòje znanczi ùmòlniwò w Remùsu, chtëren całë żëcë biòtkùje ò swiądã lëdu kaszëbszczégò i ò rodną mòwã. Heroja wãdrëje pò całëch Kaszëbach i zadówò dzòtkóm pëtania ò to, czë chcą przeniesc królewionkã przez głãbòkã wòdã i wëbawic zapadli zómk. Żdaje na dzeckò, chtërno, tak jak òn czedës, òdpòwié: *Chcã*. To dzeckò mùsi miec mòc stolema, nie ùrasznać sã trzech ùkòzków, pòkònac wielné przeszkòdë na swòji drodze – leno taczé bądze w sztãdze dokònac dejowégò dobëcò. Taczim dzeckã w pòwiescë Majkòwsczégò je prawie Remùs – żòrotny pasturk, w òbdzartëch ruchnach, ale z dëchã ricerza.

Zadanie 7. (0–1)

Do pòdónëch niżi słów dopiszë pasowné synonimë i antonimë.

słowò	synonim	antonim
rëżny		
drãdżi		

Wymaganie ogólne

II. Kształcenie językowe.

1. Kształcenie umiejętności posługiwania się leksykalnymi zasobami języka.

Wymaganie szczegółowe

II. 2. Odbiór przekazu językowego. Zdający:

- 2) odczytuje sens tekstu (np. znaczenia wyrazów [...]).

Zasady oceniania

1 pkt – dobranie dwóch synonimów i dwóch antonimów.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błędna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

słowò	synonim	antonim
réžny	pòstãpny	pòprzédny
drãdži	cãžczy	letczy

Zadanie 8. (0–1)

Ùdokaznij, że Majkòwsczémù ùdało sã zrealizowac w *Remùsu* dejã „ò wikszi dokazu z pòwòźniészã zamkłosã, w jaczim òn bë mógł pòkazac dzeje i dzysdniowã sytuacjã Kaszëbów”?

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Poznawanie i poszerzanie zakresu znajomości literatury kaszubskiej.

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi.

Wymagania szczegółowe

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.

IV. 2. Pisanie. Zdający:

- 2) tworzy tekst własny, stosując adekwatną do tematu formę wypowiedzi.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

W donėchczasowi lėteraturze kaszėbsczi pówiesc A. Majkòwsczégò *Żécé i przigòdė Remùsa* je cėgā nòwikszim i nòwòžniėszim epicczim ùsòdzkā ò wiòldzi artisticzny wòrtnoce. Nicht z ùtwòrców nie napisòł niczégò, cobė bėło dlò tegò romana zagròžbā w przėdniczenim epicczémù zestòwkòwi kaszėbsczi lėteraturė. Nen dokòz je machtnym ùsòdzkā, w jaczim przeplòtò sā wiele wātków i mòtiwów, je bòkadosc herojów ò baro jinaczęcėch sā òsobòwòscach, pòkòzóné sā prawie wszėtczé nòrcėczi Kaszėb. Wòžné je též to, że Kaszėbi sā tu pòkòzóny w wòžnym dlò przinđnotė jich mòwė i bėcò czasu, tj. òb czas zòbòrów, chtėrne mòglė doprowadzėc do wėnarodowieniò. Temù ti pówiescė przėznòwóné je prawò do nazėwaniò ji kaszėbskā epòpeją.

Zadanie 9. (0–1)

Prėdny bòhaterowie òbrzėszkòwi lekturė bėłė kùszony abò nawiedzony bez cos złėgò. Na spòdlim swòji wiėdzė dofùluj zestòwk.

Heroja	Titel dokazu	Aùtor dokazu	Kògùm abò czym bėła pòkùsa
Pón Czòrlińsczi			
Remùs			

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego.
  2. Poglėbianie znajomości literatury, jėzyka, historii i kultury regionu.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
  1. Poznawanie i poszerzanie zakresu znajomości literatury kaszubskiej.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa regionalnego. Zdający:
  - 3) rozumie kontekst kulturowy poznawanych utworów literackich.
- III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
  - 3) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera i świata przedstawionego;
  - 6) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny.

Zasady oceniania

1 pkt – poprawna odpowiedź.

0 pkt – odpowiedź niepełna lub błėdna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Heroja	Titel dokazu	Aùtor dokazu	Òpisënk zli pòkùsë
Pón Czôrlńsczi	<i>Ò panu Czôrlńsczim, co do Pùcka pò sécë jachôł</i>	Hieronim Derdowsczi	Pieczelny mùł zaszëti w kapùzë
Remùs	<i>Žëcé i przigòdë Remùsa</i>	Aleksander Majkòwsczi	Nico, chtërno chłoscëło Remùsa do pòwiészëniô sã

Zadanie 10. (0–2)

Òpiszë fónkcjã Smãtka w pòwiescë *Žëcé i przigòdë Remùsa* i jegò rolã w pòmace *Ò panu Czôrlńsczim, co do Pùcka pò sécë jachôł*?

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Kształcenie umiejętności analizy i interpretacji dzieł literackich i innych tekstów kultury.

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w języku kaszubskim w różnych formach wypowiedzi.

Wymagania szczegółowe

III. 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

4) rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz ich funkcje w utworze;

2) dostrzega estetyczne wartości utworu literackiego (PR).

IV. 2. Pisanie. Zdający:

2) tworzy tekst własny, stosując adekwatną do tematu formę wypowiedzi.

5) uwzględnia w interpretacji potrzebne konteksty [...].

Zasady oceniania

2 pkt – określenie funkcji Smętka w obu utworach.

1 pkt – określenie funkcji Smętka w jednym utworze.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

W teksce Jerzégò Trédra je wielerażowò wespółminónò pòstac Smãtka, chtëren pòjôwiôł sã w rozmajitëch dowkazach z kaszëbsczi lëteraturë. Pò prôwdze nen dëch z kaszëbsczi demónologie je jednym z barżi zwëskiwónëch tematów kaszëbszczich lëteracczich ùsôdzków. Nie pòminãlë gò téż w swòjich przëdnëch dowkazach Derdowsczi i Majkówsczi, leno ù kòżdégò z nich spëlniwô òn përnã jinșã fónkcjã. Smãtk ù Derdowsczégò je pòkôzóny jakno diôbeł wëchôdający z pòdzemiô i dulczący na to, żebë ùprzikrzëc żëcé lëdzóm, pòjôwiô sã rôz. Përnã jinaczi je ze Smãtkã ù Majkówsczégò, nen stwór je barżi skómplikòwóny: rôz namôwiô do złégò, to znôwù zniechãcywô; rôz je Czernikã, jinșim razã czôrnym dëchã Arimanã, co mô za cël znikwic Kaszëbë. Jegò pòstac przewijô sã przez kartë romana òd zôczãtkù do kùńca, je tuwò baro wôżnym mòtiwã, mòże nawetka rzec, że mómë do ùczinkù z wãtkã Smãtka w pòwiescë.

Tematy wypracowań

Prezentowane w Informatorze przykładowe wypracowania są pracami uczniowskimi pozyskanymi z próbnego zastosowania i ocenionymi przez egzaminatorów. W pracach dokonano niezbędnych zmian w zakresie stylu, poprawności języka, ortografii i interpunkcji.

Tematy wypracowań będą poprzedzone szczegółowymi wytycznymi:

Wybierz **jeden** z poniższych tematów i napisz wypracowanie.

- W pracy rozważ **problem** podany w temacie.
- W rozważaniach przedstaw **argumenty**, odwołując się do **utworów literackich** wskazanych w temacie oraz innych wybranych utworów literackich z literatury kaszubskiej.
- W wypracowaniu przedstaw **swoje zdanie i uzasadnij** je.
- Twoja praca powinna liczyć co najmniej **350 wyrazów**.

Temat 1 (0–35)

„Czim dali jidã, tim barżi pòznówóm siebie”. Rozważë przesłanié tegò cytatu. W ùzasadnienim òdwòłòj sã do interpretacji wiérztów *Òd pòprzédców* Roberta Żmùdë-Trzebiatowsczegò i *Jidã do Ce* Stanisława Bartelika. Twòja pròca mùszi miec bënëmnì **350 słów**.

Robert Żmùda-Trzebiatowsczi
Òd pòprzédców

le czemù
to prawie
jò
móm jic szlachã
wějachónym przez remùsowã karã
nym chtërnym
pón czòrlińszci do pùcka jachòł
chroniãcë w sercu
skòrb kaszëbskò-słowińszci mòwë
a czej jegò kùńc mdze krótkò
móm napisac
ò mòji drodze kaszëbszci

czë prowadnikã
ë drëchnã z wanodżi
mdze dlò mie
gùczów macka redosc

czë w ny réze
pòtkóm
szëmóna z cyrenë
co nesc pòmòże
stolemów lirã

za cãżką

...

môłczenie

...

môłczenie òznôczô zgòdã

Robert Żmùda-Trzebiatowsczi, *Òdłómczi*, Gdynia 1997, s. 10.

Stanisław Bartelik

Jidã do Ce

Jidã do Ce Zemio Rodnô

Bë pòznac Cã òd nowa

Bë pòznac cã w lëdzach

W cągłoscë pòkòleniów

Chtërne ùpòdczi ë ùcemiãdżi

Wiązałë nitkama dobëców

Bë ùwiązc Twój kléd procëm smiercóm codzënnym

Bë ùrôbiac nòdzejã

Procëmkò pùrtka òbmëslënkóm

I dërch òd nowa dobëwac nad niedôgã

Rozpëzgliwając głãbòk spëzgloné wãtchi.

Stanisław Bartelik, *Bestré szczescé*, Banino 2013, s. 61.

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 19.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 23–37.

Przykładowe ocenione rozwiązania

Przykład 1.

"Czim dali jidã, tim barzi pòznôwóm siebie" – te słowa narzészają do człowieka, chtëren òd ùrodzeniô jaż do smiercë je w drodze. Te drodze mògą miec rozmaité znaczenia. Mòże to bëc baro długô i z rozmaítima nôkòloma droga żecégò, czasã téż krótkô. Chto mòże wiedzec, jakô droga żecégò òsta mù namienionô? Kòżdi w cządze tegò wãdrowaniô stówô na warkòwi stegnie – i znôwù nie wié, jak kawel nim pòczerëje; chòcò w tim zòkrãżim sòm człowiek mò wiele do rzeczeniô, bò mùszi skùńczëc pasowné do swòjégò fachù szkòlë – równak co mdze, czedë nie dostòł w erbie zdolnosców do nôuczë? Apartnym szpùrã żecowim je namienienié do żecégò we dwòje abò sòmno; z wiòlgą rodzëzną, abò malinką; a mòże człowiek mdze sòm jak pòlc na tim swiece? Szlachë lëdzcégò dérowaniô rzeszã sã téż z rozmaítima môlami: miasto, wies, rodnô kròjna, cëżëna – chto na zòczątkù to wié? Jesz jinszim turã prowadzã drodze do pòznôwaniô lëdzy – jaczi òni mdą: dobri i żeczny, lëchi i falszëwi? A jaczi mdze nen gwësny człowiek? Nicht tegò nie wié òd raza!

Tej pròwdzëwé są słowa prëwòlóné w zaczinającym pròcã rzeczeniu, co pòcwierdzywa téż pòlskò pòetka, gòdającë *Tëli wiémë ò sobie, wiele jesmë òstelë sprawdzony*. Tedë jidzemë rozmaítima drogama, stegnami i stedzenkami przez żecé, chtërno czasã prowadzi nas prosto, a czasã prosto procëmno. W ti dardze ùczimë sã nieùstòwno, robimë falszëwé czasã kroczi i mùszimë sã nieròz copnãc, żebë zacząc òd nowa. Nie znajemë do kùńca siebie, a co dopiérze jinszych. Dejò zawiartò w tim rzeczeniu mòże bëc rozmiónò baro szerok i bë zafelalo tuwò czasu na ji rozwicé, tej dalszé rozwòżania pùdą ju wãższim turã, to je zrzeszenim lëdzcégò żecò z môlã w jaczim żëje, z jegò nôblëższim òkòlim, regionã, bò nen téż mò wiòldzi cësk na to, kògùm człowiek sã pòmale stówô i òstówô.

Mòtiw drodze wëzwëskelë pòcë w prëwòlónëch wiérztach. R. Żmùda-Trzebiatowsczi pròwdac nie ùmòlnił jasnégò wskòzaniô w titelu, ale ùżiwóné w teksce òkreslenia przëswiòdcziwają, że jidze ò jakàs rézã. Mómë tu tej taczé zwrotë i wërãżenia: *jic szlachã; pón Czòrlińsczi jachòł; móm napisac ò mòji drodze kaszëbsczi; prowadnikã i drëchnã z wanodzi; czë w ny rézë pòtkóm*. W dokazu S. Bartelëka jasné je ju òd samégò titela, że mdze to wiérzta ò jaczis drodze (*Jidã do Ce*). Nie wiémë jesz dokãdka ta darżëca prowadzi, ale pò przeczëtanim pierszi rézëci tekstu i to sã wëwidniwò - *Jidã do Ce Zemio Rodnô*. Stãdka téż dejò, żebë w ti pròcë ògrańczëc sã leno do rozwòżaniów na temat drodze pò rodny gónie. Pròwdã rzekłszë w pierszim dokazu téż je gòdka ò rézowanim pò rodny zemi, le jidze tu barzi ò dilemat czë wëbierac takã prawie stegnã: *czemu to prawie jò móm jic szlachã wëjachónym przez remùsowã karã*. Òsoba lirycznô analizëje wszëtczé za i procëm, tak jakbë chca sama se ùgwësnic, że dobrze wëbiérò żecowi szpùr. Zadówò rozmaité pëtania, jaczych wiedno je wiele na kòżdym zòczątkù i ... nie dostówò na nie òdpòwiescë. Równak wié, że i tak pùdze tą drogã - *mòłczenié òznòczò zgòdã*.

Na rodny stegnie wanożnik mòże sã spòdzewac regionalnëch pòmiónów. Nie jidze òderwac dzejów, kùlturë, tradicjów sparłãczonëch z jaczims placã. Chto chce w nim żëc, mùszi miec tegò swiadã. Tej w wiérzce *Òd pòprzëdców* są narzeszenia do Remùsa, pana Czòrlińsczégò, skòrbù kaszëbskò-słowińsczi mòwë, Gùczowégò Macka, stolemów - dzëlëków bòkadny kaszëbsczi kùlturë. Nalëzemë téż taczé sparłãczenia ù Bartelëka, leno nie òstałë òne tu nazwóné pò jimieniu, a barzi rozwòżania jidą pò òglowëch mòcowaniach człowieka z jawernotã, pòkòzónëch przë ùżëcym snòżich metaforów (*ùpòdczi ë ùcemiãdżi wiãzóné nitkama dobëców, kléd wiãzc procëm smiercóm codzënnym, ùròbiac nòdzejã, rozpëzgliwac glãbòk spëzgloné wãtëczë*) - wszëtkò równak dzejë sã na *Rodny Zemi*, ò czim infòmùje ju pierszò rézka tekstu.

Nimò wòžněch pětaniów i wątpliwótów ősobów liricznėch z ȃbėdwũch wiėrtzȃw, co namiszlajȃ sȃ czė jic regionalnȃ drogȃ, ȃdpȃwiescė sȃ pȃzytiwnė. I jedna, i drėgȃ pȃcwierdzywȃ swȃjȃ gȃtowȃsc do žėcowėgȃ wanoženĩ szlachȃ starkȃw. W pierszim dokazu dostȃwȃmė to pȃcwierdzeniė dopiėrze na kũńcu wiėrtztė (*mȃłtczenie ȃznȃczȃ zgȃdȃ*), w drėdźim przėtrȃfkũ je ta deklaracjȃ ju na zȃczȃtkũ (*jidȃ do Ce Rodnȃ Zemio*).

Wȃžně w tim wszėtczim je kȃždȃ razȃ ũmȃłnieniė czȃłowieka w gwȃsnyim placu, wėchȃwiwaniė w jaczis deji. Na pȃdczorchniȃcė wȃrt je przėwȃłac wȃžně i mȃdrė scwierdzenia, co ũdokazniwajȃ, że *czim skȃrėpka w mȃłdoscė namiknie, tim na starosc bȃdže jȃ czėc*. W romanie A. Majkȃwsczego ȃ Remũsu je wėjimk ȃ tim, jak przėdny heroja szukȃ swȃji žėcowi drodži i co sztėrk sȃ na ni pȃtikȃ - i tej pȃdajȃ tacė mȃdrė sȃłowa: *Jem dbė, że žėcė lėdzcė jidze wkřȃg. Skȃdka wińdziesz pȃrenė dzecynnȃ nȃžkȃ, tam sȃ wrȃcysz na wieczȃr pȃdpiarti czijȃ wȃdrownym*. To dowȃdzy, że pȃznȃwȃmė siebie pȃ kȃskũ. Czim dlėži dėrėje žėcė, tim wicy mȃmė ȃ nim wiėdzė i wiėmė kȃgũm i gdzie chcėmė bėc. *Žėcė lėdzcė prowadzi wedle wiele dwiėrzi* (ȃ tim tėż je w *Žėcym i przigȃdach Remũsa*), wȃžně žėbėsmė doszlė i ȃdemklė te namienionė nȃm, bȃ jak prowadzi dali mėsla pȃwiescė: *nieszczescė mdze, czėj ȃdemkniemė niė swȃje... Zatrzasnȃ je tej przed nama, a za tim, co jesmė widzelė, bȃdžemė tesknic do smiercė*.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt - wypowiedź odnosi się do obu porównywanych utworów, piszący dokonał analizy i interpretacji obu utworów.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 16 pkt – ma miejsce analiza i interpretacja porównywanych utworów, wystąpiła analiza zawartości każdego z nich, zostały dostrzeżone środki artystyczne, ma miejsce porównanie obu tekstów oraz wskazanie elementów łączących je i różniących.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** ogólnie 7 pkt; struktura wypowiedzi – 3 pkt – elementy treściowe wypowiedzi w całości pracy są zorganizowane problemowo, podział wypowiedzi poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie podziału na akapity; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu założeń interpretacyjnych zdającego; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź jest w całości spójna, wywód jest uporządkowany, każdy kolejny akapit wynika z poprzedniego, treści realizowane w poszczególnych akapitach są ze sobą powiązane, użyte w pracy elementy tworzą logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – w całości stosowny, tj. adekwatny do odmiany pisanej języka oraz do sytuacji komunikacyjnej, jednorodny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 11 pkt: – 7 pkt za zróżnicowaną składnię (różne konstrukcje zdaniowe), urozmaiconą leksykę (unikanie powtórzeń, stosowanie synonimów, precyzyjny dobór słownictwa), 2 pkt za ortografię (liczba błędów ortograficznych mieszcząca się w dwupunktowym kryterium); 2 pkt za interpunkcję (liczba błędów interpunkcyjnych mieszcząca się w dwupunktowym kryterium).

Przykład 2.

Mòtiw drodżi je baro czästo wëzweskiwóny bez ùtwórców. Czej bòhater jidze jakąs drogą, w znaczenim dosłownym i przenosnym, to òb czas ji trwaniô òdkriwô jakąs prôwda. Nôczäszczy je to prôwda ò sobie samim, abò ò òtôczającym swiece. Nôbarżi znónyma przikładama dokazów z mòtiwã drodżi w kaszëbsczi lëteraturze mdą: "Żëcé i przigòdë Remùsa" A. Majkòwsczegò i "Ò Panu Czòrlińsczim co do Pùka pò sécë jachòl" H. Derdowsczegò. Bòhaterowie nych dokôzów jidą bez swiat i òdkriwają gò, ale téż pòznówają siebie w zetkniącym z òtôczającym swiatã.

Taczi dbë je liryczny pòdmiot we wiérzce Roberta Żmùdë-Trzebiatowsczegò "Òd pòprzëdców". Zadówò pëtanië "le czemu to prawie jò". Czemù prawie òn mô rëszyć w drogã jak Remùs czë pón Czòrlińsczi. Nëch bòhaterów łączy to, że i jeden i drëdżi miòl w sercu Kaszëbë i kaszëbską mòwã. Wiémë, że jich drodżi bëłë drãdżi, pòtikelë na ni rozmajité przecywnoscë. Mòżë stądka pëtanië, czë w ti drodze, jaką mô rëszyć òsoba mówiącò, ùdrzi chòc përnã redoscë jak ù Gùczów Macka, abò, czë chtos pòmòżë, tak jak Szëmón Jezëswi na krżëwi drodze. Te pytania pòdają, bò òsoba lirëcznô wië, że to nie mdze prostò droga, pewno téż zastanòwiò sã, czë dò radã jã ùkùńczëc. Na zadóné pëtania nie pòdają jednak żódnë òdpòwiëdze, je leno mòlczënië, chtërno liryczny pòdmiot bierze jakò zgòdã, ale prôwda je takò, że abë miec òdpòwiëdzë na zadóné pëtania, trzeba sã ny rëzë pòdjąc. Jak jinaczi dowiedzec sã, co nas spòtkò i jak na to zareagùjemë, czej òstóniemë w mòlu?

Òsoba lirëcznô we wiérzce Stanisława Bartelika "Jidã do Ce" je gwësno, że mùsi rëszyć w drogã, żëbë na nowò pòznac swòjã rodną zemiã i lëdzy w ni mieszkajacëch. Drãgò je pòznawac cos i òdkriwac, czej je sã w jednym mòlu. Nawetka to co znómë wëmògò òd nas czasã zmianë pòzdratkù, a jak gò zmienic, czej jesmë dërch w tim samym placu? Dopierzë czej przëzdrimë sã czemuś z rozmajitëch strón, to mómë na to lepszi pòzdratk, òdkriwómë prôwdã ò czims. W ny wiérzce liryczny pòdmiot chce "dobëwac nad niedògã rozpëzgliwając głãbòk spëzgloné wãtci". Skòrno chce to zrobic, pòznówając na nowò rodną zemiã, to tim samym lepi pòznò téż siebie, bò òdkriwając swòje kòrzenie dowië sã téż nowëch rzëczy ò sobie samym. Le żëbë to zrobic musi rëszyć z mòla.

Je prôwda w tim, że czym dali jidã, tim barżi pòznówóm siebie. To òb czas drodżi zdobiwómë żëcowé doswiadczenië. Stojąc w mòlu nigdë nie mdzemë mielë fùl pòzdratkù na swiat i na nas samich. Skądka mómë wiedzec, że pòstapimë tak, abò jinaczi w jaczi sytuacje, czej sã w ni nie nalëzemë? Pòdmiot liryczny wiërtë "Òd pòprzëdców" nie je gwës, co mòżë gò spòtkac, ani téż czë dò siebie radã, ale nie dowië sã tégò, póczy nie rëszi w drogã. Za to òsoba lirëcznô we wiérzce Stanisława Bartelika je gwës, że bez rëzë ni ma co gadac ò tim, żëbë cos pòznac, nawetka siebie.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – wypowiedź odnosi się do obu porównywanych utworów, piszący analizuje treści w nich zawarte.   2. Kompetencje literackie i kulturowe: 14 pkt – zdający wykorzystał odczytane z utworów sensory, dokonał powierzchownej analizy i interpretacji porównywanych tekstów, próbuje porównywać oba teksty oraz wskazywać elementy łączące je i różniące.   3. Kompozycja wypowiedzi: ogólnie 7 pkt; struktura wypowiedzi – 3 pkt – elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane w przeważającej części problemowo, podział wypowiedzi poprawny, zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie podziału na akapity; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu założeń interpretacyjnych zdającego; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź jest w całości spójna, wywód jest uporządkowany, każdy kolejny akapit wynika z poprzedniego, treści realizowane w poszczególnych akapitach są ze sobą powiązane,

użyte w pracy elementy tworzą logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – w całości stosowny, tj. adekwatny do odmiany pisanej języka oraz do sytuacji komunikacyjnej, jednorodny.

4. Język wypowiedzi: zakres i poprawność środków językowych – 8 pkt: – 5 pkt za zadowalający zakres środków językowych, stosowną składnię i leksykę; 1 pkt za ortografię (do 10 błędów ortograficznych); 2 pkt za interpunkcję (liczba błędów interpunkcyjnych mieszcząca się w dwupunktowym kryterium).

Przykład 3.

„Czim dali jidã, tim barzi pòznòwajã se”; tén cytat pòstòróm sã òbjasnic w niżi pòdònèch argùmentach. Przëbaczac sã bãdã do dwóch wiérztów „Òd pòprzëdców” Roberta Zmùdë-Trzebiatowsczégò i „Jidã do Ce” napisóny przëz Stanisława Bartelëka.

Człowiek pòznòwò se, czedë mierzi sã z przëszkòdama. Tak jak pòn Czòrlińszci, chtëren jachòł do Pùcka, mómë chronic w sercu skòrb kaszëbszci mòwë. Mómë wiedno ùczëc sã i poznòwac nowi rzeczë sparłãczonë z kaszëbizną. Naszim òbrzëszkã je rozkòscërzanië kaszëbiznë pò całim swiece. Nawet jak bãdã nas kòrac i przëslòdowac za to, że jesmë Kaszëbama, nie możemë sã lãkac. Remùsa téż nie rôz wësmiëwelë, ale òn bël wierny temù, co kòchòł – swòji Małi Tatczëznie. Szedł ze swòją karã i w nen spòsòb pòznòwòł se. Dzãka swòji mòcny wòlë, òdkrël w se wiele cëch charakteru, przëzwëcãżiwòł swòjé lãczy.

Liryczny pòdmiot w wiérzce „Òd pòprzëdców” pitò sã, czë ktos pòmòże jemù w niesieniu stolemów lirë, chtërnò je baro cãżką dlò niegò. Pitò, czë ktos bãdze jemù tak pòmòcny, jak Szëmón z Cyrenë dlò Jezësa òb czas Jegò Krzizëwi Drodzi.

W pòznaniu se przënòlëgò òdnalëzc swòje wòrtnotë, bò wòrtnotë sã jak kòmpas w codniowim żëcu. Bez nich nie pòstawimë sobie cëlów, do jaczich bãdzemë cygnąc.

Stanisłòw Bartelëk w wiérzce pòd titlã „Jidã do Ce” mówi: „Jidã do Ce, Jidã do Ce Zemio Rodnò”. Pragnie òn wrócëc do rodzennëch stron, abe pòznac kaszëbizna òd nowa. Chce òbaczëc mòcną łączbã midzëpòkòleniowã, jak kaszëbizna bëła, je i bãdze przëkazywòno òd starka na swòjegò sëna i tak pòsobno. Je to piãkny wzór do szlachòwaniu. Na Kaszëbach kòżdi mòże rechòwac na pòmòc òd swòjich blëszciz. ùpòdczi i ùcemiãdżi jész barzi bratałë lëdzy. Razã jesmë w sztãdze wszëtkò pòkònac i wińc z tegò jész mòcniëszci.

Lëdze z òkòlëgò mają wiòldzi cësk na to, jak sã zachòwujemë. Kòżdi dżëń niese cos nowégò, nie wiedno jesmë w sztãdze sòmne pòradzëc so z problemama, dlòte tak wòżnò je rãka blëszciz. Òni wiedno z nama sã.

Żebë siebie pòznac, nòt zadac pëtanië: Bez czëgò bëłòbë mie cãżkò żëc ? Pròwdzëwi Kaszëba, òdpòwië, że bez Kaszëb – to je naji Rodny Zemi.

Òb czas robòtë w pòlu fejn je spiëwac kaszëbszci spiëwczci, niosã òne wiele redoscë. Pò pròwdze pòwiëm, że mòją ùlubionã je *Tu je naszò zemia*.

Dlò kòżdegò Kaszëbë baro wãżnò je wiara. Òsoblëwą tczã òbdarowùją Matkã Bòską Swiònowską, chtërna je Królówã Kaszëb. Snòżò Matka daje Kaszëbóm wiele brëkòwnëch łasków i dopòmògò w codniowim żëcu. Òna téż dodòwò nama òdwòdżi w pòkònëwaniu wszelejaczich trudnosców i pòznòwaniu se.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt - zdający odwołuje się do obu załączonych wierszy, próbuje analizować treści w nich zawarte, w pracy pośrednio dąży do omówienia elementów łączących i różniących oba utwory.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 8 pkt – powierzchowna analiza i interpretacja porównywanych tekstów, zdający próbuje analizować treści w nich zawarte, pośrednio dąży do omówienia elementów łączących i różniących oba utwory.

3. Kompozycja wypowiedzi: ogólnie 5 pkt; struktura wypowiedzi – 2 pkt – elementy treściowe wypowiedzi zorganizowane w pracy częściowo problemowo, częściowo wyłącznie pod względem formalnym, usterki w podziale tekstu w zakresie podziału na akapity; spójność wypowiedzi – 2 pkt – w wypowiedzi występuje 5 zaburzeń spójności; styl – 1 pkt – stosowny, tj. adekwatny do odmiany pisanej języka oraz do sytuacji komunikacyjnej.

4. Język wypowiedzi: zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt: – 6 pkt za zadowalający zakres środków językowych; 0 pkt za ortografię (powyżej 18 błędów ortograficznych); 1 pkt za interpunkcję (liczba błędów interpunkcyjnych mieszcząca się w jednopunktowym kryterium).

Temat 2 (0–35)

Lëteracczé òbrzë miłotë i ôrtë jich ùsôdzaniégò w wiérztach. Zinterpretuj òba zagadnienia. W ùzasadnieniu òdwòłôj sã do dowodów *Dwie drodżi – jeden szpùr* Jana Walkùsza i *Za to, że jes ze mną* Éwë Warmòwsczi. Twòja prôca mùszi miec bënëmnì 350 słów.

Jón Walkùsz

Dwie drodżi – jeden szpùr

Jidã wcąg do ce
chòc wiedno jes dalek
biegóm przez smiotë
twòjim sladã
ale wiater na złosc
zawiôt twòje stopë
nierôz miniemë sã w drodze
i małô biôłô rãka
je za krótkô
żebëm sygnął jã z daleka
swiat nóm stanął przék
żécé pòmiészalo czerënczi dróg
chtërne sã nigdzie nie zeńdą
(chòc swiat je òkrągłi)

Òstôł blós wspòmink
i twardi szpùr
ùdeptóny przez mëslë
co wiedno bãdą razã.

Jón Walkùsz, *Jantàrowy pacierz. Jantàrowi pòcerz*, Gdynia 1991, s. 64.

Éwa Warmòwskô

Za to, że jes ze mną

Jak niebò gwiondzów nie chce mie ùżeczëc
Cemno.
Të jes ze mną.

Na twòjim remieniu sã wespiéróm
 Òbòlałò.
 Të jes ze mną.
 Twój chléb je mòjim chlebã
 Të jes ze mną.
 W dzień pòwšédny i òd swiãta
 Të jes ze mną
 I bãdziesz na wiedno
 Celesnosc je krëchò i łómecznò
 Miłota je wiecznò.

Ewa Warmowska, *Dzérń za dniã*, Bãcka Huta 2008, s. 52.

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 19.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 23–37.

Przykładowe ocenione rozwiązania

Przykład 1.

Mòtiw miłotë je jednym z czãszczy wëzweskiwónëch w lëteraturze. Czãsto to miłota je przëdnym tematã dokazów. Mòżemë sã w nich zetknãc z rozmajitima òrtama miłotë. Mòże to bëc miłota romanticznò, miłota rodzëców, miłota braterskò czë miłota do tatczëznë. Ten sòm òrt miłotë mòże bëc rozmajice przedstawiony w rozmajitëch ùsòdzkach. Miłota gwës je mòtiwã wiérztów Jana Walkùsza i Éwë Warmòwsczi. W dwóch wiérztach mómë dwa pòdzratczy na miłotã, leno na kuńc (w òstatnëch rézkach) czëtómë, że miłota je wiecznò: „Miłota je wiecznò” i „Mëslë co wiedno bãdã razã”.

W dwóch wiérztach gòdajãcë òsobë czerëjã sã prosto do mùlka, ale nie pòzëwajã ùkòchóny czë ùkòchónégò na jeden òrt. We wiérzce Walkùsza wëpòwiòdò sã chłop, chtëren ni mòże sygnãc „mòli, biòli rãczy” – le nie je wiedzec czëji. Mëslë na temat miłotë we wiérzce Éwë Warmòwsczi wëpòwiòdò białka (co je widzec w znankòwnikù „òbòlałò”), chtërna ò tim, kògò kòchò, rzecze „Të”: „Na twòjim remieniu sã wespiéróm”, „Twój chléb je mòjim chlebã” i sòm titel: „Za to, że jes ze mną”.

Tim, co jesz jinaczi òba òrtë przedstòwianiò miłotë je sytuacjò lirycznò. We wiérzce „Dwie drodżi – jeden szpùr” òsoba lirycznò je òddzelonò òd tegò, kògò kòchò. Co wiãcy, sparłãczenié ùkòchónëch mòżë bëc niemòżlëwé, bò pòdmiot liryczny gòdò: „Jidã wcãg do ce, chòc wiedno jes dalek”. Òn jidze szlachã mùlka, ale wiedno cos stòwò jima na przék, a to „wiatr na złosc zawiòł twòje stopë” (snòżò personifikacjò wiatru i pòkòzanié jegò nòwartów jak ù lëdzy) abò jesz piãknieszò matafòra na òkreslenié nimòżnoscë wińscò z trudny sytuacje: „żëcé pòmieszãło czerënczi dróg, chtërne sã nigdzie nie zeńdã”. Pòeta przedstawił tuwò òbròz miłotë tëch, chtërny ni mògã bëc razã. Nick nie wskazywò na to, że je to miłota nieszczësłëwò, abò nieòdwzajemnionò, ne przecywnoscë sã niezalëżné òd mùlków i na tëli wiòldżë, że ni mògã òni nic z nima zrobic.

Jinaczi je we wiérzce Éwë Warmòwsczi. Tuvò dwie kòchajãcë òsobë sã kòl siebie. Òsoba lirycznò jaż szterë razë pòdczorchiwò to przë ùżëcym pòwtòrzeniò (chtërno, czejbë wiérzta bëła sztrofkòwò, bë mògło bëc zakùńczeniã kòżdi z nich i pòdczorchiwac wòżnotã bëcò kòle

se), gôdającë „Të jes ze mną”. Ale to bëcé razã nie je blós fizycznë, pòdmiot liryczny gôdô ò tim w przenosni, że „Celesnosc je krëchô i łómechnô”, nôwôżniészë je wspiarcë, doznanie miłotë i bezpiekù. Sã ze sobã „W dzień pòwszédny i òd swiãta”, nie je wôżné to, co dzeje sã wkół, wôżné, że sã razã, bò razã mògą przeńc wszëtë, co jich spòtikô. Mòżna pòwiedzec, że je to miłota spëlnionô i takô, chtërna pòmôgô przeńc przez żëcé nimò trudnosców.

Tak rozmajité przedstôwczi miłotë parłãczy jedno: „Miłota je wiecznô”. Taczi ôrt miłotë i dowiernotë mòże bëc miłotą człowieka do Bòga. Kòl Walkùsza, gdzie wiérzta je ze zbiérkù pt. „Jantarowi pòcerz”, òsoba lirycznô szukô Bòga w mòdlëtwie: „Òstôł blós wspòmink i twardi szpùr ùdeptóny przez mëslë co wiedno bãdã razã”. Człowiek i Bóg ni mògą bëc razã dosłowno, ale mòdlëtwã parłãczy jich na wiedno. Nôwôżniészë je sparłãczenie na ti dëchòwi niwiznie. Taczi spòsób rozmieniô pòcwièrdzëwò téż pòdmiot z wiérztë Éwë Warmòwsczi słowama „Celesnosc je krëchô i łómechnô, miłota je wiecznô” i matafòra chleba w wëznanim: „Twój chléb je mòjim chlebã”.

W wëzi przëwòlónëch wiérztach mómë dwa ôrtë miłotë do Bòga. W pierszim przëpòdkù je to miłota w wicłanim, w szukanim, w drodze, jak w titelu *Dwie drodżi – jeden szpùr*. Drëdżi przëpòdk mòżemë nazwac miłotą całowny dowiernotë, czej człowiek kòchô Bòga niezalnòlëżno òd leżnosców – to czëcé wiòldzi Bòsczi òpieczi. W jednym i w drëdżim przëpòdkù mòwa je ò tim, że ta łączba z Bògã je na wiedno.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – wypowiedź odnosi się do obu porównywanych utworów, piszący dokonał analizy i interpretacji obu utworów.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 16 pkt – w pracy występuje analiza i interpretacja porównywanych utworów, zostały dostrzeżone środki artystyczne i określono ich rolę, występuje porównanie obu tekstów oraz wskazanie elementów łączących je i różniących.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** ogólnie 7 pkt; struktura wypowiedzi – 3 pkt – elementy treściowe wypowiedzi w całości pracy są zorganizowane problemowo, podział wypowiedzi poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie podziału na akapity; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu założeń interpretacyjnych zdającego; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź jest w całości spójna, wywód jest uporządkowany, każdy kolejny akapit wynika z poprzedniego, treści realizowane w poszczególnych akapitach są ze sobą powiązane, użyte w pracy elementy tworzą logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – w całości stosowny, tj. adekwatny do odmiany pisanej języka oraz do sytuacji komunikacyjnej, jednorodny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 11 pkt: – 7 pkt za zróżnicowaną składnię, urozmaiconą leksykę (unikanie powtórzeń, stosowanie synonimów, precyzyjny dobór słownictwa), 2 pkt za ortografię (praca bez błędów ortograficznych); 2 pkt za interpunkcję (liczba błędów interpunkcyjnych mieszcząca się w dwupunktowym kryterium).

Przykład 2.

Obrazë miłotë w wiérztach mògą bëc rozmajité. Czasã je to miłota zakazónô, czasã wëmarzonô. Dlô niechtërnëch miłota je szczestlëwô, a dlô jinëch kòmuèdnô. Mòże téż bëc idealnô, pòlnô pòswiãceniów abò nieprawdżëwô. Òbrazów miłotë je pò pròwdze wiele. Ùsòdzcë, chtërny piszã o miłosce, czãsto òdwòliwają sã do swòjich doswiòdczeniów. Òni ùkazywają jã tak, jak tã miłosce widzą. Mògą téż pisac o tim, co widzelë ù kògòs, abò co przeczëtelë w ksążkach. W jich wiérztach sã ùkòzóny zakòchóny w sobie lëdze, chtërny

cos robią abo meslą. W wiérztach ò miłosce ùsôdzca abò sã wëpòwiôdô jakno òn sòm, abò pisze ò tim, co chto mësli.

W wiérzce „Dwie drodżi – jeden szpùr” Jana Walkùsza przëzérómë sã jak pòdmiot liryczny jidze do kògùs, szukô kògòs. Pòdmiot wcyg gòni swòjã miłosć, ale ni mògą òni sã razã zgrac. Mijają sã w drodze, a „małô biôłô rãka je za krótkô”, żebë pò niã sygnąc. Jidze rzec, że òn ò ti miłosce marzi. Titel wiérztë òznôczô, że króm dwóch òsòbnëch żéców, jaczé òni mają, sã sparłãczoné niewidzialną nitką. Tëch dwòje parłãczy wseczëcé miłotë. Pòdmiot całi czas szëkô i je òn smùtny, bò to dëruje baro długò. Òn jakbë czëje, że swiat robi mù na złosc, robi wszëtkò, abë ti miłosce dało sã ùcec, co òn wëznaje w słowach: „swiat nóm stanął przëk, żëcé pòmieszalo czerënczi dróg”. Òstówò mù leno wspòmink i szpùr udeptóny przez mësle. To je jegò nòdzeja.

Ùsôdzcą wiérztë *Za to, że jes ze mną* je Éwa Warmòwskò. Òna pisze ò szczestlëwi i pròwdzëwi miłosce, chterną ji ùkòchóny je wcyg z nią sparłãczony. Czedë je cemno, òn je przë ni. Òna wspiérô sã na jegò remieniu, òni sã razã w kòzdi dzëń, w swiãto i w pòwszédny dzëń. Òn je kòl ni, nawetka czedë je lëchò i czedë sã w żëcu jaczé zmòrtwienia. Ùsôdzczëni pisze: „Twój chléb je mòjim chlebã” i że celesnosc je krëchò... Jak pòwtórczi w lëtanii brzmi sztëré razë rzekłô fraza „Të jes ze mną”. Żëcé lëdzy je krótczé i nìcht nie wié, czedë bądze jegò kùńc. Za to miłota je wiecznò, bò òna je nawetka pò smiercë. Òna nigdë nie ùmierô.

Miłota w wiérztach je ùkòzónô na rozmajiti òrt. W wiérzce Walkùsza je òna wcyg szëkónô, a pòdmiot liryczny mò nòdzejã, że jã w kùńcu dosygnie. Je òn prawie dlòte szczestlëwi. Òn czeje, że w kùńcu „wiedno bądã razã”. Ù Warmòwsczi sprawa sã mò czësto jinaczi, jiny je òbròz miłotë. Pòdmiot je redosny, bò mò òn miłotã wiedno przë se i w se. Ta miłota je pròwdzëwò i wiecznò.

W poezji òbròz miłotë je baro zjinaczony, nie je jednoznaczny. Te dwie wiérztë ùkòzywają nama, że miłota mòże miec jine òrtë ùsôdzaniégò w wiérztach i bëc dlò kòżdégò czim jinym.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – wypowiedź odnosi się do obu porównywanych utworów, piszący analizuje treści w nich zawarte.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 13 pkt – powierzchowna argumentacja, w pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu, zdający wykorzystuje odczytane z utworów sensory, analizuje zawartość treściową obu wierszy, nie odnosi się jednak do wykorzystanych w utworach środków artystycznych, porównuje oba teksty oraz wskazuje elementy łączące je i różniące.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** ogólnie 7 pkt; struktura wypowiedzi – 3 pkt – elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane w przeważającej części problemowo, podział wypowiedzi poprawny, zarówno w skali ogólnej, jak i w zakresie podziału na akapity; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź jest raczej spójna, wywód uporządkowany; styl – 1 pkt – stosowny, jednorodny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 8 pkt: – 5 pkt za stosowną składnię i leksykę - odpowiednie do realizacji tematu; 1 pkt za ortografię (do 10 błędów ortograficznych); 2 pkt za interpunkcję (liczba błędów interpunkcyjnych mieszcząca się w dwupunktowym kryterium).

Przykład 3.

Miłota do drëdzégò człowieka – mùlka – to je baro pòpùlarny temat w pòezji. W wiérztach (i téż w pòwiescach i dramatach) je ùkazanô szczestlëwò i nieszczestlëwò miłota. Ju w anticznëch czasach ùtwòrcë piselë zmësłowé liriczi i anakreònticzi, dze miłota bëła

uceszna. Z òdrodzeniô pòchòdzy „Romeò i Julia” – nôbarżi znónô miłotnô historiô. Téz kaszëbszczé ùtwòrcé piszą ò miłoce do mùłka (chòc temat ten nie je tak pòpùłarny jak miłota do tarczëznë). Mòże tuwò pòdac przemiôr Kristinë Mùzë-Kaczmark, chterna wëdała pòeticczi tomik „Mamòta”, czë Antóna Peplińszczégò, chterny pisòł prosté miłotné historie. Téz w dowodach „Dwie drodżi – jeden szpùr” Jana Walkùsza i „Za to, że jes ze mną” Éwë Warmòwsczi je ùkazany nen òrt miłotë.

W wiérzce Jana Walkùsza miłota je ùkazanô jakno zmaga z dôleżną. Liryczny pòdmiot je dalek òd ukòchóny białczy. Bë do ni dóńc, mùszi przemògnąc zòwadë: smiotë, wiater; nawetka rãka mùłka (mùłczy) je za krótkô, żebë jã sygnąc. Sladë stopów nikną, dżina, ni ma jedny, pòspólny drodżi dlô néch dwóch personów, bò swiat jima „stanął przék / żécé pòmieszalo czerënczi dróg / chtërne sã nigdzie nie zeńdą”. Zmaga z dôleżną je wic skòzónô na pòrażkã, stracënk. Dôleżna nie je fizycznô (doch „swiat je òkrãgli” i nie je drãgò pòdchadac blëżi), le metafizycznô, dësznô. Lirycznô òsoba òsta sama, pòspólna drogô je ju leno wspominkã – òstał sã leno szpùr. Òbraz miłotë w dokaze Jana Walkùsza je wic nieszczeslëwi – to miłota, chterna sã skùńcziła, chòc déruje w pamiãcë i sercu.

Jinszi òbraz miłotë je w wirzce Éwë Warmòwsczi: tuwò miłota déruje, je aktualnô, teròczasnô. „Të jes ze mną” – gòdô lirycznô òsoba. Droga mùłków je tu pòspólnô, nie apartnô („Twój chléb je mòjim chleba”) – i mdze pòspólnô wiedno, bò „miłota je wiecznô”, na dobré i złé (nawetka czej sã je „òbòłalim”), „w dżén pòwszédny i òd swiãta”. Miłota mò metafizyczny, dëszny wëmiar: je wspomògã („Na twòjim remieniu sã wespiéróm”), je òpacznotã, procëmnotã celesnoscë („Celesnosc je krëchô i łómecznô / Miłota je wiecznô”).

Ne dwa òbrazë miłotë mają pòspólny mianownik: tékają sã człowieka – mùłka. Równak obiektã miłotë w wiérztach są téż: tarczëzna (miłota do kaszëbsczi zemi), Bóg, lëdze (np. dlô Remùsa). Miłota je ùczëcã, le je téż wòrtoscã – jak òptimizm, òdpòwiedzalnosc, wiara i nòdzejã. To gwës ùlubioné zajãcé, hobby, kòniczk. Colemało parłãczy sã jã z cerpieniem, bò ni mò miłotë bez czerpieniô. Le jak pòkazëwô literatura, miłota je bokadnô: „Czej sã kògòs kòchô, to nen drëdżi chtos nigdë nie zdżinie” („Miedzwiodk Pùfòtk”).

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – wypowiedź dotyczy problematyki wskazanej w poleceniu, jest wypowiedziã argumentacyjną, zdający odwołuje się do obu załączonych tekstów.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 7 pkt – dwa utwory wykorzystane częściowo funkcjonalnie, zadowalająca argumentacja, brak głëbszej analizy i interpretacji obu utworów.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 2 pkt, w pracy podjęto próbę organizacji elementów treściowych wypracowania w sposób problemowy; spójność wypowiedzi – 2 pkt – nieliczne zaburzenia spójności na poziomie całej wypowiedzi; styl – 1 pkt – stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 5 pkt – zadowalający zakres środków językowych; ortografia – 0 pkt – liczne błędy ortograficzne; interpunkcja – 2 pkt – liczba błędów mieszcząca się w dwupunktowym kryterium.

Temat 3 (0–35)

Jaczé znaczenié dlô tożsamòscë człowieka mô môlô tarczëzna? Rozważë zagadnienié òdwòliwającë sã do załączonégò tekstu i wëbrónégò dokazu kaszëbsczi lëteraturë. Twòja prôca mùszi miec bënômni 350 słów.

Cezari Òbracht-Prondzyńsczi

Kaszëbskô tożsamòsc i złączoné z nią dilematë

Kaszëbskô tożsamòsc, jak kòżdë zjawiszczë spòlëczné, je baro skòmplikòwónô. Mòżemë jã próbòwac òpisac przë pòmòcë czile twierdzeniów, przë czim kòżdë z nich òstało w slédnëch latach pòddóné w wątplëwòsc.

Jedno twierdzenié mówi, że... „Kaszëbi sã kaszëbsczi”. Znaczi to, że pòdstawã jich tożsamòscë je kaszëbskô kùltura, a òsoblëwie jãzëk. W slédnym czasie jednak coròz czãszczi badérowie stwierdzywają, że znaczenié jãzëka w wëznòczaniu, kònstituòwaniu kaszëbsczi tożsamòscë tracy na znaczenim, a wikszerégò znaczeniô nabierają taczé elementë, jak: kaszëbszczé pòchòdzenié, pòwiązania rodzynné, ùrodzenié na Kaszëbach itd. Òd stronë grëpòwégò widzeniô wòżné sã téż taczé elementë, jak: doswiòdczenié historyczné i wspòlnota dzejów, rodnô zemia, tj. tarczëzna, wspòlné òbëczaje, spòdkòwizna intelektualnô i artisticznô, wspòlné instytucje itp.

Tej dzysdnia chtos mòże bëc Kaszëbã, chòc pò kaszëbskù nie gòdò. A nawetk wicy - mòże chtos bëc Kaszëbã z wëbòru (ze swòji wòlë), chòc ni mô niżòdnëch kòrzeni kaszëbsczi. A z drëdżi stronë wcale nierzòdczé sã przëpòdczi, że òsobë znającë jãzëk i mającë kaszëbszczé kòrzenie nijak sã do nich nie przëznòwają. Tej sprawa tegò, „co znaczi bëc Kaszëbã” je òdemkłò i wcyg diskutowónò [...].

Jinszé twierdzenié głosy, że tożsamòsc kaszëbskô i pòlskô nie sã wzòjemno sprzëczné. Brunon Synòk na pòdstawie badaniów empiricznëch stwierdzył: *Mòcnô identifikacjô kaszëbskô nie przeszkòdżò w jednoznaczny òkresliwaniu i pòdkresliwaniu pòlsczi przënòlëznòscë. Kaszëbskòsc i pòlskòsc sã tożsamòscama, chtërne zachòdzą na rozmajitëch niwiznach identyfikacyjnëch (regionalny i nòrodny), ale w òbrëmim tëch samëch wòrtnotów, ùniwersalnëch wòrtnotów kùlturowëch. (...) Tożsamòsc kaszëbskô i tożsamòsc pòlskô nie sã tożsamòscama substitutiwnyma, dlòte ùmòcniwanié jedny mòże sã òdbëwac bez òslòbianiô i wëzbëwaniô sã drëdżi [...].*

Ni ma jednak wątplëwòscë, że przewòżającò wikszość Kaszëbów, identyfikującë sã z włòsnã grëpã, przëznòwò sã zarazã do nòrodowòscë pòlsczi.

Z wëżi przëdstawionyma ùwògama łączi sã twierdzenié – kaszëbskô tożsamòsc ùlégò zmianóm. Mòże bëc przëjimniãtò w spòdkòwiznie, bezrefleksyjnie przëjimónô pòdczas wëchòwaniô w rodzëznie i nòblëższim òtoczenim. Ale mòże bëc téż czims „òdzwëskónym” – w przëpòdkù òsób, chtërne pòchòdzą z taczich kaszëbsczi rodzëznów, gdzie fakt kaszëbsczi kòrzeni sã przed nima ùkriwało, abò téż nie dòwało sã na to niżòdnégò bòczeniégò. Kùreszcze mòże bëc téż efektã swiòdomegò wëbòru, rezultatã włòsny pròcë pòznòwczì i aktiwnòscë kùlturalny. Badérowie stwierdzywają, że zgòdno z tendencjama globalnyma, mómë do ùczinkù ze stopniowim przëchòdzenim òd biérnegò, bezrefleksyjnegò trwaniô przë włòsny tarczëznie (òjczëznie), domòcy kùlturze i wòrtnotach, do coròz aktiwniészégò szukaniô i pòglãbiwaniô tożsamòscë òdiwidualny i grëpòwi, tzn. do tegò, co sã zwie „nowã etnicznòscã”.

Cezari Òbracht-Prondzyńsczi, *Kaszëbskô tożsamòsc i złączoné z nią dilematë*, w: tenże, *Kaszëbi dzys. Kùltura – jãzëk – tożsamòsc*, skaszëbił E. Gòlãbk, Gduńsk 2007, s.13–15.

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 19.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 23–37.

Przykład 1.

Zajimającë sã cëskã mòli taczëznë na tożsamòsc człowieka nót je pòwiedzec na zòczątkù czym ta tożsamòsc je. W nôprostszich słowach tożsamòsc to zbiérk tegò, co bądze òkresliwało to, kògùm jesmë, kim sã czëjemë. Kòzdi człowiek z czasã wëròbiò so swòje gwòsné nastawienié do se samégò, ale téż do jinszych lëdzy, co mò przede wszëtczim pòspòdlé w tradycji i kùlturze, w jaczich żëje. Tak pòwstòwò swiàda na temat parłãczów z karnã, w jaczim sã żëje, pòczëcé przënòležnotë do niego, a téż sztòłtëje sã pòzdratk na jegò (a tim samym swòjã) apartnosc.

Ò kaszëbsczi juwernoce wiele cekawëch rzeczy pisze aùtor prëzwòlónégò tekstu. Z dziejników mającëch wiòldzi cësk na sztòłtowanié sã tożsamòscë wëmieniówò taczé jak: pòchòdzenié, kùltura, jãzëk, rodzëzna, ale równoczasno pòdczorchiwò, że ni ma jasno òkreslony lëstë tegò, co decydëje ò bëcym abò nie Kaszëbã. Z tegò wëchòdò dalszò mësła, że tożsamòsc mòże bëc sprawã wëbòru (co sztërk doch czëjemë, że chtos kwalifikùje siebie jakno „Kaszëbã z wëbòru”, bò na przëmiòr: ùrodzył sã na pònim Pòlsczi, ale razã z rodzënë òd lat mieszkò na Kaszëbach i przëjimò kùlturã mòla, w chtërnym żëje). Żebë równak człowiek mógł sã zdecydowac na identyfikacjã z jaką bądż kùlturã, mùsi w ni bëc cos taczégò, co bądze miało w se mòc przëcyganiò, mùsi to bëc atrakcyjné i wòrtné, mùsi bëc przede wszëtczim aùtenticznë.

Czë mòłò taczëna mòże miec cësk na naszã tożsamòsc? Na gwës jo. To, dze żëjemë, skądka pòchòdómë, co nóm sã widzy, z czym sã ùtożsamiwómë i czëjemë sparłãczony mò wiòldzi cësk na to, kògùm sã czëjemë.

Dobrim przykładã na to, jak mòłò taczëzna mòżë bëc wòznò dlò tożsamòscë je przëdny heroja „Żëcégò i przigòdów Remùsa” A. Majkòwsczégò. Mòże rzec, że to, co dzeje sã w jegò żëcym prosto wëchòdò z tegò, co je ùmòlnioné w jego òkòlim. Mòłégò Remùsa wëchòwiwò w kaszëbsczim dëchu jizdebnò Marcjanna, chtërna starò sã mù przekazac wszëtché nòwòżniészë żëcowé wòrtnotë, zgòdno z tradycjama erbòwónyma òd stàrkow. Nie miészë cësk na pòstawë mòłégò pasturka mò Michòł, mòckò òsadzony w kùlturze i tradycji Kaszëb, chtëren wiedno prëzwòliwò stòrë spòsobë na pòpiarcé swòjich wëchòwawczich gòdków. Nòwiksi równak cësk na mòłégò bòhàtera mò wasta Józef. Jegò wiòldzé ùmiłowanié spraw kaszëbszczich, stara ò samòstójnotã, chãc dobëcégò nad prëszczim wrogã je wiòdzënë dòwnëch mitów i legendów kaszëbszczich, ale téż wiòldzégò zainteresowaniò gwòsnã historiã.

Jinszi bòhàterowie romana Majkòwsczégò téż mają swòj ùdzél w sztòłtowanim juwernotë mòłégò Remùsa tak, że w doroslim żëcym nìcht i nick nie je gò w sztãdze z ti kaszëbsczi drodze sprowadzëc, bò czë chtos, chto nie czëje sã Kaszëbã bë przeżiwòł rozterczy sparłãczoné z mëszenim ò tim, czë je gòdny òcalëc kaszëbską mòwã? A to, że Remùs jinszi mòwë nie znòł i swòjã rodną gòdkã tak baro achtnął, wëchòdò prosto z tegò, że ùrodzył sã i wzròstòł na Kaszëbach, westrzód Kaszëbów i w kaszëbsczi kùlturze.

Remùs je przykładã tegò, jak mòckò całë żëcé mòżë bëc sparłãczoné z mòłą taczëznã, a co za tim jidze – jak wiòldzi cësk mòżë òna miec na sztòłtowanié tożsamòscë. Remùs i jegò żëcé je przëmiòrã pòswiãceniò żëcégò dlò wiòldzi sprawë w miono przënòležnotë do wespòlëznë Kaszëbów.

Jem dbë, że zdrzəcə na òpisóné wëżi przëmiarë môże rzec, że môłô tarczëzna je jednã z tëch spraw, chtërne mają nôwikszé znaczenié w sztôłtowanim tożsamòscë. Pòchòdanié naszich bòhaterów lëteraczcich, jich sparłãczenié z môłã tarczëznã mô bezpòstrzédny cësk na to, kògùm sã czëją, jaczich wëbòrów dokònywają, jaczima wòrtnotama sã czerëją. Chòc – jak zaùwòżô Cezari Òbracht-Prondzyńszczy – pòchòdzenié ni mùszi bëc nôwòżniészã składowã naszich juwernotë, to przikłòd Remùsa czë pana Czòrlińszczégò je pòcwierdzeniem stanowiszczã, że môłô tarczëzna mô równak wiòldzi cësk na tożsamòsc.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – wypowiedź argumentacyjna w całości dotyczy problemu wskazanego w poleceniu; zdający odwołuje się do załączonego tekstu i do wybranego tekstu z literatury kaszubskiej.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 16 pkt – tekst główny i wybrany utwór z literatury kaszubskiej wykorzystane w pełni funkcjonalnie; argumenty zilustrowane trafnymi przykładami z lektury, uporządkowane; wypowiedź świadczy o erudycji zdającego.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** ogólnie 7 pkt; struktura wypowiedzi – 3 pkt – podział wypowiedzi w skali ogólnej poprawny (jest wstęp, część zasadnicza i zakończenie), dodatkowo zastosowano także podział na akapity, w których czynnikiem organizującym jest problem, a nie dany tekst; spójność wypowiedzi – 3 pkt – treści realizowane w poszczególnych akapitach są ze sobą powiązane, użyte w pracy elementy tworzą logiczną i uporządkowaną całość, tę spójność widać zarówno w obrębie zdań, jak też pomiędzy zdaniami i akapitami; styl – 1 pkt – zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem, nie wykorzystuje innych stylów, właściwych np. mówionej odmianie języka.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 11 pkt: – 7 pkt za zróżnicowaną składnię (różne konstrukcje zdaniowe), urozmaiconą leksykę (unikanie powtórzeń, stosowanie synonimów, precyzyjny dobór słownictwa), 2 pkt za ortografię (praca bez błędów ortograficznych); 2 pkt za interpunkcję (liczba błędów interpunkcyjnych mieszcząca się w dwupunktowym kryterium).

Przykład 2.

Môłô tarczëzna mô baro wòżné znaczenié dlô tożsamòscë człowieka. Je òna baro czãsto dofùlowanim jinszi, wiãkszi tarczëznë. W przëpòdkù Pòmòrza môłô tarczëzna to Kaszëbë, a tã wiãkszô to Pòlska. Żëjemë w òbù, chtërne dofùlowùją naji tożsamòsc. Niżòdna z nich nie je gòrszô.

W tekscie, chtërën je tuwò przëtoczóné, Cezarégò Òbracht-Prondzyńszczégò mómë do czënieniô z rozważeniem co to znaczy bëc Kaszëbã i czë bëcë téż Pòlachem wpłëwô na naszã kaszëbskosc. Pòkazëje òn jak zmieniwô sã pòdejsce do definicji bëca Kaszëbã. Czedës bëła to persona, chtërna gòdała pò kszëbskù. Terô nie je to kònieczné wëmóg. Je to baro czãsto òsoba chtërna pò prostu czëje sã Kaszëbã, bò stãdka pòchòdzy. W tim artiklu czëtómë téż, że Kaszëba przòznòwô, że je takżë Pòlòkã. Nie je to jednakże jiwer. Sztòłtuje to w pełni tożsamòc człowieka, a przede wszëtczim tożsamòc młodëch lëdzy. Szëkają òni przeciez swòji historii i kùlturë a to im pòkazuje, że mają baro bògatã etniczną tożsamòc.

Dobrim przëmiòrem cëskù tarczëznë na tożsamòsc je pòstac Remùsa z dokazu „Żëcé i przigòdë Remùsa” àutorstwa Aleksandra Majkowsczegò. Sóm àutor bëł wòżną personã w kaszëbsczi spòlëznie. To w jegò dodomie rodzëlë sã wòżné dlô Kaszëb deje, tu spòtikelë sã pòsobnicë dzejaniô na kaszëbsczi niwiznie, tu zapòdałë wòżné dlô całëgo regionu decyzje. Ùsòdzca przede wszëtczim chcòł dzejac dlô Kaszëb, dlô swòji rodny zemi; całi swój czas

i mòcë czerowół w ta stronã. Czejbë nié Majkówsczi, chto wié jak bë dzejalë przinđny pòkòlenia, czë sprawa kaszëbskô dožda bë sã tak wielnych brzadów. Mòże na gwës rzec, że Majkówsczi bëł swójnyim wizrem dlô kaszëbsczi rësznótë. Tak jak ùsôdzca, tak i przėdny bòhater pòwiescë téż je baro sparłãczony ze swòją mółą tarczëzną i mòże mni w jegò nastawienim je òdnieseniów do wiôłdzi òjczëznë, ale na gwës czëje òn sã zrzeszony z òbėdwùma z nich.

Ówy Remùs je to persona, chtërnã pòznajemë òd tegò jak je ju dozdrzeniałi i ùmierô. Dopierze pòtem dowiadujemë sã, że òd maleńkòscë mò skazônã gòdkã, ale starô sã dzejac na rzecz Kaszëb. Miôł òn misjã przeniesienia królewionczi ë wëbawic zapadli zómk. Starôł sã szëkac lėdzy, chtërny mù w tim mają pòmóc. Chòdzël pò swiece abë bůdzëc swòjėch bracyńów Kaszëbów. Sóm òstôł òbůdzony, czėdë bëł młodi, przez jednégò pòwstańca. Bił òn sã za Pòlskã, co ùkazuje dwukùlturowosc pòmòrsczégò lėdu. Remùs baro przejął sã swòją rolã i robił wszëtkò abë Kaszëbskô pòwstała. Bił sã z Miemcama, sprzedówół kaszëbsczi ksążczi, pėtôł lėdzy, czë je chtos chãtny do przeniesienia królewionczi. Je to persona, chtërna miała baro rozwinãtã swòją tożsamòsc i starała sã bůdzyc jã ù jinszėch.

Pò pówészėch przėmiórach widac, że Kaszëbi sã dwukùlturowé, ale parłãczã òbie kùlturë. Chòc starają sã przede wszëtczim ò kaszëbskã kùlturã i historiã, ale dzãka temù w jaczimś stãpniu dbają téż ò jinsze kùlturë. Kaszëbi sã Kaszebama, ale téż Pòlòchama. Parłãczãc òbie te tożsamòsce ùzyskują jednã wiôlgã.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – wypowiedź argumentacyjna w całości dotyczy problemu wskazanego w poleceniu; zdający odwołuje się do załączonego tekstu i do wybranego tekstu z literatury kaszubskiej.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 14 pkt – tekst główny i wybrany utwór z literatury kaszubskiej wykorzystane w pełni funkcjonalnie; zadowalająca argumentacja.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** ogólnie 5 pkt; struktura wypowiedzi – 3 pkt – podział wypowiedzi poprawny (wstęp, część zasadnicza i zakończenie), zastosowano także podział na akapity, w których czynnikiem organizującym jest problem, a nie dany tekst literacki; spójność wypowiedzi – 1 pkt – w wypowiedzi występują zaburzenia w spójności (w logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów; styl – 1 pkt – zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem, nie miesza stylów.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 4 pkt: – 3 pkt za zadowalający zakres środków językowych, 0 pkt za ortografię (praca z licznymi błędami ortograficznymi); 1 pkt za interpunkcję (liczba błędów interpunkcyjnych mieszcząca się w jednopunktowym kryterium).

Przykład 3.

Zaczńã òd blėższégò wëtłomaczeniô, co to je pò prówdze ta tożsamòsc człowieka i mółô òjczëzna. Tożsamòsc człowieka – mòże to bëc pòczëcë òdrãbnótë òd jinėch lėdzy ùdostóny przez: pòchòdzenié, zainteresowania, wiek itd. Równak mółô òjczëzna to mół, gdzie żëjemë na codzėń, z chtërnym jesmë sparłãczony abò region, z chtërnégò pòchòdomë.

Na spòdlim zrėchtowónégò tekstu przez Cezarégò Òbracht-Prondzyńszégò jidze sã doznac, że niekònieczno lėdze ùtożsamiwają sã ze swòją mółą tarczëzną, np. chtos mieszkô na Kaszëbach, ale nie przėznówô sã do tegò, że je Kaszëbã. Jiny przykłòd: chtos nie je Kaszëbã, a kòchô kaszëbskã kùlturã, jãzëk, jidze rzec, że czëje sã Kaszëbã. Wėchòdô na to, że wiele zanólégò òd naju samėch, to mē decydujemë ò tim pò prówdze z czym parłãczëmë najã tożsamòsc. To je nót miec w sercu. Kòżdi mòże na jiny ôrt rozmić swòją mółą tarczëznã. Dlô jednėch je òna barzi òbòjãtnô, a dlô drėdżich je wòznô.

Ò znaczenim òjczejnë i miłoce do ni prawi Adóm Mickewicz w swòjim dokazu pt. „Pón Tadeùsz”, gdzie ùkòzeje tesknotã do kraju z dzectwa, w chtërnym sã wëchòwòł i chtëren mùszòł òstawic. Dokòz pòkazywò, że człowiek ceni so wiele rzeczy dopiero tedë, czedë je stracy, ò czym je gòdka ju na samim wstãpie w Inwokacji. Òjczejna je tak wòznò, że ji znaczenië smiało mòże równac ze zdrowim, a to wiedno bëło w żëcym nòwòzniészë. Epòpeja ta je chãcã ùkòjeniegò ti tesknotë z równoczesnym ùkòzaniem rodakóm piãknégò òbrazu òjczejnë Mickewicza. Ùsòdzca wëpisëje jesz dżinacé zwëczy pòlszczi szlachtë, ùctë, jachtowania i sąsedzchi pòtkania, chtërných ni mòże bëc swiòdkã. Wszëtkò to òpiartë je na pròwdzëwëch historycznëch wëdarzeniach. Pòlszczi jakno kraju ni ma, tedë na kartach Eùropë, dlòte òbròz tarczëznë ùkòzóny w „Panu Tadeùszu” to mòł, chtëren przëbòczywò człowiekòwi ò jegò pòchòdzenim i kòrzeniach, a dwór w Soplicowie je zdròdlã pòlszczi tradycji. W tim wszëtczim je jeden wòzny warënk, taczci człowiek mùszi bëc òd mòlegò chòwóny w patriotycznëch wòrtnotach, jinaczi nie mdze swòji tarczëznë cenìł, kòchòł i niã żìł.

Na spòdlim tich rozwòżaniów jidze sã doznac, że nié dlò kòżdégò mòłò òjczejna je równoznacznò z jegò tożsamòscã. Czãsto tożsamòsc człowieka parłãczy sã z jegò mòłã pòchòdzeniò, le tak pò pròwdze zanòlégò òd niego samégò, a jak je nieròz widzec, nie kòzdi przëznòwò sã do swòji mòli tarczëznë.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – wypracowanie częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu; zdający odwołuje się do załączonego tekstu i do innego tekstu, który nie należy do literatury kaszubskiej.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 5 pkt – jeden tekst wykorzystany funkcjonalnie, powierzchowna argumentacja, brak funkcjonalnego wykorzystania kontekstu, brak odwołania do tekstu z literatury kaszubskiej.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** ogólnie 5 pkt; w pracy podjęto próbę organizacji elementów treściowych wypowiedzi problemowo; struktura wypowiedzi 2 pkt – podział wypowiedzi poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza i zakończenie), jak i w zakresie podziału na akapity, w których czynnikiem organizującym jest problem; spójność wypowiedzi – 2 pkt – w wypowiedzi występuje kilka zaburzeń w spójności na poziomie poszczególnych akapitów lub wewnątrz nich; styl – 1 pkt – styl stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 9 pkt: 5 pkt za zadowalający zakres środków językowych, 2 pkt za ortografię (praca mieszcząca się w kryterium dwupunktowym ze względu na liczbę błędów ortograficznych); 2 pkt za interpunkcję (liczba błędów interpunkcyjnych mieszcząca się w dwupunktowym kryterium).

Temat 4 (0–35)

Jaczi cësk na sztòłtowanie pòstawów człowieka mò jegò nòblëższë òtoczenië? Rozwãżë zagadnienië, òdwòliwającë sã do załączonegò tekstu i wëbrónégò dokazu z kaszëbsczi lëteraturë. Twòja pròca mùszi miec bënëmnì 350 słów.

Cezari Òbracht-Prądzyńsczi

Kaszëbskò-pòmòrskò rësznòta

Jeżlë przëjimómë, że pòczãtków kaszëbskò-pòmòrsczi rësznòtë mòżemë szëkac w dzejanim Mrądzi, to wnetka bądze mòżno swiãtòwac ji dwastalécë. Pò przesëniãcym zòczãtkù do chwilë pierszégò wëstãpieniò Cenòwë (1843) mòże gadac ò przez 170 latach waraniò i rozwoju regionalizmù na Kaszëbach. Zmieniwalë sã epòczi, pòliticznë, prawné

i ekonomiczne warënczi, kaszëbsczi dzejarze mùszelë żëc i dzejac w rozmajitëch państwach i pòliticznëch systemach. Nawetka równak w nôbarżi drãdżich mòmentach kùlturowò i spòłëznówò aktiwnota nie òstała przerwónò. Swiòdzczi to ò stołemnëch adaptacjowëch mòżlëwòtach i ùmiejãtnoscach transfòrmacje.

Na rësznota wcyg sã rozwijała. Zaczinelë jã pòjedynczy lëdze – bëłny, chtërny wëròstelë nad zwëczajnotã, spòsobny i wëbitny. Mòcã swòji individualnosćë pchnãlë òni kaszëbską sprawã na nowã stegnã. Dërch bëłë to równak le pòjedynczy lëdze. Z czasã wësztòłcëło sã òkrãżë domòcy inteligencje – młodokaszëbi – jaczi delë sã na to, żebë zarizykòwac swòjima biografiama i w całoscë zaangażowelë sã w bùdowã kaszëbsczi rësznotë, chòc w warënkach zòbòru òznòczało to czãsto wiele żëcowëch problemów. Dżël z nich pò pròwdze cziledzesãt lat pòzni za swòje żëcowé i juwernotowé wëbòrë, a téż za swòjã pòstawã zapłacył nòwëższy priz, dżinacë z rãków òkùpantów.

Pò II swiatowi wòjnie w baro drãdżich warënkach – nimò wszëtczich apartnotów w zdrzenim na swiat, dejowëch, biograficznëch i mentalnoscowëch – kaszëbsczi dzejarze z rozmajitëch pòkòleniów bëłë w sztãdze w żëcznym sztòce ùsadzëc swòjã òrganizacjã, pòzni jã òchronic, ùchòwac i rozwinac. Na taczi òrt kaszëbsczi regionalizm wszedł na nowã drogã, dzys przëjimajacë fòrmùlã nadzwëkòwò rozbùdowóny spòłëznowi rësznotë, parłaczący wielné òrganizacje, instytucje, òkrãża i spòłëznówé krãdżi. Rësznota ta pòdjimò i zjiscywò wiele dzejaniów – kùlturowëch, animacjowëch, òbëwatelskich, edukacjowëch itd. Kòdżi pòsobny rok pòkazywò bëłné ùtwòrczé ùmiejãtnoscë, ale téż ùwòżanié dlò tradicje.

Cezari Òbracht-Prondzyńsczi, *Kaszëbskò-pòmòrskò rësznota. Lëdze – instytucje – deje*,
tł. D. Majkòwsczi, Gduńsk 2016, s. 327.

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 19.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 23–37.

Przykład 1.

Gòdò sã, że z jaczim przëstòwòsz, taczim sã stòwòsz. Rozmajité òbserwacje mògã doprowadzëc do scwierzeniò, że je w tim kask pròwdë. A nawetka nie kask. Wiele gòdò sã ò tim, że chtos je w dobrim abò złim òtoczenim. To òznòczò, że nôblëższy krąg mò na nas wiòldzi cësk.

Taczi wniosk mòżna wëcygnac téż z przëwòlónégò tekstu Cezarégò Òbracht-Prondzyńsczégò. Àutor pòkazëje na przikładze spòłëznowi kaszëbskò-pòmòrsczi rësznotë, że chòc biwalë czasë cãżczë (zòbòrë, òkùpacjò) dlò kaszëbsczi kùlturë, to w miarã jak rozwija sã na rësznota (pchónò nôprzód individualnoscama) pòdtrzymanie tożsamòscë Kaszëbów bëło mòżlëwé. Wëbitné individualnosćë wiedno pòcygałë za sobã jinszych do dzejaniò, a czym blëżi nas takò jednostka je, tim mòcniészë cësk mò na najã pòstawã.

Je téż wiedzec, że naje òtoczenie nie wiedno mò na nas dobri wpliw. Czãsto biwò tak, że pòd napòrã òtoczeniò pòdjimómë lëché decyzje. Przikładã taczégò wëbiérkù mòżë bëc decyzjò Remùsa ò tim, że nie przeniese Królewionczi na drëdżi brzëg. Na kartach pòwiescë òd ti robòtë òdcygają gò ùkòzczi: Trud, Strach i Niewòrto. Mòżna pòwiedzec, że pòd tima stròszkama Majkòwsczi schòwòł to, co nama na codzëń przëszkòdzò w pòdjacym dzejaniò. Biwò, że sami sobie ne stròszczi twòrimë, a czasã przëchòdają òne òd jinszych. Bò jak Remùs – prosti pasturk ze skażonã gòdkã – miòł scwierdzëc, że nie bądze drãgò dokònac negò czënu

bez wsparcô? Czë chtos mógł Remùsa dwignąc na dëchù i nadac sens dzejaniu? Brak wsparcô téż mò cësk na to, jaczé decyzje pòdjimómë.

Žlë dobrze sã przëzdrzimë žëcémù i przigòdóm Remùsa, tej mùszimë wëcygnąc swiãdë, że nòblëższë òtóczenié je mòtórã wiele dzejaniów. Czejbë mòli Remùs nie pòtkòł na swòji drodze Wastë Józefa, pewno wiele z jegò kroków bë szło czësto w jinszą stronã. Wòzną rolã w sztòłtowanim pòstawów heroje òdgriwają téż jinszé pòstacë z kartów pòwiescë: Michòł przekazywò lëdowã mądrosc, Marcjanna ùczy žëcégò zgòdnégò z prawidlama nòtërë, Marta dówò wskòzë, jak žëc w zgòdze z jinszima, nawetka Žid dokłòdò swòje do sztòłtowaniò heroje. Pò pròwdze na spòdlim tegò bòhatera pòkazywò sã wiòldzé znaczenié i pròwdzëwòsc rzeczónczy „z jaczim przëstòwòsz, taczim sã stòwòsz”.

Remùs nie je leno òdtwórcã dejów zaszcëpionëch mù przez jinszych. Òn rozmieje na mądroscach wzãtëch òd jinëch bùdowac swòjã gwòsnã pòstawã. Òn bë na gwës mógł bëc dlò niejednégò mieszkańca Kaszëb mòdlã, jak je nót dzejac, mëslec i robic, žebë mòłò tatczëzna dërcha i sã rozwija.

Tak tej widzimë, że przëdny cësk na najã pòstawã mò naje wëchòwanié. To, co wëniesemë z naszi domòcëznë, baro czãsto òstòwò z nama na wiedno. Tim czerëjemë sã w codniowëch wëbòrach, stądka bierzã sã wòrnotë, jaczé sztòłtëjã najã pòstawã. Baro wòzné je to, co przekòzëlë starszi. To, co wënòszómë z dodomù, je wiòlgã czãscã, jeźlë nie pòdstawã, tożsamòscë, bez nëch wòrnotów žëcé bëlobë nic niewòrté. Òtóczenié, w jaczim wzròstómë, wiedno mò wiòldzi cësk na sztòłtowaníe pòstawów.

Pòdczorchiwającë, nòlëzi scwierdžëc, że to w jaczim òtóczenim jesmë bãdze wiedno miało cësk na nas samëch. Nie jesmë w sztãdze wëzbëc sã na przëmiòr tegò, w czym wëròstómë òd dzecka. W jaczims stopniu wiedno bãdze to z nama, chòc mòże nie wiedno tak mòcno jak w žëcym Remùsa. Nié wiedno nen cësk bãdze mòże pòzytiwny, ale wiedno chto i co nas òtòczò mdze sã òdcyskało na naszych wëbòrach i pòstawie.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – wypowiedź argumentacyjna w całości dotyczy problemu wskazanego w poleceniu; zdający odwołuje się do załączonego tekstu i do innego tekstu z literatury kaszubskiej.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 16 pkt – tekst główny i utwór z literatury kaszubskiej wykorzystane w pełni funkcjonalnie; zdający wykazał się znajomością treści tekstu, a także poprawnie odczytał sens załączonego tekstu oraz wybranego tekstu z literatury kaszubskiej; argumentacja rzeczowa, poparta trafnymi przykładami, stanowiąca analizę problemu; rozważania zdającego zostały też poparte poprawnie dobranym kontekstem.

3. Kompozycja wypowiedzi: ogólnie 7 pkt; struktura wypowiedzi – 3 pkt – podział wypowiedzi poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza i zakończenie), jak i w zakresie podziału na akapity, sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu też zdającego; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź jest w całości spójna, treści realizowane w poszczególnych akapitach są ze sobą powiązane i tworzą logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem, nie wykorzystuje innych stylów.

4. Język wypowiedzi: zakres i poprawność środków językowych – 11 pkt: – 7 pkt za zróżnicowaną składnię (różne konstrukcje zdaniowe), urozmaiconą leksykę (unikanie powtórzeń, stosowanie synonimów, precyzyjny dobór słownictwa), 2 pkt za ortografię (praca z nielicznymi błędami ortograficznymi); 2 pkt za interpunkcję (liczba błędów interpunkcyjnych mieszcząca się w dwupunktowym kryterium).

Przykład 2.

Naji žécé je ùsztòłtowané przez nasze nòblëžszé òtòczenie. To stądka czerpiemé wiedzã ò swiece czedé jesmé dzecamã, ùczimé sã òd jinszych co je dobré a co zli. Òni sztòtëją naji žéce a pòtemù pòkazëje to nama stegnã do dalszégò dzejania na przëmiór w kaszëbiznie czë òglowò w žëcym.

W teksce „Kaszëbskò – pòmòrskò rësznòta” Cezarégò Òbracht – Prondzyszczégò czëtómé, że na naji sztòłtowanie pòstaw kaszëbszczich mają cësk lédze z naszégò òtòczenia. Mòže tuwò nie wiedno chòdzy ò to, że mùszimé kògòs znac, ale ò to, że je to naji nòblëžszé òtòczenie personów, chtërne bijã sã ò kaszëbskòsc. Gdëbë nie cësk Cenòwë mògło bë nie bëc Młodokszëbów. Czejbë jich nie bëło, též bë nie bëło jinszych chtërny dzejali w pówòjnowi rzeczëwistoscë. W kùńcu më bë ni mielë naszych dzysdniowëch dzejarzy. A tak pò pròwdze mòže i Kaszëbów òglowò. Pòkazuje to nama jaczi wiòldzi cësk mają na nas jinsze personë.

Sztòłtowani pòstawów nie mùszi so òdbiwac leno przez dzejanié dlò kaszëbiznë. Mòže to so zjisicywac przez prosté žëcy w spòlëznie, co je dobrze pòkòzóné w dramace Bernarda Zëchtë pòd titlã „Hankã sã ženi”. Autor dramatu wëchòwiwòł sã w dodomie z mòckò rozwitã patrioticzną pòstawã i wiòldzim ùmiłowaniém òjcžësti kaszëbsczë kùlturë. Chòc žił w czasach prusczych, mëmka dbała ò to, žebë dzecë znałë rodnã mòwã, dzejë i kùlturã. Sama ùczëła je jazëka òjców, wëchòwiwa w patrioticznym duchu, a tatëk pòwiòdòł pòwiòstczë. Tak zrodzëło sã zamiłowanie mòlégò Bernata do wszëtczégò co kaszëbsczë i nie ùdało so w nim tego znikwic ani Prësòkóm, ani Niemcóm òb czas II wòjnë.

Te wòrtnotë òżiwają pózni w dokòzach Sëchtë. Przez nie sztòłtuje sã wierzenia jinszych. W dramace "Hanka sã ženi" mómé dokładny òpisënk całégò szeregù zwëków przedslëbnëch i slëbnëch. Je tu pòkòzóné jak pòstawe lédzy bëłë sztòłtowané przez lata, dekadë. Jak starszi nauczony zapewne òd swoich starszych, ùczą swòje dzecë. Të zwëczy sztòłtują kùltura kaszëbską. Mòžna též miec prawie że pewnosc, że młodé małżeństwò, czedé mdze wëdòwac swòje dzecë též jim pòwiedzã te zwëczy. Je to sztòłtowanie pòstaw, chtërne je baro czãsti w wszëtczich kùlturach i chëczach. Mòjim zdaniem je równak nòważniészé. A dzãka temù dramatowi czëtelnik též mòže pòznac różné cëkawe rzeczë z òkòli slëbù ë nie leno. Mòže òbaczcë jak czëdes wëglàdałë np. zrãkòwinë. To baro sztòłtuje wiedzã, ò tim co bëło czëdes. Sztòłtuje též òdrãbnosc zwëków kaszëbszczich òd jinszych.

Pòwëzsi przëkładë pòkazëją jaczi wiòldzi cësk mają na nas nasi nòblëžszë. Sztòłtują naji kùltura rodzënnã, naji pòdejscë do m.jin. kaszëbiznë, ale pòkazują nama wiele cëkawëch rzeczë ze swiata.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – zdający odwołuje się w wypracowaniu do załączonego tekstu i wybranego tekstu literackiego z literatury kaszubskiej, praca jest wypowiedziã argumentacyjną i dotyczy problemu wskazanego w poleceniu.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 13 pkt – załączony tekst główny i inny utwór z literatury kaszubskiej wykorzystane funkcjonalnie; argumentacja powierzchowna, pobieżna (oparta na uogólnieniach, niewynikająca często z istoty rzeczy lub niepopierana przykładami).
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** ogólnie 5 pkt; struktura wypowiedzi – 2 pkt – usterki w zakresie podziału na akapity; spójność wypowiedzi – 2 pkt – w wypowiedzi występuje kilka zaburzeń w spójności na poziomie poszczególnych akapitów i wewnątrz nich; styl – 1 pkt – zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 3 pkt: – 3 pkt za zakres i poprawność środków językowych (zadowalający zakres środków językowych,

ale też liczne błędy językowe); 0 pkt za ortografię (praca z licznymi błędami ortograficznymi w skali uniemożliwiającej przyznanie jakiegokolwiek punktu); 0 pkt za interpunkcję (liczba błędów interpunkcyjnych przekraczająca kryteria punktowane).

Przykład 3.

Na to, jaczi człowiek je, mô ősoblëwie cësk to, z jaczima lëdzama sã pòtikò ë gdzie żëje, jak mësli, jak żëje ë jak pòstãpiwô. To wszëtò bûdëje tegò człowieka. Mëszlã, że to nôblëższé ôtoczenie ë lëdze mają wiôldzi cësk na sztôłtowanie sã jegò pòstawów.

Tekst Cezarégò Őbracht-Prondzyńsczégò gôdô ô kaszëbskò-pòmòrszczi rësnoce, chtërna mô wierã 200 lat, ôd Mrągòwiusza, chtëren badërowôł Kaszëbë. Më Kaszëbi, chòc jinaczëlë sã epòczy, pòliticznë, prawne i ekònomiczne warënczi, to më dali jesmë Kaszëbama. Kaszëbskò chëcz, na Kaszëbsczi Zemi, gdzie kòl tegò żëlë naju drësze Kaszëbi, dało nama pòczëcé swòji przënależnoscë.

Wzërajacë dali w tekst, dowiedzec sã jidze ô młodokaszëbach i jich kaszëbsczi mądroscë. To pò prôwdze bëłë mądri lëdze, wësztôłcony, òni bûdowalë dëcha ë dejã kaszëbsczi rësnotë. To bëłë bûdzycelë grifa. Őni bez swòje wiërztlë, tekstë ë dzejanië chcelë zachòwac naju zwëczy, jãzëk ë kùlturã. Czejbë nié robôta sparłãczonëch z nima lëdzy i ta miłota do zemi starków, to bë nie wzälë sã za to, co sztôłtowało jich pòstawë. A më wszëtëcë jesmë rôd, że mòzëmë gadac i żëc w pòczëcym, że jesmë Kaszëbama.

Jan Karnowsczi – młodokaszëba w swòji wiërzce *Jô bëm leno chcôł* mô prosbã, cobësmë mielë starã ô tã kaszëbską mowã, cobë nie zdżinãła. Pòczëcé łączbë z tã ziemiã je ù liricznégò pòdmiotu wiôldzë, a że jegò pòstawa w ôdniesenim do môli ôjczëznë je takô a nié jinszô to dlôte, że wiedno trzimôł sã wòrtnotów erbòwónëch ôd starków baro mòckò.

Mëszlã, że mòje rozwòżania sã dobrim przykładã tegò, że to co je kòl naju – ziemia, lëdze mô cësk na sztôłt naju pòstawë. Mùszimë barnic wòrtoscë erbòwónë ôd starków, a wòżno je prawie ta miłota do zemi i jãzëka. Nie mdã skriwôł, a nawetka jem baro bûszny, że móm dlôte baro wiôldzë ùwòżanië.

Wypowiedź zawiera mniej niż 350 wyrazów, zatem jest oceniana wyłącznie w kryteriach: *Spełnianie formalnych warunków polecenia* oraz *Kompetencje literackie i kulturowe*. W pozostałych kryteriach przyznano 0 punktów.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – wypracowanie spełnia formalne warunki polecenia, występuje odwołanie do załączonego tekstu i innego tekstu z literatury kaszubskiej.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 5 pkt – jeden tekst wykorzystany w pełni funkcjonalnie, drugi niefunkcjonalnie, argumentację należy uznać za powierzchowną.

3. Kompozycja wypowiedzi: 0 punktów.

4. Język wypowiedzi: 0 punktów.

Uchwała Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich o informatorach maturalnych od 2023 roku

Rada Główna
Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Uchwała Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich z dnia 19 listopada 2020 r. w sprawie informatorów o egzaminie maturalnym od roku 2022/2023

Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich systematycznie i z uwagą obserwują egzamin maturalny, który stanowi podstawowe źródło informacji o poziomie przygotowania kandydatów na studia w polskich uczelniach. W zgodnej opinii obu instytucji przedstawicielskich środowiska akademickiego polski system egzaminacyjny dostarcza w tym zakresie w pełni wiarygodnych i opracowanych na czas danych. Zaufanie do tego systemu przekonująco potwierdziła KRASP wiosną tego roku, deklarując wolę odłożenia rekrutacji do szkół wyższych do czasu, gdy będzie możliwe bezpieczne przeprowadzenie egzaminu maturalnego w roku pandemii.

Drugim, bardzo istotnym zadaniem, które konsekwentnie realizuje polski system egzaminacyjny jest wskazywanie za pomocą publikowanych materiałów kierunku rozwoju kształcenia w poszczególnych przedmiotach w stronę umiejętności złożonych, niezbędnych zarówno na studiach, jak i – w coraz większym stopniu – w życiu codziennym.

Ważną rolę w tym procesie odgrywają informatory o egzaminie maturalnym. Z jednej strony wydobywają oraz ilustrują za pomocą zadań najważniejsze wymagania podstawy programowej kształcenia ogólnego. Z drugiej strony, wiarygodnie informują kolejne pokolenia maturzystów o strukturze egzaminu maturalnego oraz o sposobie oceniania ich prac. W naszej opinii, przedłożone do zaopiniowania informatory dobrze realizują te cele.

Środowisko akademickie docenia starania systemu egzaminacyjnego o to, by systematycznie doskonalić swoją pracę i deklaruje dalsze wsparcie merytoryczne tych działań.

prof. dr hab. Zbigniew Marciniak
Przewodniczący Rady Głównej
Nauki i Szkolnictwa Wyższego

prof. dr hab. Inż. Arkadiusz Mężyk
Przewodniczący Konferencji Rektorów
Akademickich Szkół Polskich

Z opinii Recenzentów:

Informator został przygotowany z dużą pieczołowitością. Proponowane teksty publicystyczne i popularnonaukowe oraz zadania do nich, a także tematy rozprawek i zadania do egzaminu ustnego zostały tak pomyślane, by sprawdzały jak najszersze spektrum umiejętności z nowej podstawy programowej. Są one głęboko osadzone w budowaniu tożsamości i świadomości własnego dziedzictwa regionalnego, znajomości i poszanowania kultury i literatury regionalnej oraz płaszczyzn ich współlistnienia i wzajemnego przenikania. Zaproponowane zadania sprawdzają również komunikacyjne kompetencje językowe uczniów, poziom władania kaszubszczyzną w mowie i w piśmie oraz znajomość kultury języka. Maturzysta znajdzie w *Informatorze* wszystkie niezbędne informacje o egzaminie maturalnym z języka kaszubskiego, w tym wymagania, którym musi sprostać, wybierając ten przedmiot oraz dany poziom i formułę egzaminu.

prof. UG, dr hab. Marek Cybulski

Zaproponowane przykładowe zadania oraz towarzyszące im przykładowe rozwiązania i zasady oceniania reprezentują odpowiedni poziom i formę; dobrze także ilustrują zasady egzaminu (i pisemnego, i ustnego). Odpowiadają one podstawie programowej i standardom egzaminacyjnym, reprezentując odpowiedni stopień trudności. Wybrane do *Informatora* teksty są ciekawe i wartościowe. Z tekstami w pełni zharmonizowane są różnorodne polecenia.

Nowa formuła egzaminu wprowadza pełną kaszubskojęzyczność wypowiedzi uczniowskiej (pisemnej i ustnej), tzn. wypracowanie abiturient napisze obowiązkowo po kaszubsku. W tym kontekście bardzo przydatne w toku przygotowania do matury powinny okazać się szczegółowe zasady oceny wypracowania. Stanowią one nie tylko wytyczne dla egzaminatorów, ale i pożyteczne wskazówki dla nauczycieli, jak pomóc uczniowi w procesie uczenia się, aby końcowy egzamin zakończył się sukcesem.

dr Justyna Pomierska

ISBN 978-83-66725-28-7

9 788366 725287